

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

XI^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа извънредна сесия).

XLV заседание, вторникъ, 8 май 1901 г.

(Отворено въ 2¼ ч. послѣ пладнѣ, подѣ председателството на председателя г. И. Гешовъ.)

Председателъ: (Звъни.) Засѣданието се отваря.
Г-нъ секретарь ще прочете списъка на народнитѣ представители.

Секретарь Д-ръ П. Гудевъ: (Прочита списъка.
Отсъствувать г. г. народнитѣ представители:
С. Арсениевъ, К. Величковъ, И. Веселиновъ, М. Калевъ,
А. Малиновъ, Г. Маджаровъ, Ц. Мисловъ, Т. Михайловъ, Н. Петковъ, С. Поповъ, Г. Стойновъ,
И. Спасовъ, С. Савовъ, С. Стойновъ, С. Соколовъ,
Н. Христовъ, Д. Бановъ и Е. Хасановъ.)

Председателъ: Отъ 139 народни представители отсъствувать 18.

На основание чл. 42 отъ правилника за вътрѣшния редъ на Народното Събрание, разрѣшихъ отпускъ отъ 6 дена на Ловчанския народенъ представителъ Павелъ Баевъ.

Постъпилъ е отъ Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи законопроектъ за измѣнение на избирателния законъ.

Постъпили сж тѣй сжщо двѣ запитвания: отъ Сливенския народенъ представителъ г. Кирковъ и отъ Габровския народенъ представителъ г. Топузановъ. Г-нъ секретарь ще ги прочете.

Секретарь М. Златановъ: (Чете.)

„Запитване

до г. Министра на Войната, отъ Сливенския народенъ представителъ Г. Кирковъ.

По силата на чл. чл. 82 и 83 отъ конституцията, българскитѣ граждани иматъ право да свикватъ и участвувать въ събрания, както и да съставляватъ и влизать въ дружества, безъ да сж длъжни да искать за това разрѣшение отъ когото и да било.

Между това, отъ нѣколко години насамъ въ Софийския артилерийски арсеналъ е въ сила единъ правилникъ, който, подѣ страхъ на най-голѣмо наказание, забранява на работницитѣ отъ тоя арсеналъ да се ползувать отъ горното право.

Прѣдъ видъ на това и възъ основание на чл. 107 отъ конституцията, моля г. Министра на Войната да ми отговори на слѣднитѣ въпроси:

1. Смѣта ли той работницитѣ при Софийския артилерийски арсеналъ за пълноправни български граждани, или не смѣта?

2. Ако ги смѣта, то възъ основание на кое, дадено нему съ законъ, право е допусналъ единъ правилникъ, който по единъ възмутителенъ начинъ ограбва правата имъ, освѣтени отъ основния законъ на страната.

Софии, 8 май 1901 г.

Съ почитание: Г. Кирковъ.“

Министъръ М. Сарафовъ: Азъ мисля, че въ срока г. Военниятъ Министъръ ще отговори.

Председателъ: Председателството, въ съгласие съ г. Военния Министъръ, ще тури това запитване на дневенъ редъ въ едно отъ идущитѣ засѣдания.

Секретарь М. Златановъ: (Чете.)

„Запитване

отъ Габровския народенъ представителъ Х Топузановъ къмъ г. Министъръ-Председателя, управляющъ Министерството на Народното Просвѣщение.

Г-не Министре,

Вѣрно ли е, че Дирекцията на Търновската държавна мъжка гимназия е взела подѣ наемъ къщата

на Илия Поповъ въ гр. Търново за помѣщение на гимназията и е сключено контрактъ на 12 октомврий 1900 г. за време, отъ 1 септемврий с. г. до 1 септемврий 1903 г. съ годишенъ наемъ 1200 л.?

Вѣрно ли е, че въ наетото здание досега не е стапилъ нито ученически, нито учителски кракъ и за нищо не служи това здание, а наемътъ се прѣдплаща?

Вѣрно ли е, че при сключване контракта, длъжностното лице не е спазило правото на Държавата да го унищожи, когато иска, и Министерството е утвърдило подобенъ контрактъ?

Ако всичко това е вѣрно, моля, г-не Министре, да ми отговорите: Ще продължава ли да се плаща наемъ за въпросното здание, което е било непотрѣбно и за нищо не служи на Търновската гимназия и какви мѣрки мислите да вземете за обезвръждане държавниятъ ковчегъ, както и срѣщу длъжностнитѣ лица, които сж сключили и утвърдили подобенъ контрактъ.

Съ отлично почитание: Х. Топузановъ."

Прѣдсѣдателътъ: И това запитване ще се съобщи на надлежния Министъръ и въ опрѣдѣления срокъ съ негово съгласие ще се насрочи.

Пристижваме къмъ дневния редъ. На дневенъ редъ имаме:

I. Отговоръ на г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи на запитването на народния прѣдставителъ г. Найчо Цановъ.

II. Първо четене: 1) законопроекта за отмѣнение чл. 13 отъ закона за изтрѣбление разбойничеството; 2) прѣдложенията: а) отъ народния прѣдставителъ А. Урумовъ за допълнение чл. 9 отъ закона за пенсиитѣ по гражданското вѣдомство; б) отъ народния прѣдставителъ Сп. Ивановъ 1) за измѣнение чл. чл. 6 и 80 отъ закона за тютюня и 2) за измѣнение чл. 51 отъ закона за акциза върху питиетата; в) отъ народния прѣдставителъ А. Филиповъ, за допълнение и измѣнение закона за горитѣ и 3) законопроекта за челяднитѣ недвижими имоти.

На първо мѣсто имаме запитването на г. Найча Цановъ и отговорътъ на г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи.

Г-нъ Цановъ има думата, за да развие своето запитване.

Н. Цановъ: (Отъ трибуната.) Прѣди да кажа нѣколко думи върху самото запитване, азъ смѣтамъ за нужно да го прочета наново тукъ прѣдъ г. г. прѣдсѣвителитѣ. Мислѣхъ, аслж, повече да не говоря отъ това, което е изложено въ него, защото съмъ го доста подробно мотивиралъ; но, ако ще кажа нѣколко думи за прибавка, то ще ги кажа за туй, защото се ползувамъ отъ дебатитѣ, които станаха вчера по запитването на г. Станчева.

Ето въ какво се състои моето запитване. (Чете.)

„Безъ да ставамъ неканенъ защитникъ на студентитѣ, азъ, прѣди да изложа запитването си,

смѣтамъ за нужно да спомена, че поведението имъ, ако и да не може да се оправдава, може смѣло, отъ друга страна, да се обяснява и то съ двѣ важни съображения: 1) Съ тѣхната юношеска възраст, която при всѣки отдѣленъ случай е готова да прояви винаги по-буйно своитѣ чувства и пориви, а често и да се увлича отъ страсти. На зрѣлата възраст, а особено на ония, които сж повикани да се занимаватъ съ управлението на една държава и съ ръководенето сѣдбинитѣ на единъ народъ, прѣдлежи да се отнася съ всичко спокойствие, при всѣки отдѣленъ случай, какъвто е настоящиятъ, като се помни, че снисхождението и опрощението дѣйствуватъ всѣкога по-благоотворно. 2) Съ факта, че у нашата нещастна страна сж се загноздили единъ сортъ хора, които сж монополизирали патриотизма на българския народъ, и които могатъ да се явяватъ послѣдователно едно слѣдъ друго и за учредители на дружинки „България за себе си“, и за ръководители на разни славянофилски общества; да бждатъ и страшни русофоби, и отчаяни русофили; да вървятъ ржка подъ ржка съ всички голѣми и малки тирани, и да изображаватъ отъ себе си нѣкакви народни трибуни. Тоя сортъ хора не можаха да оставятъ незасѣгнати и послѣднитѣ народни тържества, чрѣзъ които възбудиха справедливитѣ негодувания на цѣлото общество, а, безспорно, най-напрѣдъ и най-вече и на младежъта.

Слѣдъ горѣизложеното, като признавамъ, че отъ студенческата младежъ станаха нѣкои работи, които тѣ не трѣбваше да вършатъ, безъ рискъ да накрънятъ чувствата на широкитѣ маси отъ българския народъ и безъ рискъ да станатъ безсѣзнателно помощници на реакцията, азъ не мога да оставя безъ внимание оплакванията на студентитѣ за вършени срѣщу тѣхъ прѣстѣпления отъ тукашната полиция. И за менъ е достатъчно тѣхното оплакване въ печата, за да искамъ да се възбуди прѣслѣждане противъ виновнитѣ лица за извършенитѣ отъ тѣхъ прѣстѣпления.

Прѣдъ видъ на това, азъ обръщамъ моето питане въ запитване и моля г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи да ми отговори:

Извѣстно ли е на г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи, че тукашната полиция е арестовала нѣкои лица безъ съдебно постановление, защото били държали рѣчи на единъ митингъ съ прѣстѣпно съдържание; че когато нѣколко студенти сж дошли слѣдъ прокурора, за да узнаятъ отъ послѣдния причинитѣ на ареста, полицията е поискала съ грубостъ да ги разгони; че когато двама студенти забѣлѣжили на градоначалника да не се отнася така грубо съ тѣхъ, той заповѣдалъ да ги арестоватъ, а заедно съ тѣхъ още 10 души, които ги придружавали, че слѣдъ вкарването на арестованитѣ въ участъка, на нѣкои отъ тѣхъ сж нанесени побои съ бастони и юмруци, а всички сж били ругани по най-недостоеенъ начинъ? Ако му е извѣстно това, мисли ли г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи да вземе мѣрки противъ виновнитѣ лица,

като възбуди съдебно прѣслѣждане — единственото, което може да ни открие истината?*

Тѣзи послѣднитѣ думи, г-да прѣдставители, бѣха и въ питането ми, което отправихъ къмъ г. Министра на Вѣтрѣшнитѣ Работи. Азъ го поставихъ днесъ въ видъ на запитване, защото моитѣ думи, моята цѣль бѣше прѣтълкувана: нѣкои помислиха, че съ туй се иска да се прави реклама прѣдъ нѣкого; даже тукъ нѣкои мои добри приятели казаха, че това ставало за галерията. Нито едното, нито другото съмъ ималъ за цѣль. Ималъ съмъ за цѣль онѣзи задачи, съ които сегашното Правителство се е нагърбило, когато дойде на властъ съ помощта на двѣ партии, въ програмитѣ на които най-много, и прѣди всичко, е говорено противъ беззаконията на полицията и въ полза на суверенитета на народа. Не за галерията се говори тукъ: тукъ се говори за българскитѣ граждани неоправдани. Та кой щѣлъ да слуша отъ галерията, това е безразлично, все едно. Достатъчно е да можемъ ние да бѣдемъ поставени на оная точка, на която сме стоели тогава, когато сме се борили противъ узурпаторствата на всички досегашни правителства. Нѣмаше да кажа и тия думи, ако въ разискванията на интерпелацията свои отъ г. Петъръ Станчевъ, азъ не забѣлѣзахъ, че тя нѣмаше толкова за цѣль да иска нѣкакъвъ отговоръ отъ Правителството за вършени дѣла отъ него, защото такива по отношение на студентитѣ никакъ не сѣ ставали, а заради туй за да се направи единъ, тѣй да се каже, отговоръ на мое едно питане, и то отговоръ не оттамъ, отдѣто трѣбваше да послѣдва, а отговоръ отъ единъ нашъ приятелъ, отъ единъ денутатъ.

Какви сѣ били главнитѣ мотиви, които сѣ ме накарали да направя прѣди питането, и сега запитването си? Първото нѣщо, което излѣзе прѣдъ насъ е, че полицията и сега си е позволила да арестова хора безъ съдебно постановление.

Когато пръвъ пътъ узнахъ, че за градоначалникъ въ София е назначенъ сегашниятъ градоначалникъ, право да ви кажа, азъ почувствувахъ едно спокойствие, заради туй, защото познавахъ личността на този господинъ и мислѣхъ, възъ основа на онѣзи думи и разсѣждения, които сѣ размѣнявани помежду насъ тогава, когато ние бѣхме въ оппозиция, а той бѣше офицеринъ въ Видинъ, че той ще постави полицията въ гр. София на ония модерни начала, за които сме ратували токозъ врѣме. Защото безспорно е, сегашниятъ градоначалникъ е човѣкъ, който е получилъ своето образование въ столицата на най-свободната държава въ Европа — въ Парижъ. Азъ помня какъ се е възмущавалъ той срѣщу дѣйствиата на всички досегашни полицейски управници и никога, вѣрвайте, не допускахъ, че той ще може да направи една стѣпка, която да напомня дѣлата на минали режими. Ние, г-да, особено щепетливо трѣбва да се отнасяме къмъ властитѣ, когато се ограничава свободата на българскитѣ граждани, въпрѣки сѣ-

ществующитѣ законоположения у насъ. Ние, като граждани на митингитѣ, и като политически дѣйци тукъ въ Народното Събрание, и като адвокати по своята професия, всѣкога сме се възмущавали противъ дѣйствиата на полицията при арестоването на хората. Ние сме отричали това право на полицията — правото да арестова хората, освѣнтъ въ ясно опрѣдѣленитѣ отъ закона случаи. Полицията има право да арестова единъ български гражданинъ, само тогава, когато го намѣри на заварено прѣстѣпление. Въ всѣки други случаи, когато има възбудено нѣкакво прѣслѣждане срѣщу нѣкои провинили се български граждани; тя е длѣжна да съобщава на съдебнитѣ власти, и тѣ взематъ мѣрки, ако има нужда за прѣслѣждане и арестоване на прѣстѣпницитѣ. Тѣй сме гледали и тѣй ще гледаме въ бѣдѣще. Въпрѣки това, по разпореждането на тукашната полицейска властъ, бѣха арестовани хора, за които и самитѣ съдебни власти не сѣ взели никакви мѣрки за това, защото е нѣмало никакво прѣстѣпно дѣяние, защото, ако имаше такова, щѣше да бѣде възбудено прѣслѣждане и щѣха да бѣдатъ вземени мѣрки отъ съдебнитѣ власти.

Въ София, по инициативата на българскитѣ граждани, между които голѣма частъ сѣ били изпомежду студентитѣ, се прави митингъ. На този митингъ сѣ се говорили, може би, нѣкои добри, па ако шете, и нѣкои лоши работи. Полицията е намѣрила, че отъ говорницитѣ и отъ инициаторитѣ на този митингъ е извършено нѣкакво публично прѣстѣпление. Ако бѣше това вѣрно, нѣмаше, освѣнтъ полицейската властъ да съобщи на прокурора и мѣрките срѣщу тия, които прѣстѣпватъ законитѣ на Българската Държава, щѣха да бѣдатъ вземени своевременно. Но тя не е направила това, тя е арестовала двама души безъ всѣко постановление, безъ даже вѣрвамъ и досега да е съобщила на съдебната властъ за извършения арестъ. Когато другаритѣ на арестованитѣ се заинтересовали да узнаятъ причинитѣ на арестоването на тѣхнитѣ другари, и се отправили до прокурора да поискатъ позволение за да отидатъ да се срѣщнатъ съ тѣхъ, да искатъ обяснение, за причинитѣ на арестоването, то полицейската властъ, намѣсто да поправи своята грѣшка, тя отива и я удвоява — тя върши единъ възмутителенъ фактъ. Може да ми се отговори, че онѣзи работи, които азъ ще изнеся тукъ, прѣдъ васъ, не сѣ вѣрни. Но прѣдъ мене стоятъ български вѣстници, въ които четирма души студенти излагатъ и оплакването отъ всички свои другари студенти, които сѣ участвували на митинга; публично заявяватъ, въ печата на общественото мнѣние възмутителни факти. Тѣ заявяватъ, че тогачъ, когато сѣ отишли прѣдъ полицейския участъкъ, дѣто билъ арестованъ тѣхния другаръ, по разрѣшението на прокурора, за да се видятъ съ него, градоначалникътъ се явява съ цѣла сюрія отъ жандарми, отнесълъ се по единъ най-грубъ начинъ съ тѣхъ, заповѣ-

далъ на стражаритѣ да ги разгонятъ, двама отъ тѣхъ арестовалъ, а подирѣ тѣхъ — още нѣколко души; а, когато да ги вкаратъ въ полицейския участъкъ, нанесли имъ побой и ругали ги по най-недостоеенъ начинъ и имъ се заканвали, че прѣзъ нощта ще имъ счупятъ коститѣ. Това е, което ние прочетохме въ нашия печатъ.

Сега на въпроса. За да не бѣда пристрастенъ по въпроса за студентитѣ, като ще кажа нѣколко думи въ защита не на тѣхъ, а на българскитѣ закони, азъ тукъ отъ тази трибуна искамъ да кажа и нѣколко думи въ тежестъ на самитѣ студенти.

Безспорно е, че младежта, както споменувамъ азъ и въ интерпелацията, често се увлича, но ние знаемъ, че всѣка възраст ще вземе своя дѣлъ. Младежта взема своя дѣлъ въ увличания голѣми. Нейнитѣ пориви всѣкога сѣ по-силни, отколкото поривитѣ на възрастния човѣкъ. Но когато говоримъ за една младежъ, каквато е студентеската, ние трѣбва да смѣтаме, че тя всѣкога трѣбва да мѣри своитѣ стѣпки, и то по много причини: първо, защото тя, по нейното положение, като културенъ елементъ въ Държавата, като просвѣтени хора трѣбва да знае и прѣцѣнява всѣка своя стѣпка, защото отъ една неосторожена нейна стѣпка може да произлѣзе тъкмо противенъ ефектъ на она, който тя гони, и, второ, защото борбитѣ на българскитѣ граждани и положението на България, студентитѣ трѣбва да си прѣдставляватъ ясно и да не усложняватъ работитѣ на ония български дѣятели, да не усложняватъ работитѣ на българскитѣ правителства, които сѣ се нагърбили да въведатъ веднажъ завинаги редъ въ нашата Държава. Тѣ могатъ да иматъ, каквито щете убѣждения, и никой не смѣе и не може да се бърка въ тѣхнитѣ убѣждения. Но тѣ не трѣбва да изпущатъ отъ прѣдъ видъ, както казахъ, и положението на България, не трѣбва да изпущатъ отъ прѣдъ видъ и чувствата на широкитѣ маси на българския народъ. А тия чувства сѣ извѣстни на всички ни, тѣзи чувства се изразяватъ въ една голѣма, въ една обширна благодарностъ и признателностъ къмъ Освободителя на България. Това е фактъ, който, мисля, никой не може да го оспорва; това е фактъ и, ако не бѣше това фактъ, щѣше да бѣде жалко. Защото, щѣше да бѣде жалко, дѣйствително, ако единъ народъ, който е освободенъ съ толкова неимовѣрни парични жѣртви, за свободата на когото сѣ лѣгнали 200.000 млади руски сили, ако въ единъ такъвъ народъ липсваха чувства на благодарностъ и признателностъ къмъ своя освободителъ. Нѣкои може да не сѣ съгласни съ това — това е тѣхна работа, но чувството на благодарностъ е вѣрата, е религията на единъ народъ; тѣзи чувства сѣ свещени, никой нѣма право да посѣга на тѣхъ. Могатъ да не бѣдатъ тѣ съгласни съ тѣхъ, но оставяте ония хора да се наслаждаватъ и тѣ съ своитѣ вѣрвания — не дѣйте оскѣрбява тѣхнитѣ чувства. Когато говоримъ за освободителната война, може да имаме разни мнѣ-

ния върху желанията и стремежитѣ на дипломацията — върху това нѣщо може да се прѣпираме всѣкога; единъ може да говори, че дипломацията е имала за цѣль не тая, която се е проявила въ войната, други могатъ да кажатъ, че побужденията на войната сѣ били чисти, искрени — върху това може да споримъ; но когато захванемъ да говоримъ за самия руски народъ, азъ мисля, че двѣ мнѣния не може да има. Не може никой да откаже, че рускиятъ народъ отъ избликъ на най-чисти чувства, за да подаде рѣка на своитѣ брати, дойде и сложи коститѣ на 200.000 свои млади синове. Когато се говори за самия руски народъ, едно нѣщо изпѣква прѣдъ нашитѣ очи, че този народъ, като че ли е създаденъ за да внесе въ свѣта милостта, широката любовъ къмъ човѣчеството и — най-напрѣдъ къмъ неговитѣ ближни, а за доказателство на това е фактътъ, че никѣдъ не се е явилъ такъвъ мислителъ, съ такова широколюбяще сърце, какъвто мислителъ се е явилъ между руския народъ. Говоря за Толстой. Той е именно фокусътъ, който е събралъ любовта на цѣлия народъ и чрѣзъ него въ литературата се разнася тази необятна любовъ къмъ ближния, къмъ човѣчеството на цѣлия свѣтъ. Тѣй щото, този фактъ нашитѣ младежи всѣкога трѣбва да го иматъ прѣдъ очи. Може, и е вѣрно, че Русия се управлява не по такъвъ начинъ, по какъвто прогресивнитѣ елементи въ България желатъ да се управлява България, но г-да прѣдставители, азъ мисля, че не намъ принадлежи да отидемъ да поправяме Русия, че не намъ принадлежи да се боримъ противъ начина на управлението въ тази държава: тамъ има доста хора, които се борятъ, и които се борятъ така послѣдователно и самоотвержено, така систематично, щото единъ день, навѣрно, ще сполучатъ въ борбата си. Ние сме малъкъ народъ, нашето положение е такова, че ние трѣбва всѣкога да гледаме да не направимъ съ нѣкоя наша стѣпка нѣкоя грѣшка, отъ която послѣ да се каемъ, защото, всѣка една грѣшка на България може да коштува нейното съществуване. Русия за своитѣ грѣшки нѣма много да пострада, но ние, за нашитѣ грѣшки можемъ да бѣдемъ съсипани окончателно. Та, като казвамъ всичко това, повтарямъ да кажа, че интеллигентната частъ на българския народъ отъ каквито чувства да се ръководи, каквото убѣждение и да има, трѣбва всѣкога да има прѣдъ видъ и да разчитва съ тѣзи важни факти, съ чувствата на широката маса и съ положението на България. Нашата интеллигенция и друго нѣщо трѣбва да има прѣдъ очи. Тя трѣбва да знае, че България едвамъ сега почва да се отървава отъ ноктитѣ на една реакция, която замислюва нови планове, по какъвъ начинъ да унищожи окончателно свободата на българския народъ, и че трѣбва, дѣйствително, умно да се дѣйствува отъ всички прогресивни елементи, за да може да закрѣпне България въ своитѣ свободни учреждения. Всѣко едно необмислено дѣйствие може да коштува много

и на свободата на България, защото има хора, които дебнат върху тая нейна свобода.

Като казвамъ сега това, относително младежта, и като искамъ отъ трибуната да се чуе, че ние не можемъ да бъдемъ напълно солидарни съ онѣзи дѣйствия, които ти прояви, азъ заявихъ и въ интелпелацията, че като не оправдаваме това, ние можемъ да обясняваме причинитѣ на всичкитѣ тѣзи дѣйствия и обясняваме ги съ двѣ важни съображения: първото съображение, съ тѣхната възраст — но за това нѣма нужда да се простираме, защото и въ вчерашното засѣдание се много говори по това нѣщо; второ, съ това, че у насъ по поводъ на тѣзи тържества, поискаха наново нѣкои хора, които едни въре устрояваха дружинки подъ название „България за себе си“, да играятъ съ патриотизма на българския народъ, да играятъ съ чувствата на този народъ. И, дѣйствително, чудно! Тѣзи хора, които устрояваха такива патриотически дружинки, сега се явяватъ за устроители на разни славянофилски общества. Ние четохме въ вѣстникитѣ и знаемъ, за съществуването на тия общества. Тѣзи същитѣ се явяватъ и за ръководители на дружеството за въздигане паметникъ на Царя-Освободителя. И нека кажа отъ тукъ, че тѣ подведоха работата така, щото това тържество, което щѣше да бѣде дѣйствително всенародно, се доста окарикутури. Младежитѣ, които сж най-впечатлителни, намѣсто да отидатъ да направятъ постѣпки срѣщу тѣзи хора, отгласнаха се отъ своя пътъ и направиха други нѣкои нѣща, които, както казахъ по-напрѣдъ, сж грѣшки отъ тѣхна страна. Но грѣшка или не грѣшка направила младежта, въпросътъ ми нава въ свършено друга фаза; явява се вѣчната наша полиция, арестоватъ се двама хора, слѣдъ туй хората, които се явяватъ да узнаятъ за причинитѣ на арестоването, нашата полиция и тѣхъ арестова. Това е, както се вижда, въ порядкитѣ на нѣщата. Тѣй мисли полицията, тѣй е дѣйствувала, и тѣй дѣйствува.

Въ какво се състои собствено моето запитване? Какво азъ искамъ да чуя отъ министерската трибуна? Искамъ да чуя отъ г. Министра на Вѣтрѣшнитѣ Работи, че той се е завзелъ да прѣдприеме мѣрки, съ които да ограничи за въ бѣдѣше повторението на подобни факти, а засега, да даде виновникитѣ подъ съдъ. Може да ми се каже, че не остава, освѣнъ лицата, които сж онеправдани, да се отнесатъ къмъ съдилищата. Азъ не мога съ това да се съглася, г-да, защото тогава, когато се обвинява публично съ подписи на хора чрѣзъ печата, една полиция въ извършване на изтезания въ участѣцитѣ и въ извършване на арестъ, нѣма нужда отъ никакви по-нататѣшни жалби; нашитѣ закони сж много ясни въ това отношение. Да ви кажа, ние отъ нѣколко врѣме насамъ сме прѣставали да се отнасяме къмъ съдилищата, а се отнасяме само къмъ общественото мнѣние, защото ние изгубихме вѣра, че можемъ да се доберемъ до съдилищата, ние изгубихме вѣра, прѣдъ видъ

на всички дѣйствия, които сж вършени досега. За да може да се възстанови тази вѣра на българскитѣ граждани къмъ правосъдието, ние искаме отъ нашитѣ министри да прѣдприематъ нужнитѣ мѣрки. Всѣки единъ фактъ, който обнаружватъ вѣстникитѣ по такъвъ единъ сериозенъ начинъ, както е въ случая, дѣто студенти съ подписитѣ си отъ свое име и отъ името на свои другари заявяватъ инкриминирани пасажѣ за извършено прѣстѣпление отъ полицията, нѣма, освѣнъ да се нареди отъ страна на Правителството една тщателна анкета, да се изслѣдватъ тѣзи прѣстѣпни дѣяния и да се дадатъ виновнитѣ подъ съдъ. Това е правия пътъ, по който трѣбва да вървимъ и по този начинъ не само ще докажемъ, че ние, когато сме дошли на властъ, поддържаме онова, което сме говорили въ опозиция, а ще подѣйствуваме благотворно и надъ обществото. Ще подѣйствуваме благотворно за това, че ще може да се възстанови онази вѣра, която трѣбва да съществува въ българскитѣ граждани къмъ правосъдието въ България.

За да свърша, азъ ще прочета единъ малкъ пасажъ отъ оплакването на тия хора, което тѣ помѣстватъ въ вѣстникитѣ. (И. Бобековъ: Въ кой вѣстникъ?) Въ „Търговски вѣстникъ“. (И. Бобековъ: Коновия вѣстникъ, значи.) Може да бѣде кой да е вѣстникъ; за мене е безразлично. (Глъчка — Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Не е безразлично!) За мене е важно, че подписитѣ на хората сж тамъ.

Като описватъ по-нагорѣ, какъ сж ходили при прокурора и какъ сж се явявали прѣдъ участѣка, продължаватъ: „Студентитѣ не можахъ да разбератъ съ какво сж дали поводъ, за да се отнесе съ тѣхъ по такъвъ единъ начинъ, та се опитаха да му обяснятъ, че чакатъ помощникъ-прокурора и че тѣ не сж дошли да правятъ манифестации и на сила да освобождаватъ Радева. Обаче, градоначалникътъ не иска да слуша никого, но почна да ругае студентитѣ по най-неприличенъ начинъ. „Паплагъ! Маршъ . . . ! Вчерашнитѣ ви неприличия . . . Тукъ съмъ азъ — никакъвъ прокуроръ!“ — бѣха думитѣ на г. градоначалника, отправени къмъ групата и цѣлото студенство. Харлаковъ и Цанковъ се осмѣлиха да кажатъ, че не на градоначалника се пада да се произнася за постѣпкитѣ на студентитѣ, и че тѣ се чувствуватъ чисти прѣдъ съвѣстѣта си и обществената съдъ. Слѣдъ това групата захвана да се оттегля. Но въ това врѣме се чу стражарски сигналъ и гласа на градоначалника: „Арестовайте тѣзи, които говорятъ!“ Изкогна цѣла рота стражари и се спусна върху студентитѣ. Нѣкой извика „Бѣгай Харлаковъ!“ и въ мигъ съсѣдитѣ и минавачитѣ — между които и трима народни прѣдставители — бѣха свидѣтели на една въ висша степенъ грозна сцена: млади български граждани се гонятъ като разбойници отъ стражари, двама отъ които съ голи пашки.“ Но да свърша. (Чете.) „Стражаритѣ

обърнаха номерата. Вдига се глъчъ. Приставътъ Мариновъ . . . — трѣбва да кажа, че този е вѣченъ приставъ, и мисля, че би трѣбвало г. Министърътъ на Вътрѣшнитѣ Работи да се разчисти съ него. (Министъръ М. Сарафовъ: Той е единъ отъ редовнитѣ пристави!) Жалко е, че го смѣтате за такъвъ. Азъ ще наведе писмени работи и въ „Прѣпорецъ“, та и Вие сте писали противъ него. (Министъръ М. Сарафовъ: Много работи се пишатъ, г-нѣ Цановъ! Какво да се прави?“...) Стражари отъ участъка и градоначалникътъ видѣха това, и се спуснаха и разсърдено изстрѣгваха бастони изъ ръцѣтъ на студентитѣ, почнаха да удрятъ съ тѣхъ и отцѣпиха 10 души студенти, заградиха ги, а останалитѣ разгониха. Чорбановъ, студентъ, който случайно билъ попадналъ на улицата, билъ най-много битъ. Въвеждайки арестованитѣ въ едно тъмно подземие, приставътъ и стражаритѣ ги тласкали съ псувни и бой. „Сега ще видите вие кой е приставътъ Мариновъ!“ — казвалъ послѣдниятъ. Тукъ счутили и бастона на Чорбанова о гърба му. . . .“ (Министъръ М. Сарафовъ: Казватъ ли, че сж бити въ стаята?) Да, казватъ! И моля Ви да чуете. (Чете.) „Въвеждайки арестованитѣ въ едно тъмно подземие, приставътъ и стражаритѣ ги тласкали съ псувни и бой.“ (Министъръ М. Сарафовъ: Тласкали сж ги при арестоването. Така се разбира. А Вие въ интерпелацията казвате, че сж бити!) Така е! (Министъръ М. Сарафовъ: Азъ искамъ тази разлика да се констатира!) „Сега ще видите вие, кой е приставътъ Мариновъ!“ — казалъ послѣдниятъ. Тука счутили и бастона на Чорбанова о гърба му.“ Азъ имахъ нещастieto да видя гърба на този господинъ. Чорбановъ е изгоненъ учителъ отъ бившето правителство, защото е вземалъ участие въ протеститѣ на народа противъ десетъка, а дойде тукъ въ Висшето училище за да яде бой отъ Маринова. Тѣзи сж фактитѣ, г-да. Може да не бждатъ вѣрни, защото азъ чухъ противни гласове. Казватъ, че студентитѣ държали недостойно поведение и че сж извършили прѣстѣпление. (Г. Шиваровъ: Вѣрно!) Може, но кой ще разрѣши тая прѣспирня? Кой ще я разрѣши, ако не сѣдилищата! (Д-ръ А. Ходжевъ: Да, тѣ!) Моля, ако има отъ студентитѣ нарушение на законитѣ въ страната, нѣма, освѣнъ полицията да възбуди прѣслѣждане. Но щомъ има оплакване отъ български граждани, че сж били изтезавани, че сж били арестовани, а това никой не го оспорва, нѣма, освѣнъ Правителството да възбуди прѣслѣждане противъ тия, които сж извършили тия беззакония.

Съ това азъ свършвамъ и ще кажа нѣколко думи слѣдъ като отговори г. Министърътъ. Но едно нѣщо има да кажа прѣдварително: ние сме говорили и трѣбва да стоимъ на тая точка, ако искаме да не погрѣшимъ, че ние не трѣбва да допускаме на полицията да изтезава, да затваря самостоятелно, па даже и най-голѣмитѣ негоди и най-голѣмитѣ прѣстѣпници безъ сѣдебно постановление, защото

това не е работа на полицията, а на сѣдилищата. Ние не трѣбва да допускаме на полицията да присвоява правата на сѣдебнитѣ органи. Ако има прѣстѣпници, има сѣдилища, които ще ги накажатъ, а задачата на полицията е съвсѣмъ друга. Тя е ясно опрѣдѣлена въ нашитѣ закони.

Съ това азъ свършвамъ, като ще моля г. Министра да ми отговори и на онѣзи запитвания, които му зададохъ. А въ отговоръ на единъ господинъ, който ми задаваше въпроса: защо сж се отнесли въ този или онзи вѣстникъ, ще му кажа, че за мене е безразлично въ кои вѣстници е напечатано. Прѣди всичко, официознитѣ вѣстници, вѣрвамъ, че нѣмаше да го напечататъ. Не искаха да отправятъ своята жалба въ другъ нѣкой опозиционенъ вѣстникъ, защото цѣше, може би, да се даде значение, че сж партизански. Тѣ сж напечатали протеста си — и добръ сж направили споредъ мене — въ единъ информационенъ вѣстникъ своята жалба.

Министъръ М. Сарафовъ: Г-да народни прѣдставители! Моятъ отговоръ е много кратъкъ, защото азъ, когато отговорихъ на питането на уважаемия г. Цановъ, казахъ сжщността на работата, и сега, ако има да кажа нѣщо, то е да повтора нѣкои малки работи. Да захвана отъ края.

Г-нѣ Найчо Цановъ, казва, че имало сж подписи обнародвано оплакване. Това не е вѣрно. Това съобщение, което г. Найчо Цановъ прочете, захваща така: „Отъ комисията, състояща се отъ г. г. студентитѣ Н. Пушкарровъ, П. Раковъ, В. Савчевъ, С. Кожухаровъ и Ст. Райчевъ и пр. получихме слѣдующата дописка.“ Тия г-да, които, най-напрѣдъ пишатъ, че сж една комисия, отъ тѣхъ единъ ми се прѣдстави на 23 априлий, той не е между арестованитѣ — азъ имамъ списъкъ на арестованитѣ, — които би имали право да се оплакватъ, защото тѣ знаятъ сжщността на работата. Въ този списъкъ не намѣрихъ тия имена, които сж се отнесли до вѣстника. Лица посторонни могатъ да казватъ много работи, но тѣ не могатъ да съставляватъ прѣдметъ на сериозни разисквания. Продължавамъ пакъ отъ края.

Полицията азъ самъ искамъ да бжде полиция, която да прѣдвардва и прѣкрашава злото, но не да наказва прѣстѣпници, и бждете увѣрени, че полицията въ мое врѣме нѣма да бжде наказател на какъвто и да е прѣстѣпникъ. Но отъ друга страна полицията и въ мое врѣме, пакъ и въ всѣко врѣме, трѣбва да изпълнява длъжността си и трѣбва да се съобразява съ законитѣ въ страната, за да може да се въведе редъ и у насъ, както се е въвелъ редъ въ всички държави. По цѣлъ свѣтъ полицията изпълнява длъжността си и съ изпълнение на своята, много пѣти неблагодарна длъжностъ, тя е принудена да не пипа винаги съ кадифени рѣкавици. И азъ съмъ билъ студентъ и знаа какви сж тия обходки и арестования на студентитѣ по 3—4 часа. Това нѣщо става по цѣлъ свѣтъ, а това недавно стана и въ Австрия и на други

мѣста. Азъ не мога да възбуда съдебно прѣслѣдване противъ полицията въ София, защото изслѣдванията, които направихъ, доказватъ ми, че полицията се е държала коректно, и е изпълнявала само своята длъжностъ. Азъ бѣхъ натоварилъ единъ отъ моитѣ висши чиновници да изпита работата, и той ми донесе писмени бѣлѣжки, отъ които азъ не виждамъ причини да възбуда самъ прѣслѣдване противъ полицията. Този г. градоначалникъ, за когото уважаемиятъ г. Цановъ има добрината да каже нѣколко похвални думи, е запасенъ офицеръ въ българската армия и вѣрвамъ, че и нему може да се дава такава вѣра, колкото и на хората, които сж били замѣсени и може да бѣдатъ пристрастни въ работата. Азъ трѣбва да ви кажа, че си поколебахъ вѣрата въ оплакването на студентитѣ, защото на 23 априлий тѣ, когато дойдоха въ къщата ми, казаха неистини, които се потвърждаватъ отъ друга страна. Моятъ колега отъ Министерството на Правосъдието ви каза прѣди нѣколко дена, че прокурорътъ е билъ свидѣтель на тия похождения на студентитѣ въ участъка. Той ви заяви, че студентитѣ му обадили какво, или той ще отиде да освободи тѣхния другаръ — когото впрочемъ тѣ неправилно наричатъ тѣхенъ другаръ, защото той не е тѣхенъ другаръ, — или пъкъ ние, казали, ще отидемъ сами да го освободимъ. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Това е вѣрно!) И когато прокурорътъ се е намѣрвалъ въ участъка, той по телефона е обадилъ на градоначалника, че студентитѣ дойдоха, навлѣзоха въ участъка, и участъкътъ се намира въ опасностъ. Въ това врѣме, както ви казахъ и по-рано, имало е 8 души стражари всичко, а другитѣ, които сж били върнали отъ парада, отишли на обѣдъ. Така щото, 8 души стражари имало съ единъ старши, който е пазилъ вратата, когото студентитѣ сж ранили, когато сж влизали въ оградата на участъка. Че този старши е раненъ, нѣма нужда да ви казвамъ; а ако не вѣрвате, азъ ще ви покажа медицинско свидѣтелство. (Н. Цановъ: Имаме и ние медицинско свидѣтелство!) Зная. Азъ повтарямъ още и това, че когато градоначалникътъ е дошълъ, студентитѣ сж били вътрѣ въ оградата и той е билъ свършено въ правото си да ги покаже да излѣзатъ навънъ, защото не се искатъ по този начинъ обяснения нито отъ градоначалника, нито отъ прокурора. Прокурорътъ най-напрѣдъ на мене заяви категорически, че той не е казалъ да идатъ студентитѣ въ участъка, а е казалъ, че той ще отиде да изпълни длъга си, и студентитѣ можеха да го чакатъ на друго мѣсто да имъ съобщатъ какво е направилъ. Но студентитѣ не го послушали и сами дошли въ участъка и, дѣйствително, сж искали да направятъ насилие, като сж прѣдполагали, както полицията е била научена въ София и по-рано, че когато стане една малка навалица прѣдъ участъка, полицията ще пусне задържанитѣ хора. Градоначалникътъ този пътъ не е направилъ това нѣщо и ималъ е право да не ги освобождава. Когато студентитѣ не сж

послушали градоначалника да се отдалечатъ отъ участъка, и се струпали и захванали да даватъ сигналъ съ свирка, той е ималъ право да се опасява, че ще се натрупатъ и може да станатъ неприятности. Той свършено правилно е дѣйствувалъ, когато е арестовалъ онѣзи двама водители, имената на които не искамъ да споменавамъ, и слѣдъ тѣхъ още други 9 души.

Относително това, че полицията нѣмала право да арестова българскитѣ граждани, азъ съжалявамъ, но нашитѣ закони друго казватъ; нашитѣ закони казватъ, че полицията е длъжна да арестова всѣкого, който е извършилъ прѣстѣпления или простѣпкъ, да му състави актъ и да го прѣдаде на съдебната властъ... (Г. Кирковъ: Съставенъ ли е актъ?) Съставенъ е актъ и е прѣдаденъ на прокурора. (Г. Кирковъ: Въ кое врѣме?) Слѣдъ обѣдъ, когато полицията е могла да изпълни длъга си. Сутринтъ били поканени двамата души да се явятъ въ участъка, за да се снесе дознание за извършеното отъ тѣхъ въ прѣдшествующия день. Единиятъ се явилъ, а другиятъ билъ измежду арестованитѣ, послѣ обѣдъ. Единиятъ, вмѣсто да приеме официалната призовка на градоначалството и да се яви, намѣрилъ за добръ да води студенти за да освободи единъ отъ задържанитѣ въ участъка.

Казва, уважаемиятъ г. Цановъ, че полицията е трѣбвало само да научи за прѣстѣплението, което е извършено и да пише на прокурора, и съ това работата се свършва. Наопаки, нито прокурорската властъ, нито слѣдствената властъ приематъ нѣкого, безъ да му е снето по-напрѣдъ полицейско дознание. Прокурорътъ и съдебниятъ слѣдователъ изискватъ за да приематъ нѣкого, полицейско дознание. Това е длъжностъ на полицията и тя, додѣто снесе това дознание, има право, и длъжна е споредъ закона за полицията, да го задържи въ участъка. Това казва нашиятъ законъ за полицията — чл. 19. Ако обичате, азъ мога да ви го прочета. Той казва: „Полицията е длъжна да задържи всѣко лице, което извърши прѣстѣпление или прѣстѣпкъ, а така сжщо и ония, за които има силно подозрѣние въ нѣкое прѣстѣпление; но въ течение на 24 часа тя трѣбва да състави дознание и да го прѣдаде на надлежната съдебна властъ и по-нататкъ.“ И въ прѣдстоящия случай полицията се е съобразила и съ този членъ, съобразила се е и съ чл. 6 отъ закона за полицията, който казва, че нейна длъжностъ е да прѣдупрѣждава нещастията, които могатъ да станатъ.

Азъ не искамъ да закачамъ работата съ митинга, който е станалъ прѣдидущия день. На повечето отъ васъ е познато, че на този митингъ е говорено между друго, че съ легални и нелегални срѣдства трѣбва да си послужатъ, за да осуетятъ шестиято на другия день. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Вѣрно!) Слѣдователно, полицията, като е взела мѣрки спрѣмо виновнитѣ, тя е била свършено вътрѣ въ границитѣ на закона, и е изпълнила своята длъжностъ.

Дълженъ съмъ да ви ви заявя още едно нѣщо. Азъ допускамъ, че при арестоването на студентитѣ, когато петима души стражари сж се борили съ 20—30 души студенти, и когато тоягитѣ на студентитѣ сж играли по гърба на стражаритѣ и, може би, по гърба на самитѣ студенти, въ това врѣме азъ допускамъ, че е имало и отъ едната и отъ другата страна схватка, а тогава никой не може да каже, какво може да стане. Но азъ заявявамъ, че вървамъ твърдо на изслѣждането, което ми доказва, че вхтрѣ въ участъка на никого отъ студентитѣ ръка не е поставяна. Когато студентитѣ сж влизали вхтрѣ, прѣди да ги гудятъ вхтрѣ въ стаята, дѣто сж живѣли стражаритѣ до недавна, взели имъ сж бастонитѣ, както полицейскитѣ редъ го изисква и сж ги прѣтърсили да нѣматъ оружие. И въ това врѣме бастонътъ на г. Чорбанова, вѣроятно, е билъ счупенъ, защото вѣрно е, че когато сж влизали въ участъка, единъ отъ студентитѣ се оплакалъ, че билъ ударенъ съ бастонъ. Ако нѣкой отъ тия г-да е прѣтърпѣлъ дѣйствително нѣкои обиди или удари отъ полицията вхтрѣ въ участъка, азъ съмъ готовъ винаги да дамъ подъ сѣдъ онѣзи виновни, които ми се покажатъ отъ сѣдебната властъ. Но зарадъ това трѣбва потърѣвшитѣ да направятъ своето оплакване, да се отнесатъ било до прокурора, било до самото Министерство, и да опрѣдѣлятъ факта. Съ такива дописки, и то анонимни, или ако не анонимни, то въ всѣки случай не отъ страна на тия хора, които сж потърѣвши — съ това нищо не се върши.

Прѣдсѣдателътъ: Г-нъ запитвачътъ доволенъ ли е отъ отговора?

Н. Цановъ: Послѣ ще отговоря.

Прѣдсѣдателътъ: Г-нъ Теодоровъ има думата.

Ю. Теодоровъ: Менѣ ми се види странно, г-да народни прѣдставители, защо уважаемиятъ Видински народенъ прѣдставителъ г. Цановъ, прави запитване. Кое го кара да прави запитване? Ако студентитѣ сж били оскърбени, ако сж били озлобени, или сж били бити, то тѣ можеха да се оплачатъ по установения редъ, и ако Правителството не даде ходъ на тѣхнитѣ оплаквания, тогава г. Найчо Цановъ имаше право да се обърне, съ запитване къмъ г. Министра. Тѣ не сж направили такова нѣщо. Тѣ не сж направили, по всѣка вѣроятностъ, за това, защото начинанието на скандала е отъ тѣхна страна. Виждате хубаво, че полицията не е отишла да ги лови по площадитѣ и да ги арестова, но тѣ сами отишли въ градоначалството и искали саморазправа. Заради туй, туй питане си нѣмаше мѣсто, толкова повече, че ние сме проводени тукъ не такива банални работи да слушае и да ни проповѣдватъ да ставаме Толстоисти, но ние сме проводени работа да вършимъ. (Н. Цановъ: Протестирамъ противъ това нѣщо!) Народътъ хвана да приказва, че депутатитѣ ще изидатъ економитѣ, които ще

направятъ. Има установена властъ, има сѣдилища, които обичатъ, да отидатъ тамъ. Ако Министерътъ покровителствува полицията, тогава г. Найчо Цановъ имаше право да запита. Сега, защо става това нѣщо? И онзи день питането му ми се видѣ тоже странно. Намѣсто да пита, какъ така тѣзи заблудени младежи сж си позволили да нападнатъ свещената личностъ на нашия Освободителъ и на нашия Покровителъ — и въ бѣдѣ се надѣваме тоже на него да постигнемъ нашата задача — той хваща работата отъ опашката: какво е направено съ студентитѣ. Студентитѣ отишли въ градоначалството да направятъ саморазправа, хванали да биятъ стражаритѣ, и стражаритѣ се борили. Правятъ какво правятъ, обаче има сѣдилища за тѣхъ и не е работа на Народното Събрание. И азъ съжалявамъ, че губимъ врѣме съ такива дребни работи.

Д-ръ А. Ходжевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ взехъ думата не да хваля или да укорявамъ нѣкого. Цѣлътъ ми не е да възхвалявамъ студентитѣ; и още по-малко полицията, която знайно е, че се ползува съ много лошо реноме у насъ, та мѣчно би могълъ човѣкъ да каже добра дума за нея. Обаче, азъ бихъ желалъ по случкитѣ, които сж станали на 20 и на 23 априлий, да се произнесемъ ние и да видимъ, има ли нѣкои лица отговорни и, ако сж тѣ отговорни, какво би трѣбвало да се направи. Менѣ ми се вижда странно, че г. Цановъ, който е адвокатъ и който добръ знае законитѣ, ни казва тукъ, че би трѣбвало што г. Министерътъ на Вхтрѣшнитѣ Работи да направи нѣкаква си постѣпка касателно произшествията, станали на 20 и 23 априлий. Така сжщо той ни казва, че полицията не била постѣпила коректно и правилно съгласно законитѣ, като си позволила да направи нѣкои арести. Менѣ ми се виждатъ тѣзи възгледи странни, защото противорѣчатъ на закона. Ето защо. Най-напрѣдъ, колкото се касае до въпроса, дали ареститѣ, които сж били направени било на 20-й или 23-й, сж законни илии снователни, азъ имамъ да кажа само слѣдующето: тия арести сж напълно основателни и законни, защото сж направени съгласно чл. чл. 18 и 19 отъ закона за полицията и чл. чл. 75, 76, 77 и послѣдующи отъ закона за углавното сѣдопроизводство. Тия респективни членове г. Цановъ не е да ги не знае, и тѣ даватъ пълно право на полицията, когато види, че се извърши нѣкакъвъ простѣпкъ или прѣстѣпление и отсъствуватъ надлежитѣ сѣдебни органи, тя трѣбва да встъпи въ правата на тия сѣдебни органи, да издири виновницитѣ и да имъ състави актъ. Сега намъ ни се обяснява, че на 20 априлий сж говорени нѣкои нѣща — самъ г. Цановъ признава това нѣщо — които сж били извънъ закона, оскърбявали сж извѣстни официални лица, даже, казватъ, и Държавния Глава. Освѣнъ това населението е било насѣксвано да наруши обществения редъ и спокойствие и да се възпротиви на установенитѣ власти. Какво трѣбваше да направи по-

лицията? Азъ мисля, г-да народни прѣдставители, че ней се налагало дългъ да констатира, дали всичко това е истина, и ако е истина, то да вземе нужните мѣрки за да прѣдврати злото. По кой начинъ ще стане това? Естествено е, трѣбва да се тури рѣка на виновните лица, да се състави актъ и да се даде надлежниятъ ходъ.

Да видимъ сега, какво става, когато полицията се е опитала да си изпълни дългъ и съблуди закона? Нѣколко лица се събиратъ и искатъ да освободятъ виновниците. Правятъ демонстрация прѣдъ градоначалството! Какво трѣбваше да направи полицията? Тя намира, че туй съставява едно неповинуване на властта, едно неподчинение на законитѣ, върши се едно беззаконие, и е имала пълно право да турне рѣка на тѣхъ, да имъ състави нужните актове за извършенитѣ отъ тѣхъ беззакония, и да даде виновнитѣ подъ съдъ. Това, именно, е и направила. Сега, ако всичко това е извършено отъ полицията, азъ мисля, че тя си е изпълнила дълга и е съблудила законитѣ. Но може да се каже: сега е „нова ера“, „нова епоха“, че тия закони сж стѣснителни, че тѣ ограничаватъ свободата на народа; обаче, това е другъ въпросъ. Веднажъ, имаме закони, трѣбва да ги изпълняваме, а ако мислимъ, че сж стѣснителни, че не отговарятъ на „новата ера“, ние имаме право да внесеме прѣдложение за измѣненieto имъ. Обаче, азъ мисля, че докогато сжществуватъ тия закони, другояче не може да се постѣпи, освѣнъ да се изпълняватъ. Това е редътъ.

Другъ единъ въпросъ има, г-да народни прѣдставители, който се изтъква отъ обясненията на г. Цанова, а така сжщо и отъ тия на г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи — въпросътъ за случката въ самото градоначалство. Но азъ мисля, че ние не сме въ правото си да се произнасяме въ една или друга смисълъ по тази случка; студентитѣ твърдятъ едно нѣщо, а, именно, че сж биле тѣ бити отъ стражаритѣ безъ никакъвъ поводъ, а Министърътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи — друго нѣщо, а, именно, че е имало схватка между студенти и стражари, че имало бити и отъ еднитѣ и отъ другитѣ. Кѣдѣ е истината, не можемъ да знаемъ. Истината не ние ще рѣшимъ, дали е на страната на полицията или е на страната на студентитѣ, но сѣдилищата сж, които ще се произнесатъ по този въпросъ. Тѣ сж компетентнитѣ въ дадения случай, тѣ трѣбва да бждатъ сезирани да се произнесатъ, тѣ ще издадатъ присѣдата и отъ тази присѣда ние ще си съставимъ ясно прѣдставление, какъ стои работата.

Сега, казва г. Найчо Цановъ, защо Министърътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи не вземе инициативата да даде подъ съдъ стражаритѣ. Азъ мисля, че тукъ г. Найчо Цановъ грѣши и игнорира донѣдѣ, даже, закона. Азъ не сподѣлямъ този възгледъ, че този е редътъ, по който трѣбва да се издири материалната истина. Азъ мисля, че, съобразно съ нашитѣ закони, веднажъ като има прѣстѣпление извършено отъ длъжностно лице надъ нѣкои частни лица, бъл-

гарски граждани, послѣднитѣ сж въ пълно право да се оплачатъ. По два пѣтя: или да се оплачатъ на началството на тия длъжностни лица и да искатъ даването имъ подъ съдъ, или же, къмъ респективния прокуроръ, и той да направи потрѣбното, за прѣслѣждане виновнитѣ. Този е редътъ, този е каналътъ, по който може да се оплачатъ. И азъ съжалявамъ, за дѣто студентитѣ, които трѣбва да знаятъ законитѣ, защото сж хора интелигентни, намѣсто да се отнасятъ до разни редакции и да пишатъ дописки, не сж се обърнали до надлежния прокуроръ и да искатъ да се възбуди углавно дѣло противъ виновниците. (Н. Цановъ: Подали сж заявление!) И тогава, ако респективния Министъръ поискаше по своето положение да помогне на виновниците да не бждатъ дадени подъ съдъ, да ги закриля, тогава би билъ отговоренъ той, и тогава бихме имали право ние да кажемъ, че той излиза извънъ рамкитѣ на закона и покровителствува полицията да върши беззакония, както е вършила едно врѣме. Този е редътъ. И азъ мисля, че и г. Цановъ ще трѣбва да се съгласи, че този е именно редътъ, но той каза: „защо Министърътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи не е взелъ актъ отъ една дописка въ „Търговски вѣстникъ“ и да даде подъ съдъ стражаритѣ.“ Това не е негова работа. Прѣди всичко Министърътъ не може да възбуди углавно прѣслѣждане вслѣствие на тази дописка, защото дописката прѣди всичко е анонимна, не посочва на виновни лица, не посочва имена, не посочва нищо и туй не може да служи за базисъ на едно прѣслѣждане, което да се формулира отъ когото и да било. Но, независимо отъ това, и друго нѣщо има. Кой гарантира, че всичко това, което се пише въ вѣстника, е вѣрно? Най-послѣ, и другъ въпросъ има още. Ние тукъ имаме едно допесение чрѣзъ печата, съ което се хвърля вина върху известни длъжностни лица. Кой трѣбва да възбуди прѣслѣждане? Азъ мисля, че това не е работа на Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи, а то е работа на прокурора при надлежния съдъ, дѣто е станало прѣстѣплението; прокурорътъ трѣбва да възбуди прѣслѣждане. Въпросътъ е ясенъ. Тѣй е съгласно нашитѣ закони, тѣй е съгласно углавното сѣдопроизводство, тѣй е съгласно всички закони. Прокурорътъ, понеже тукъ се касае за прѣстѣпление отъ публиченъ характеръ, трѣбва да вземе актъ отъ туй, което се пише въ вѣстника, и той да възбуди углавно прѣслѣждане спрѣмо тия длъжностни лица, а не Министърътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи — то не е негова работа. Съ това Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи би направилъ едно прѣвишение на своята власт, и въ тоя случай ние щѣхме да имаме пълно право да му кажемъ, че не си знае обязаността. Това е работа на прокурора, той трѣбваше да вземе актъ отъ писмото, и, ако има основание, да възбуди срѣщу тѣхъ прѣслѣждане, и, ако се установи, че е клевета, тогава ще се теглятъ на съдъ ония, които сж клеветили. Та казвамъ, такъвъ е редътъ споредъ нашитѣ закони. Казахъ, че за самата случка не искамъ да ви

говоря. Менѣ ми се струва, че г. Министърътъ на Вътрѣшнитѣ Работи бѣше правъ, като каза, че ние не трѣбва да прѣувеличаваме случката станала на 20-й, както и тая станала на 23 априлѣ, защото не сме да не знаемъ, какви скандали ставатъ на всѣкъдѣ между студенти и стражари и то не само въ България, която е една страна малко назадначава, но въ страни по-просвѣтени, като: Франция, Белгия, Австро-Унгария и др. Въ всички тия страни тоже постоянно има схватки между стражари и студенти; обаче, никому тамъ не е дохождало на умъ да отива да ги прѣувеличава, да хвърля само върху полицията обвинения и да казва, че полицията е жестока, че полицията прави туй и че полицията прави онуй, а пакъ студентитѣ сж ангели непорочни; заради това азъ мисля, че когато ние сме сезирани съ запитването на г. Цанова, съ неговата интерпелация за отговорността по случката на 23 априлѣ, най-правилно ще постѣпимъ, ако вземемъ рѣшение въ такава смисълъ, че въобще Камарата не може да се сдобие до материалната истина, защото не е нейна работа да отива да събира свѣдѣния, какъ е станала една случка, която подлежи напълно на разслѣдването отъ сѣдебнитѣ власти, и че Министърътъ на Вътрѣшнитѣ Работи, отъ друга страна, е постѣпилъ правилно, защото той не може да направи повече отъ това, което е направилъ, понеже не е негова работа да прави разслѣдвания, а това е работа на сѣдебнитѣ власти, които сж компетентни да разрѣшатъ, кой е кривъ и кой е правъ. Министърътъ на Вътрѣшнитѣ Работи е длѣженъ, ако се отнесатъ сѣдебнитѣ власти до него за даване подъ сѣдъ виновнитѣ длѣжностни лица, той е длѣженъ, казвамъ, да позволи да се дадатъ подъ сѣдъ, за да се открие материалната истина. Азъ имамъ пълно убѣждение, че той ще стори това, и че той нѣма, както това сж вършили мнозина отъ неговитѣ прѣдшественици, да иска да закриля прѣстѣпницитѣ, а ще ги накара да се изправятъ на подсѣдимата скамейка. Прочее, прѣдлагамъ да се мине чисто и просто на дневния редъ.

Г. Кирковъ: Г-да народни прѣдставители! Наистина, доста мъчно е да се узнае истината, когато има двѣ, а, може би, и три страни. Затуй казвамъ, сж полезни запитванията въ Народното Събрание, за да можемъ полека-лека да постигнемъ истината. Това ще покажатъ и днешнитѣ наши разисквания. Менѣ ми е много приятно, че г. Министърътъ на Вътрѣшнитѣ Работи много нѣща модифицира отъ туй, което по-рано каза, напр., по въпроса, че имало бой или биене, или тласкане на студентитѣ, той го призна. (Министъръ М. Сарафовъ: Азъ го признавахъ и въ самото начало.) Едно остава сега, върху което той още се намира на сѣщата мисълъ, както и по-рано, а то е въпросътъ, че студентитѣ искали да нападнатъ участъка. Наистина, той е много важенъ фактъ и той обяснява всичко: той обяснява дѣйствиата на градоначалника и на цѣлата полиция, той обяснява сѣщеврѣменно самата

случка съ студентитѣ. Нека ми бѣде позволено да дамъ нѣкои свѣдѣния, които азъ можахъ да узная, и които сж въ свръзка съ моето питане, което по-рано направихъ на г. Министра на Правосѣдието.

Прѣди всичко двамата студенти, които сж отишли най-напрѣдъ да говорятъ съ помощникъ-прокурора Върбанова, сж имали помежду си единъ разговоръ, въ който, между впрочемъ, сж говорили, че при незаконнитѣ постѣпки отъ страна на полицията, сжщо така може да се послѣдватъ извънзаконни постѣпки и отъ страна на студентитѣ. (Министъръ М. Сарафовъ: На мене лично заявиха студентитѣ: ако не ги пуснете, ние знаемъ какво да правимъ. Въ моята къща заявиха, въ 4 1/2 ч. Какво говорите тѣзи работи?) Вие ще видите малко по-нататѣкъ, че помощникъ-прокурорътъ отъ туй е схваналъ, че тѣ искали да нападнатъ участъка. Азъ, най-напрѣдъ, мисля, г-да, че за единъ градоначалникъ въ София, за едно военно лице, ужъ, е просто смѣшно да може да прѣдполага, че 20 души студенти ще нападнатъ участъка. (Министъръ М. Сарафовъ: 100—150 души.) Не 100—150 души, а 20 души. Вънъ е имало публика. (Министъръ М. Сарафовъ: Не може да се прави разлика между публика.) Послѣ ще видите, че азъ съмъ правъ, че не може да се прѣдположи таково нѣщо. Помощникъ-прокурорътъ, прѣди всичко, едно нѣщо е извършилъ, което вие не споменахте, и което г. Министърътъ на Правосѣдието не спомена. Въ промежутѣка между първото и второто говорене съ студентитѣ, той вече съобщилъ на градоначалника — какво съобщилъ не знаа, но послѣ се обяснява съ дѣйствиата на градоначалника, че тѣ сж искали да извършатъ нѣщо въ участъка. Въ присѣствието на Д-ръ Вladoва, той е казалъ на помощникъ-прокурора по френски: г. Върбановъ, вземѣте двама души съ файтонъ и идѣте да видите за какво сж арестовани. Той казалъ пакъ на френски, че нѣма нужда: тѣ ще дойдатъ съ него заедно. И, наистина, той е казалъ да дойдатъ студентитѣ заедно съ него въ участъка. (Министъръ М. Сарафовъ: Прокурорътъ ми каза противното.) Азъ казвамъ, че за туй едно сѣдебно изслѣждане ще установи, дали Вашето казване е вѣрно или не. На това основание тѣ сж отишли. Тѣ застанали на тротоара и чакали. Най-напрѣдъ излѣзълъ на балкона този, който билъ арестованъ. До туй врѣме никакъвъ опитъ, никакво давление за арестоване не е ставало. Обаче, въ туй врѣме, когато стоели, се задава градоначалникътъ и веднага всички му сторватъ пѣтъ. Градоначалникътъ е тукъ въ ложитѣ и той ще слуша това, което говоря. Той имъ е задалъ въпроса: какво искате? Единъ отъ студентитѣ съ единъ тихъ гласъ искалъ да му обясни, защо сж дошли. Той казалъ съ видъ или съ думи, че не желае да слуша. Тогава пристѣпилъ студентътъ Харлаковъ и му казалъ: Г-нъ градоначалникъ, позволѣте да ви обяснимъ защо сме дошли тукъ. — Никакви обяснения не приемамъ. — Ние сме дошли да питае прокурора. — Никакви прокурори не при-

знавамъ азъ. Не зная, дали точно прѣдавамъ думитѣ, но важното е, че така стои работата. Въ туй врѣме градоначалникътъ се обръща и почналъ да ги обвинява за нѣкакво прѣстъпление, за митинга — не зная, но Харлаковъ му казалъ: г-нѣ градоначалникъ не вамъ прѣдлежи да осъждате насъ, ние се чувствуваме чисти прѣдъ обществената съвѣсть. И тогава градоначалникътъ заповѣдалъ да го арестоватъ. Така стои работата съ арестоването на първиятъ, който собствено говорилъ, именно Харлаковъ, и азъ бихъ желалъ да бѣда тегленъ на съдебно слѣдствие, за да се установи. Той чулъ гласове: „Харлаковъ, бѣгай!“ Той пристѣпилъ нѣколко крачки до единъ дворъ и, дѣйствително, двама стражари го арестовали, и доклѣ можалъ да вижда въ самитѣ врата, стражаритѣ съ юмруци блѣскали студентитѣ на стълбата вътрѣ въ долната частъ и тамъ е ударенъ тоя студентъ съ бастонъ. (Министъръ М. Сарафовъ: Той е билъ арестованъ пръвъ. Какъ е видѣлъ, че студентитѣ сж били бити?) Студентитѣ сж били влачени единъ по единъ до вратата, и той е втория арестованъ. (Министъръ М. Сарафовъ: Това не е вѣрно. Той е пръвъ арестованъ!)

Сега ще питамъ: този фактъ, тази сцена доказва ли, че е имало нападение на участъка? (Министъръ М. Сарафовъ: Да.) Азъ питамъ едного, който е билъ военно лице: имало ли е нападение на участъка, когато всички тия хора излизатъ и му казватъ: „Г-нѣ градоначалникъ искаме да се обяснимъ.“ Азъ искамъ, ако той е честенъ човѣкъ, да откаже това нѣщо прѣдъ единъ съдъ, именно, тѣзи фрази, дѣто той е билъ моленъ и той не е искалъ да слуша. Защото азъ си обяснявамъ, че той е билъ информиранъ отъ помощникъ-прокурора, че е имало нападение, и той съ тая мисль е пристигналъ като е мислѣлъ, че е имало нападение. Тѣй само азъ мога да си обясня неговата психология. По-нататѣкъ, когато всичката работа се е свършила, и дѣйствиата на Маринова, когото намирате за най-изправенъ, възможно е, той е извѣстенъ и вамъ и намъ, съ една рѣчь, когато се свършила тази история, градоначалникътъ отишълъ при арестованитѣ и между тѣхъ се започва единъ разговоръ. Най-напрѣдъ той почналъ да имъ казва за тѣхната постѣлка, а тѣ му казали, че не сж дошли да се занимаватъ съ това, а искатъ да знаятъ защо сж арестовани; като му заявили това нѣщо, казали му да имъ състави актове. Актове не сж били съставени. Тѣ сж съставени послѣ празника. (Министъръ М. Сарафовъ: На другитѣ студенти нѣмаше нужда да се съставятъ актове; тѣ само се задържаха да не правятъ буйства.) За нападението на участъка не трѣбваше ли да се състави актъ. Искамъ да кажа, че градоначалникътъ не е изпълнилъ даже тѣзи обикновенни формалности за това, дѣто сж арестовани. Той трѣбваше да състави актъ, че нападение сж извършили върху участъка и, слѣдъ това, да ги държи ли — или по заповѣдъ на прокурора да ги освободи. Таквозъ

нѣщо тогава не е станало. Тѣ сж му изрично заявили да имъ състави актове, но той не е съставилъ, и най-послѣ сж ги пуснали. Тѣй стои тая история, както азъ познавамъ. И затова се присъединявамъ къмъ г. Найча Цановъ, че дѣйствително тая история много скръбна, ще стане ясна прѣдъ единъ съдъ. Тѣзи, г-да, които сж пострадали, тѣй чувамъ, сж подали своитѣ заявления прѣдъ съдебната власть и тамъ ще стане ясно доколко органитѣ на административната власть въ София заслужаватъ това довѣрие, което имъ се даде вече, доколко сж казали самата истина и доколко е вѣренъ фактътъ, че студентитѣ сж отишли да нападатъ участъка, за да освобождаватъ своитѣ затворени приятели.

С. Вабаджановъ: Г-да народни прѣдставители! Отъ вчера още се дебатира този въпросъ, той има голѣма връзка съ интерпелацията на г. Станчева. Но азъ върху тая работа нѣма да се спирамъ. Ако се не бѣше споменало името на пристава Маринова, който казватъ, е билъ много акуратенъ, вѣрвайте, нѣмаше да взимамъ думата, защото доста се обясни въпросътъ, споредъ мене, и отъ вчера можехме да заключимъ работата съ туй, ако нѣмаше *parti pris* въ разискванията. Едно нѣщо не разбирамъ отъ всичко това, не разбирамъ, защо нѣкои г. г. народни прѣдставители подразбиратъ, че, когато се прави интерпелация и когато се споменува за дѣйствиата на полицията — къмъ която имаме пълно основание да гледаме криво — непрѣмънно се примѣсва и името на уважаемия Министъръ на Вътрѣшнитѣ Работи, когато отъ самата интерпелация се вижда, че той е непричомъ въ тая работа. Въ интерпелацията най-напрѣдъ се задава въпросъ: дали Министърътъ има свѣдѣния за всички тия работи, и послѣ, дали мисли да вземе мѣрки, за да може да постави полицията на онова мѣсто, за което редъ години сме работили. Азъ нѣма да говоря по отношение на случката, защото не съмъ билъ очевидецъ и, право да ви кажа, не може да се произнесе човѣкъ, кѣдѣ е правата страна — на страната на полицията, или на страната на студентитѣ; но отъ това, което видѣхъ, отъ дѣйствиата на пристава Маринова, за когото има мнѣние, че е билъ много акуратенъ, и отъ дѣйствиата на полицията, трѣбва да призная, че дѣйствително дойдохъ до заключение, че оплакванията на студентитѣ сж прави, по отношение на факта, че имало нанасяне побой или, най-малко, че грубо сж се отнесли къмъ тѣхъ. Ще заявя тукъ, че въ недѣля, когато стана митингътъ, отъ любопитство и азъ бѣхъ отишълъ съ нѣкои мои колеги. Азъ въ никой случай не съчувствувамъ на тенденцията, която имаше митинга на нашитѣ студенти, но казвахъ всички, и азъ съмъ съгласенъ съ тѣхъ, че отъ една младежъ като студентската, тия български граждани, ако нѣматъ широки пориви, нищо не може да се очаква отъ тѣхъ. Най-сетнѣ,

всички сме прѣминали прѣзъ тая сфера, като сме били млади, и знаемъ какъ се увеличи младежъта, та нѣма защо да се сърдимъ, че направили това или онова, че не зная какво станало и отъ туй да правимъ сермия. Та, когато отидохъ и азъ да видя, какво ще стане, какво ще се говори, ще призная това, което говори г. Министърътъ, че тамъ отъ нѣкои и други оратори, говориха се просто неѣности; особено единъ отъ тѣхъ говори, че съ всички легални и нелегални срѣдства трѣбва да възпрѣпятъ на празненството. Азъ вѣрвамъ, че студентитѣ, слѣдъ като е минало това разгорѣщение, сами сж осѣдили тия безтактични думи на своя ораторъ. И, ако това съставлява нѣкое прѣстѣпно дѣяние, думата има сѣдебната власт. Но думата ми е за дѣйствиата на пристава Мариновъ — какъ се отнесе той въ деня на митинга. По едно врѣме, слѣдъ като първиятъ ораторъ бѣше свършилъ, стана едно малко сборичкване. Дойдоха нѣколко опълченци, тоже възмутени отъ студентитѣ, направиха единъ шумъ, отъ една страна, и, отъ друга, понеже нѣкои почнаха да викатъ „горѣ“, „долу“, студентитѣ се впуснаха къмъ тѣхъ, тѣ се разбѣгаха и редътъ се възстанови, безъ да има нѣкакви побоища. Подиръ малко прѣдъ единъ касански дюкянъ, тамъ на площада, се изнесе единъ тѣпанъ и обърна вниманието на всички. Азъ бѣхъ наблизо до оратора и слушахъ кой говорѣше, но като излѣзе тѣпанътъ заглѣхна ораторътъ. Явно бѣше и отпослѣ всички видѣха, че туй бѣше скроена работа; отъ кого, не зная, но бѣше скроена въ тая смисълъ, да се възпрѣпятъ на студентитѣ да взематъ рѣшение, които безъ това щѣха да свършатъ своя митингъ мирно и тихо. Въ това врѣме студентитѣ се впуснаха и, трѣбва да призная, нѣкои замахнаха съ бастони и скѣсеха тѣпана, разправяха се съ съдържателя на касанищата, защо е позволилъ да биятъ тѣпани, а той каза: „имаме право“ и пр. Когато ставаха всички тия схватки, полиция нѣмаше. По едно врѣме дотърча приставътъ Мариновъ и още съ пристигането си по единъ грубъ начинъ почна да тласка студентитѣ, когато положително нѣмаше нужда отъ това. Азъ бѣхъ на самото мѣсто и самъ упрекавахъ ония студенти, които постѣпваха по тозѣ ачинъ. Но Мариновъ, облѣченъ въ властѣта на полицейски чиновникъ, когато трѣбваше да се обърне по единъ приличенъ начинъ, толкова повече, че, когато той дойде, вече нѣмаше никакъвъ скандалъ, постѣпи по единъ грубъ начинъ, и въ това врѣме нанесе нѣкои оскорбления на студентитѣ и засвири да дойдатъ стражари. Единъ отъ стражаритѣ, даже, по старъ навикъ, види се, извади шашка, но се засрами отъ присѣтствующитѣ, когато му казаха, че нѣма нужда отъ шашка, и си я тури на мѣстото. Когато казаха на пристава, че не е прилично за полицията въ едно врѣме, когато е прокламирана „новата ера“, да постѣпи тѣй, той каза на касанина: „трѣбваше да се въоразите съ голѣми дървета и да счушите главитѣ

на тия студенти.“ Тогава азъ се възмутихъ и му казахъ, че съ това си поведение, той, вмѣсто да напише вежди, изважда очи. Така бѣше въ сѣщность работата. Ако не се запази редътъ и спокойствието, тогава, значи, почти никога свободата на гражданитѣ не се зачита.

Г. Шиваровъ: Г-да народни прѣдставители! Миналата година 29 гроба се въздигнаха въ България по случай на десетѣка. Цѣла сѣверо-източна България бѣше потѣхнала въ миризма и не смѣха хората да отиватъ на нивитѣ си, много сестри и братя бѣха раздѣлени отъ бащитѣ си и не смѣха да отидатъ при мъртвитѣ имъ тѣла, и тогава, както и сегинка, отъ три мѣсеца насамъ засѣдава Народното Събрание, и не се яви нито единъ отъ г. г. народнитѣ прѣдставители тѣй ярко да защити населението и да направи запитване въ защита на тия жѣртви, които паднаха миналата година. Законопроектътъ за амнистията, когато се защищаваше тукъ, тогава такава защитителна рѣчь, такива искренни думи не се изказаха, както днесъ, въ защита на нѣколко души студенти, които отидоха да се подиграятъ съ паметѣта на о бозѣ почившия Царь-Освободителъ, който е виновенъ, и тѣ да бѣдатъ студенти, и ние да бѣдемъ народни прѣдставители. Менѣ ми се чини, че не заслужаватъ такава ярка защита отъ страна на нѣкои г. г. народни прѣдставители, тия юноши, които явно отиватъ да се подиграватъ съ паметѣта на Царь-Освободителя, а то значи — съ честѣта на българския народъ. Съ изключение на нѣколко вѣстници, цѣлиятъ български народъ ги осѣди и осѣжда. Защитата, г-да народни прѣдставители, на тия юноши не ги възпитава, а, напротивъ, ги насърчава, въ бѣдѣще да правятъ и други такива прѣстѣпления. Българскиятъ народъ, увѣрявамъ ви, нѣма да рѣкопѣлѣи нито на г. запитвача, нито на тѣзи, които отиватъ да защитятъ тия работи, напротивъ, ще ги осѣди. Българскиятъ народъ не чака нѣколко дена подредъ да отидемъ да се занимаваме съ такива дребни работи, а чака отъ Народното Събрание дѣла. Три мѣсеци засѣдава Народното Събрание, и какво виждаме: вчера и днесъ ние прѣкарахме тия засѣдания, изключително съ дребни работи. И най-сетнѣ, г-да народни прѣдставители, понеже казватъ, че сж български граждани, менѣ ми се струва, щомъ сж български граждани, трѣбваше да се подчинятъ на законитѣ, както се подчиняваме и ние. Всѣко прѣстѣпление се прѣслѣдва на общо основание и тѣ, като български граждани, ако сж направили прѣстѣпление, полицията ще ги прѣслѣдва, а ако сж онеправдани, има редъ, по който могатъ да се разправятъ.

Казаха, че сж арестовали нѣкой си Харлаковъ. Доколкото ми се простиратъ свѣдѣнията, този господинъ ималъ боксъ и два револвера съ себе си. Много естествено е, полицията да го хване и обискира. Може би, да станѣше по-голѣмо нещастие. Ето защо въ случая не би заслужавало да се зани-

маваме съ тоя въпросъ два дена, и азъ моля да се свършатъ тия дебати и да пристъпимъ по-нататъкъ къмъ слѣдующия дневенъ редъ, защото станаме смѣшни съ тия дребулии.

Н. Поповъ: Г-да прѣдставители! Когато г. Цановъ миналиятъ пътъ заяви, че остава недоволенъ отъ отговора на г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи и добави, че ще излѣзе отъ трибуната съ факти проверени, да дойде да докаже, че онова, което твърди, е самата истина, а не опова, което г. Министрътъ тогава отговори — оттогава и досега мене не ме е интересовалъ въпросътъ, за да събера свѣдѣния повѣнъ и да узная, какво е въ сѣщностъ станало, дали се е извършила тая случка на 23-й — азъ какахъ тукъ, отъ тая трибуна, да се яви оня, който обѣща да изнесе тия факти — именно г. Цановъ — и да си съставимъ ние, поне за насъ си, едно мнѣние върху тая случка. Дълженъ съмъ да констатирамъ, че отъ интерпелацията, която днесъ г. Цановъ разви, не се установи нито единъ фактъ; той се ограничи да прочете едно антрефиле отъ „Търговски Вѣстникъ“, но не изнесе прѣдъ насъ ония факти, които очакваме, за да можемъ поне съ единъ дневенъ редъ да се произнесемъ по този студенчески митингъ. И г. Найчо Цановъ, азъ поне смѣтамъ, се увлече, както се бѣха увлекли тѣзи младежи. И той съ своята интерпелация — направи на мене поне това впечатление — се постави въ противорѣчие съ оная висока справедливостъ, на която той винаги е служилъ.

Г-да прѣдставители! На митинга и азъ бѣхъ и нѣма пужда да резюмирамъ онова, което се говори, но азъ съмъ дълженъ да ви кажа, че въ никоя благоустроена държава, никое правителство, нека бѣде даже въ една социалистична държава, за която бълнува г. Кирковъ, и въ тази държава нѣма да се търпи онова, което се говорѣше на митинга. Единъ отъ ораторитѣ заключи: „Утрѣ вие съ всички легални и нелегални сръдства трѣбва да протестираме противъ празненството.“ Изтъкна се вече факта, че на митинга не били засѣгнали празненството, че тѣ говорили изобщо и протестирали противъ реда, защо не станало на 20-й, а станало на 23-й? Г-нъ Князовъ прочете тѣхната прокламация вчера, и тамъ не се чува да се казва, г-да, ние почитаме паметта на Царя-Освободителя, а, напротивъ, тамъ се говорѣше за руския царизъмъ, за руската тирания и пр. и нито сѣнка въ рѣшението нѣма, или поне не може да се констатира, че тѣзи студенти уважаватъ чувствата на своитѣ бащи, уважаватъ чувствата на българския народъ. Азъ взехъ думата само за това да кажа, че нашитѣ закони даватъ на полицията право и я натоварватъ главно съ една роль прѣдупрѣдителна. Всѣка полиция е длъжна да вземе прѣдупрѣдителни мѣрки. Когато на единъ митингъ се говори: „вие утрѣ трѣбва съ всички нелегални сръдства да протестираме, че ние трѣбва съ всички нелегални сръдства да се възпротивимъ на народното тържество“ и когато една група съ викове „браво“

и ржкоплѣскане подчърта тази фраза, азъ смѣтамъ, че полицията е длъжна да вземе мѣрки и направи онова, което трѣбваше да направи, за да задържи нѣкои отъ инициаторитѣ и съ това да възпрѣпятъствува на тази демонстрация, която биха искали да направятъ. Азъ ще ви кажа, г-да, че на 23-й подиръ обѣдъ нѣколко студенти търсѣха г. Цанова и единъ отъ тѣзи студенти е неговъ роднина. Когато ме срѣщнаха и ме питаха, кѣдѣ могатъ да намѣрятъ г. Цанова, казахъ: „Бѣхме при г. Каравелова и сме доволни отъ неговитѣ обяснения, той ще се споразумѣе съ г. Сарафова, за да се освободятъ; бѣхме и при г. Сарафова, но той не ни изслуша добръ; но ние ще отидемъ докрай, и ако не пуснатъ нашитѣ другари до довечера, чудо ще стане, кръвъ ще се лѣе!“ (Н. Цановъ: Такова нѣщо не е било.) Не при Васъ, а при мене. Ето оня, дѣто е въ галерията. На стълбата бѣхъ, когато четирима души ме срѣщнаха и ми казаха това, че кръвъ ще се лѣе. Тѣй щото, г-да, сирѣмъ едни такива, дѣтински пориви, нека ги наречемъ, колкото тѣ да сѣ наивни, колкото и да сѣ минутни, една властъ, която и да бѣде тя, не може да не вземе мѣрки. Прѣдставѣте си, че не вземеше никакви мѣрки и на другия денъ станѣха нѣкакви произшествия. Г-нъ Цановъ говори, че полицията не може да задържа безъ сѣдебна присѣда, а той самъ знае, че чл. чл. 6 и 19 отъ закона за полицията натоварва я съ тази прѣдупрѣдителна роль, че тя, когато усѣти, или когато подозрѣ, че ще се върши нѣкакво прѣстѣпление, е длъжна да вземе всички мѣрки, и тя взе; и азъ вѣрвамъ, че благодарение на тѣзи мѣрки на другия денъ не станаха ония произшествия, за които можехме да се надѣваме. (Г. Шиваровъ: Българскиятъ народъ щѣше да ги разкъса на парчета. — Г. Кирковъ: Старо-Загорскиятъ депутатъ да мълчи! Когато българското общество се борѣше противъ десетѣка, ти се криеше въ Стара-Загора!) За честъ на Българския народъ, азъ ще кажа, че тѣ не можеха да направятъ нищо друго, освѣнъ да извикатъ едно по-силно негодувание сирѣмъ тѣхнитѣ дѣтински постѣпки. И на българския народъ това прави честъ, че тѣ бѣха една малка група недоволници. Азъ бихъ желалъ тѣзи г. г. студенти, които, както казахъ, че се вълнуватъ само отъ нѣкакви пориви, бихъ желалъ да запазятъ поне 10% отъ тѣзи свои пориви въ тѣхния бѣдѣщъ общественъ животъ. Азъ отъ 15 години насамъ другарувамъ съ социалисти, когато сѣ ученици, студенти; когато се връщатъ въ България виждаме ги по отдѣленията въ министерствата, виждаме между тѣхъ мнозина, които сѣ по-голѣми реакционери, отколкото даже ония, които се наричатъ реакционери.

Слѣдователно, азъ смѣтамъ, че полицията въ случая е изпълнила своя дългъ и прѣдлагамъ да се мине чисто и просто на дневенъ редъ, безъ всѣкаква мотивировка, както направихме и вчера. Нека Събранието докаже, че то игнорира онѣзи младенчески пориви, че то, вѣрно на чувствата на

българския народъ, умѣ една такава постъпка да я mine съвършено мълкомъ.

Ц. Таслаковъ: Може да се съжاليا, че около тия случки се вдигна толкова много шумъ; може да се съжاليا, че отъ една мишка, направихме една голѣма мечка. Но, както и да е, отъ друга страна, отраденъ е фактътъ, че ние сме толкова чувствителни, щото и отъ най-малкитѣ неправди се възмушаваме и правимъ въпроси въ Камарата. Ако станахъ да говоря, нѣма нищо да кажа по този въпросъ, колкото се отнася до разсѣжденията, които могатъ да се направятъ върху него, защото и така станаха много. Азъ станахъ да кажа нѣколко думи, като очевидецъ на онова, което стана, и мисля, че то ще бѣде полезно за Събранието, за да може то да се отърве отъ този въпросъ.

Въ тоя день, около 1 ч. ние съ нѣколко другари излѣзохме отъ гостилница „Балканъ“ и отъ къмъ улица „Лега“ заблѣжихме една тѣпна отъ около 30—40 души студенти тичащи стремглавъ къмъ една посока. Заблѣзваше се, че сѣ ученици, студенти и въобще дѣчурлига. (Смѣхъ.) Имаше и поедри между тѣхъ, но тѣ не можеха да вдѣхнатъ нѣкакво подозрѣние, че сѣ сериозни хора. Но тѣй или инакъ, тичаха къмъ една посока. Ние искахме да трѣгнемъ слѣдъ тѣхъ за да видимъ какъ ще отидатъ, и какво ще направятъ. Трѣгнахме подиръ тѣхъ и заведоха ни чакъ къмъ участъка — 4-й или 6-й не зная кой е. Прѣдъ участъка видѣхме единъ празенъ файтонъ. Спрѣха се до вратата и, струва ми се, че нѣкои навлѣзоха и въ участъка. Ние се отстранихме и чакахме. Въ това врѣме се натрупватъ отъ една страна 10—15 души, отъ втора страна 10—15 души, отъ третя страна 10—15 души и събра се едно множество отъ 50—60 души, а, може би, и 100, но на всѣки случай по-малко отъ 100 души. Въ това врѣме пристига и градоначалникътъ и влиза веднага въ участъка. Подиръ малко заедно съ тия, които бѣха навлѣзли въ участъка, излѣзе навнѣ, и тѣ, младежитѣ, приближиха къмъ вратата. Градоначалникътъ имъ обясняваше това, което е станало, че то не е работа на прокурора „и вие трѣбва да си отидите“. Тѣ му говориха. Чуха се по едно врѣме думитѣ: „Вие ще ги освободите, а ако ли не, ние ще ги освободимъ!“ (Министъръ М. Сарафовъ: Г-нѣ Цановъ!) Тогава градоначалникътъ имъ каза до 3 пѣти съ тонъ, наистина, солдашки, полицейски: „Заповѣдвамъ ви да очистите мѣстото и да се махнете отъ участъка!“ Каза го по единъ сериозенъ начинъ, по единъ начинъ такъвъ, който можеше да всѣ и страхъ и негодувание. Втори пѣтъ имъ рече, но не се мърднатъ, а се каратъ съ него. Трети пѣтъ имъ каза. Ще заблѣжа тукъ, че тия нѣща направиха на менъ впечатление, като че бѣха не-тактични; струваше ми се, че можеше да се не заповѣдва, а можеше по другъ начинъ да се убѣдятъ или, както и да е, да се махнатъ. Но станалото, станало. Азъ намирамъ, че градоначалникътъ

много правилно постѣпи, но малко нетактично. Сега, дали се е боялъ, че още тѣпна ще се събере или е билъ подъ вчерашното впечатление на митинга, че съ легални или нелегални срѣдства трѣбва да се попрѣчи, не мога да влѣза въ вътрѣшния миръ на човѣка, но констатирамъ това, което видѣхъ и впечатленията, които извлекохъ. Слѣдъ това, като тѣ не се размахнаха, той извика на стражаритѣ: „Уловѣте тѣзи и тѣзи лица!“ — именно, двамата, които най-много се противиха. И стражаритѣ се впуснаха. Той изсвири съ една свирка и излѣзоха около 3—4 души стражари, но не повече отъ 5—6 души. Щомъ като градоначалникътъ даде заповѣдь: „Дрѣжете този и този!“ Като пилци се разбѣгаха „храбритѣ студенти“ Стражаритѣ се впуснаха да ги гонятъ и като не знаяха другитѣ хора съ какво впечатление бѣха, не знаяха кого да гонятъ, и даже и на моя приятель, г. Бойковъ, му създадоха неприятности, като го закачиха. Казаха му: „Хайде вървѣте си!“ Той имъ каза: „Азъ съмъ народенъ прѣдставителъ.“ — „Хубаво. Народенъ прѣдставителъ, ама вървѣте си!“ Подиръ това тѣ трѣгнаха да гонятъ по другата улица. Вѣроятно — защото азъ не видѣхъ, — въ сборичкването е станало и онова нараняване на старшия стражаръ; защото слѣдъ една-двѣ минути видѣхъ единъ стражаръ ударенъ, който се качи на единъ файтонъ и отиде въ болницата да се лѣкува. Кръвъ имаше или не, не зная, но бѣше ударенъ.

Това сѣ тия факти, които вдигнаха такъвъ голѣмъ шумъ. Азъ мисля, че една полиция, когато е нападната въ домътъ си, въ участъка, има право да се защищава отъ ония, които я нападатъ. За мене въпросътъ е раздѣленъ. Дали е правилно или неправилно арестоването не зная, но мисля, че слѣдъ като е дошла съдебната властъ и е взела въ рѣцѣтъ си работата, а и прокурорътъ е дошълъ, най-благоразумното бѣше да се махнатъ тия момчета оттамъ. Но, отъ друга страна, казватъ, че нѣмаше защо да се страхува и градоначалникътъ отъ една шепя момчетии. Но пакъ казвамъ, че, може би, подъ впечатлението на ония думи, които сѣ казани въ митинга, да е прѣдполагалъ, че можеше да се струпа една тѣпна по-голѣма. Защото въ София може много лесно да стане митингъ и можешъ каквото щешъ да правишъ. Въ София спри се насрѣдъ чаршията, вгледай се нагорѣ и веднага ще тѣ заобиколятъ 200—300 души и ще тѣ гледатъ; и ако искашъ да направишъ нѣщо, можешъ да се качишъ на единъ столъ и да захванешъ да проповѣдвашъ и да направишъ единъ митингъ. И затова, г-да, когато чуи, че въ София е станалъ митингъ, за мене това нѣма никаква важностъ.

Ето защо, като ви разказахъ фактитѣ, които сѣ станали, мисля, че не трѣбва да се прави шумъ, и глунаво е отъ наша страна да се спираме толкова дълго върху този въпросъ. Затова азъ се присѣдинявамъ къмъ думитѣ на г. Никола Поповъ, да минемъ чисто и просто на дневния редъ.

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: И, менѣ ми се струва, г-да народни прѣдставители, че едва-ли трѣбва да се продължаватъ тия прѣния. Тукъ се изтъква единъ фактъ, че нѣкои студенти били арестовани, а пъкъ други, които сж написали едно антрефиле въ вѣстникитѣ, не сж били арестовани. Фактътъ е, че ние расжждаваме върху антрефиле на хора, които не сж въ положение да знаятъ сжщността на работата и сж писали само по слухъ. Нека ония, които сж обидени, да се отнесатъ до сждилищата и слѣдъ като тѣ рѣшатъ, кой е кривъ и кой е правъ, ние тогава ще можемъ да сждимъ и да расжждаваме тукъ. Върху антрефилето на хора съвършено случайно, само, че били другари на студентитѣ, нѣма защо да говоримъ съ часове. Вие чухте тукъ нѣколко мнѣния и виждамъ, че всички си противоречатъ. Да сж били изтезавани вътрѣ въ участъка, азъ отричамъ. Може да е имало нѣкое ударване, и отъ двѣтъ страни, но това става при всѣка схватка. Но да сѣднемъ да говоримъ по цѣли дни по този въпросъ, ще бжде скучно и безполезно. Даже да допуснемъ лошото, — че тѣ сж били изтезавани въ участъка—има сждилища, нека отидатъ тамъ да се оплачатъ; нека сждилището да рѣши и послѣ ще да говоримъ за поведението на нашата полиция, но сега нѣма защо да се спираме. (Нѣ кой отъ прѣдставителитѣ: Да минемъ на дневенъ редъ!) И азъ се присѣдинявамъ къмъ мнѣнието на г. Попова да се мине на дневенъ редъ.

Д. Ризовъ: Г-да прѣдставители! Азъ мисля, че г. Шиваровъ не бѣше правъ, като нарѣче този въпросъ „дребнавъ“. Тоя въпросъ не е дребнавъ, защото се касае до свободата на гражданитѣ, чиято защита е повѣрена намъ. Ето защо азъ моля всѣки да се тури въ кожата на тия, които сж били арестовани, и да види, че не е такъвъ въпросътъ. Работата е само, че тукъ има два въпроса, които се смѣсватъ и бъркатъ: въпросътъ за студентитѣ и въпросътъ за арестованитѣ. Азъ мисля, че за насъ днесъ има само единъ въпросъ. Какво сж вършили студентитѣ, ние вчера говорихме и се изказахме върху него. Днесъ прѣдъ насъ има само български граждани, които сж били арестовани, и върху това трѣбва да става въпросъ.

Както г. запитвачтъ, така и г. Министрътъ, прѣдставляватъ двѣ противни страни: едната вѣрва напълно на студентитѣ, другата, г. Министрътъ на Вътрѣшнитѣ Работи, вѣрва напълно на своитѣ подвѣдомствени чиновници. Безъ съмнѣние, намъ е трудно кому да повѣрваме. Азъ съмъ повече наклоненъ да вѣрвамъ на студентитѣ; но зная единъ фактъ, който не ми позволява това. Именно: при вземане на свидѣтелството, студентътъ е молилъ доктора да напише въ него, че раната му била по-тежка. Тоя фактъ го зналъ положително, а веднажъ извѣстенъ тоя фактъ, не ми дава право да вѣрвамъ, че студентитѣ не сж заинтересовани въ случая. (Г. Кирковъ: Кой е този докторъ?) Д-ръ Владовъ, г-нъ Кирковъ. — Подиръ туй, всички

тукъ признаваме, че за тия нѣколко дена студентитѣ сж дѣйствували, тѣй да се каже, на основание принципътъ на колективната психология: правила сж редъ безтактности съ своитѣ излияния въ митинга си; а, ако сж правила подобни безтактности спрѣмо страната, допуцамъ, че тѣ сж могли да правятъ и такива безтактности, които сж ги довели въ стѣлкновение съ полицията. Но и на полицията азъ тоже не довѣрявамъ, и нѣма защо да я защищавамъ, та считамъ за нужно да кажа само нѣколко думи.

Познавамъ много добръ днешния градоначалникъ, не само като бившъ офицеръ, но и като единъ джентлементъ въ пълната смисълъ на думата, и вѣрвамъ, че той не е способенъ да извърши ония насилия, които му се приписватъ. Той е излѣзълъ отъ оная военна Парижка школа, Saint-Syr, която е била всѣкога оплотъ на републиканскитѣ идеи и всѣкога е била противъ реакцията въ Франция. Такъвъ човѣкъ азъ го считамъ за неспособенъ да пуска въ ходъ нѣкакви груби срѣдства и да прави насилия и заплашвания. Но, ако наистина студентитѣ сж отишли да заплашватъ стражаритѣ, и даже сж вдигали бастонитѣ си да ги ударятъ — както каза г. Министрътъ, то тогазъ и стражаритѣ сж имали право да се пазятъ, да взематъ тия бастони и да ги сложатъ върху гърба на студентитѣ. Г-нъ Кирковъ знае, че и германската, и английската, и френската, па и американската полиция, щѣше да направи сжщото, каквото е направила и нашата полиция. Азъ бѣхъ свидѣтель въ Парижъ, когато хвърляха хората отъ импернала на трамвая долу на улицата, хвърляха се, и стражари и други хора. Въпросътъ е сега тукъ, че има хора арестовани. Ако да бѣхъ билъ на мѣстото на градоначалника, азъ бихъ употребилъ въ случая слѣдното французко срѣдство — поне за въ бѣдъще азъ бихъ желалъ въ подобни случаи г. градоначалникътъ да употребява това срѣдство. Когато чуе полицията, че ще става нѣкакъвъ скандалъ, френската полиция ето какъ постѣпва. Подбира ония, които тя счита за водители на скандала, завлича ги въ участъка, дава имъ столове да сѣднатъ и туря единъ секретаръ, който, въ продължение на нѣколко часа, ги разпитва и съставлява своето дознание, съ смѣтка да ги задържи въ участъка, докато се свърши гюрултията, а послѣ освобождава ги, като имъ благодари за показанията и работата се свършва. (Смѣхъ.) Азъ бихъ молилъ г. Министрътъ и г. градоначалникътъ за въ бѣдъще да употребяватъ това френско срѣдство, та хемъ да нѣма хора арестовани, хемъ да имъ отнематъ възможността да нарушаватъ тишината. (Г. Кирковъ: Азъ бихъ желалъ на Васъ да се опита това срѣдство!) На мене сж опитвани и по-силни срѣдства! Едно е безсъмнѣно само, че г. Найчо Цановъ не бѣше правъ, когато говорѣше, че нѣмало нужда отъ частни жалби, за да се разгледва работата, а Министерството трѣбвало само да вземе инициативата за туй. Азъ мисля, г. Цановъ ще си спомни

че всички свободи въ Англия сж спечелени съ частни жалби. И най-доброто сръдство, когато едната страна говори едно, а другата — друго, е да се апелира на правосъдието. Това, което най-много ние можем да искаме отъ г. Министра, въ силата на чл. 44 отъ нашето углавно сждопроизводство, то е туй: ако оскърбенитъ, обидениятъ, затворениятъ или малтретираниятъ се обърне къмъ сжда и поиска даването подъ сждъ, било на градоначалника, било на стражара или на пристава, г. Министърътъ да разрѣши веднага даването имъ подъ сждъ.

По отношение на пристава Мариновъ ще кажа, че лично азъ не го познавамъ, но наклоненъ съмъ да вървамъ напълно на моя съсѣдъ г. Бабаджанова, та, ако наистина е върно, което г. Бабаджановъ чулъ, азъ бихъ молилъ г. Министра да дръпне за ушитъ този пристава, като му напомнимъ, че ония маниери, които той е усвоилъ отъ миналитъ режими, сега съвсѣмъ не сж на мѣстото си.

За да сключа прѣвнията, азъ мисля да прѣдложамъ единъ чистъ и простъ дневенъ редъ, като разбирамъ тоя дневенъ редъ не така, както го разбира г. Н. Поповъ, т. е. че трѣбва да се игнорира онова, което се е казало въ Народното Събрание, а съвсѣмъ напрогивъ, че надлежниятъ Министъръ ще вземе актъ отъ станалитъ дебати по въпроситъ, зацѣнати отъ запитването. Тѣй разбирамъ дневния редъ, т. е., че г. Министърътъ ще вземе актъ отъ всички тия дебати, които станаха въ Събранието и ще направи надлежното. Азъ бихъ го молилъ още да бжде готовъ, щомъ студентитъ дадатъ полицията подъ сждъ за неправилнитъ и дѣйствия, да разрѣши това даване подъ сждъ, съгласно чл. 44 отъ углавното сждопроизводство, и да минемъ на дневния редъ, защото имаме за разискване въпроси, които прѣдставляватъ много по-голямъ важностъ.

Министъръ М. Сарафовъ: Мисля, че чистото и просто минаване на дневния редъ обема въ себе си, че Народното Събрание е взело актъ и отъ моята декларация. (Д. Ризовъ: Отъ всички дебати!) Една отъ декларациитъ, която ви направихъ, съ която сключихъ, бѣше, че потърпѣвшитъ нека се отнесатъ дѣто трѣбва, и азъ отъ моя страна ще изпълня длъжността си тѣй, както законътъ прѣдписва.

А. Блажевъ: Г-да народни прѣдставители! (Гласове: Нѣма нужда!) Защо да нѣма нужда, моля ни се! Позволете ми да кажа и азъ нѣщо; два деня тукъ говориха.

Г-да народни прѣдставители! Не остава за мене нищо повече да говоря, понеже това, което щѣхъ да кажа азъ, г. Таслаковъ, който е билъ тамъ, го каза. Но само едно нѣщо той не каза, кога захванаха да фучатъ бастонитъ върху стражаритъ. Дали той не ги е видѣлъ, или не иска да го каже, не е моя работа. Това, което съмъ видѣлъ съ моитъ очи, искамъ да го изтъкна тукъ прѣдъ Народното

Събрание. Тѣ захванаха по единъ най-неприличенъ начинъ върху полицията, захванаха да биятъ съ бастонитъ, тѣй щото и г. Кирковъ ако бѣше на това мѣсто, щѣше да бѣга. (Г. Кирковъ: Още не се знае. Азъ не съмъ никога бѣгалъ отъ полиция! Ти, съ своята храбростъ, сигурно си бѣгалъ!)

Това е, г-да, което искахъ да кажа.

Н. Цановъ: Г-да! Азъ ще бжда много кратъкъ, защото искамъ да се сключатъ всичкитъ дебати по туй. Прѣди всичко заявявамъ, че никакътъ актъ отъ полицията не е правенъ. Това категорически го заявявамъ — никакътъ! Защото за да се направи единъ актъ или едно дознание отъ полицията, трѣбва да бждатъ разпитани, прѣди всичко, тѣзи, които се обвиняватъ въ нѣщо, или пъкъ тѣзи, които обвиняватъ полицията. Нито единъ отъ арестованитъ не е разпитанъ — заявявамъ го категорически. Значи, на г. Министра на Вътрѣшнитъ Работи сж донесли невѣрни нѣща. (Министъръ М. Сарафовъ: Моля, г-нъ Цановъ, ако дозволите! Азъ ви казвамъ, че за оня, който бѣше провиненъ въ митинга, е съставенъ актъ, но съставенъ е на втория денъ, защото по погрѣшка е пропуснато. А за студентитъ, арестовани на 22-й, не е съставенъ актъ, но ги задържахме, защото имаме нужда да ги задържимъ.)

Второ. Г-нъ Министърътъ ни съобщава, че отъ разпита, който той е направилъ, или който подвѣдомствени негови чиновници сж направили, излиза, че никакви побоища въ участъка нѣма. За да имаме пълно основание г. Министърътъ на Вътрѣшнитъ Работи да каже туй нѣщо, трѣбваше дѣйствително, както азъ заявихъ, да се направи една анкета. Обвинява се полицията, че е вършила изтезания въ полицейския домъ Прѣди всичко трѣбваше да попитате тия хора, върху които сж извършени изтезанията. (Министъръ М. Сарафовъ: Ама нѣма кой да се оплаква! Азъ не съмъ длъженъ да търся антрефилетата въ вѣстницитъ.) Въ питането, което Ви направихъ, азъ казахъ, че тѣзи студенти сж били арестовани въ участъцитъ. (Министъръ М. Сарафовъ: Вие тѣхенъ адвокатъ ли сте? Вие опълномощени ли сте отъ тѣхъ да го заявите? Никой не се е оплакалъ.) Азъ съмъ Ви заявилъ. Народниятъ прѣдставителъ отъ Видинско Ви заявява тукъ въ Народното Събрание, че дванадесетъ студенти, които на 23 априлий сж били арестовани, сж били бити вътрѣ въ полицията. (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Дайте на прокурора жалба! Девонсиация направѣте на паркета!) Азъ съмъ депутатъ, азъ заявявамъ тукъ прѣдъ Народното Събрание, че има таквозъ оплакване, че има таквозъ заявление, че азъ съмъ изслушалъ, че азъ съмъ видѣлъ изтезаванитъ хора; слѣдователно, трѣбваше това нѣщо да се провѣри и слѣдъ като се провѣри по единъ начинъ такъвъ, какъто законитъ ни даватъ, тогава може да се каже, че това нѣщо не е върно. (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Слухове не се авансиратъ тукъ!)

Азъ съжالياвамъ, че съ мнѣнието и тълкуването на закона отъ г. Ходжева по никой начинъ не мога да се съглася, защото той заяви, че трѣбвало да има само конкретенъ фактъ. Какво повече отъ конкретенъ фактъ? Знае се, кои сж били арестовани — 12 души. Заявява единъ народенъ прѣдставитель, че сж били бити — какво искате повече отъ конкретния фактъ? (Х. Филиповъ: Трѣбва да има оплакване! Углавното сждопроизводство не прѣдвижда тоя редъ!) Моля, мълчете! Вземѣте думата и говорѣте. (Х. Филиповъ: Ще взема и ще говоря. Покажете ми, коя статия отъ углавното сждопроизводство дава право на депутата да авансира въ Народното Събрание такива работи?) А г. Поповъ, моя любезенъ другаръ и съседъ по околия, така прѣдстави работата, като че ли вече тукъ, въ страната, е настъпила революция . . . (Н. Поповъ: Съвсѣмъ не е вѣрно!) Като че ли има революция въ страната. Прѣди всичко, мене ми е жалко, че той съобщава факти, които сж размѣнени между него интимно и единъ мой роднина. Тукъ не трѣбваше да се вадѣ това. Това не ми прави хубаво впечатление.

За да заключа съ всичко това, което се каза тукъ, ето какво прѣдлагамъ, защото не искамъ да се прѣтълкува. Ние трѣбва да се интересуваме за дѣйствиата на полицията и трѣбва толкова повече да бждемъ чувствителни, колкото повече сме вдигали гюрултия, когато сме били въ опозиция, защото ние най-много сме теглили отъ дѣйствиата на полицията. Но, въ всѣки случай, за да се не прѣтълкува всичко онова, което се каза, азъ прѣдлагамъ слѣдующия дневенъ редъ, именно, да се мине чисто и просто на дневенъ редъ, съ слѣдующата мотивировка: „Народното Събрание като вѣрва, че г. Министърътъ на Вътрѣшнитѣ Работи ще вземе актъ отъ станалитѣ тукъ дебати, по случката съ студентитѣ на 23 априлий въ столицата, минава чисто и просто на дневния редъ.“

Министъръ М. Сарафовъ: Азъ не приемамъ тази мотивировка, която прѣдлага г. Цановъ, защото нѣма какво да се взема актъ по-нататкъ. Азъ приемамъ простия дневенъ редъ.

Прѣдседательтъ: Толкова повече, че това не е минаване чисто и просто, а е мотивиранъ дневенъ редъ.

Има прѣдложение отъ г. Попова да се мине на дневенъ редъ безъ мотивировка, чисто и просто. Споредъ правилника, то трѣбва да се турѣ на гласуване; ако то не се приеме, тогазъ ще турѣ на гласуване прѣдложението на г. Цанова. И понеже никой не иска вече думата, турямъ на гласуване прѣдложението на г. Попова.

Д. Ризовъ: Има едно недоразумѣние тукъ! Г-нъ Министърътъ казва, че нѣма защо да взема актъ. Дневенъ редъ чисто и просто разбирамъ, само че г. Министърътъ трѣбва да вземе актъ.

Прѣдседательтъ: Това е Ваше тълкуване.

Министъръ М. Сарафовъ: Но не въ тази смисълъ, както иска г. Цановъ.

Прѣдседательтъ: Въ правилника е казано, че минаването чисто и просто на дневенъ редъ прѣдшества. Това минаване безъ никаква мотивировка се поиска отъ г. Попова. Моя длъжностъ е да турѣ на гласуване най-напрѣдъ това прѣдложение, толкова повече, че то се приема отъ г. Министра.

Моля ония, които сж за прѣдложението на г. Попова, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приема.

Минаваме на втория прѣдметъ отъ дневния редъ: първо четене на законопроекта за отмѣнение чл. 13 отъ закона за изтрѣбление разбойничеството.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ М. Златановъ: (Чете.)

„Докладъ до Народното Събрание.

Въ закона за изтрѣбление разбойничеството отъ 14 декемврий 1887 г. е прѣвиденъ единъ членъ (13-й по редъ), споредъ който разбойницитѣ, укривателитѣ и съучастицитѣ имъ, както и всички лица, които съ оръжие въ ржка би произвели бунтъ срѣщу Държавата, се сждятъ отъ полеви военни сждилища. Тая строга мѣрка, чието въвеждане въ едно врѣме, когато разбойничеството бѣше добило широки размѣри, може би, било е оправдаемо, отдавна е станала ненужна, а въ нѣкои отношения тя положително е вѣдителна, защото е давала възможностъ на злоупотрѣбление.

Прѣдъ видъ на това, счетохъ за нужно да внесе въ Народното Събрание приложения тукъ законопроектъ за отмѣнение чл. 13 отъ закона за изтрѣбление разбойничеството.

София, 20 априлий 1901 г.

Министъръ на Вътрѣшнитѣ Работи:

М. К. Сарафовъ.

Законопроектъ

за отмѣнение чл. 13 отъ закона за изтрѣбление разбойничеството.

Членъ единственъ. Чл. 13 отъ закона за изтрѣбление разбойничеството се отмѣнява.

В. Поповъ: Г-да народни прѣдставители! Тѣй както е внесенъ проекта отъ г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи, да се отмѣни чл. 13 отъ закона за разбойничеството, азъ не съмъ съгласенъ затуй, защото, ако отмѣнимъ този членъ, тогава трѣбва да отмѣнимъ и цѣлия законъ. Този чл. 13 е ядката въ закона за изтрѣбление разбойничеството. Както се вижда отъ изложението на мотивитѣ, мотивътъ

на г. Министра за отмянението на този членъ е, че се правили злоупотребления при прилагането му, като сж подвеждани и политическитѣ прѣстѣпници подъ понятието разбойници. Може би, наистина, такива злоупотребления да сж били правени. Но туй ни най-малко не ни дава право да отмянемъ цѣлия законъ за разбойничеството затуй, защото благодарение само на този специаленъ законъ страната, въ особености източния край на България, биде, наистина, освободена отъ разбойници, и само благодарение на този специаленъ законъ биде запазенъ животътъ на българскитѣ граждани и тѣхния имотъ; благодарение на този законъ за разбойничеството прѣстанаха да се спиратъ цѣли кертани, да се обиратъ, и да се правятъ нещастни цѣли села и цѣли общини.

Ето защо азъ не ще гласувамъ за пълното отмянение на чл. 13, както прѣдлага г. Министрътъ. За да се достигне цѣльта, който се гони, да не ставатъ злоупотребления при прилагането на този членъ, достатъчно ще бжде, споредъ мене, да се изхвърлятъ само нѣкои фрази отъ него. Тѣй напр., чл. 13 отъ този законъ гласи: (Чете.) „Разбойницитѣ, укривателитѣ и съучастницитѣ имъ, както и всички лица, които сж оръжие въ ръка би си позволили да произвеждатъ или би произвели бунтъ срѣщу Държавата, се сждятъ отъ полевитѣ военни сѣдилища.“ Въмѣсто това, занепрѣдъ азъ прѣдлагамъ да се измѣни редакцията така: (Чете.) „Разбойницитѣ, укривателитѣ и съучастницитѣ имъ се сждятъ отъ полевитѣ военни сѣдилища.“ Такава редакция като се приеме, нѣма да ставатъ злоупотребления, за каквито се казва въ изложението на мотивитѣ на г. Министра, че сж ставали, а заедно съ това ще бждатъ запазени българскитѣ граждани отъ възможно нападение отъ страна на разбойницитѣ.

Министръ М. Сарафовъ: Както виждате отъ изложението на мотивитѣ, главната цѣль на законопроекта е била, да се махне отъ този членъ онази фраза, която е вмѣкната отъ Народното Събрание, и която въ първоначалния проектъ не е съществувала, именно, да се махне злоупотреблението съ този чл. 13. Думитѣ, които изказа г. Венедиктъ Поповъ, азъ ги сподѣлямъ и това нѣщо ще се направи въ комисията.

Д. Ризовъ: Азъ се удивлявамъ, какъ единъ юристъ може да поддържа въ една конституционна страна такъва извънредна юрисдикция, каквато прѣдвижда чл. 13. (В. Поповъ: Тѣмъ единъ юристъ може да я поддържа!) Не само защото сж ставали злоупотребления съ този членъ, но тоя членъ трѣбва да се махне и затуй още, защото не може да се търпи една извънредна юрисдикция въ една конституционна страна, каквато е нашата. Нашата конституция е почти прѣписана отъ Белгийската, а щомъ е това така, то извънредна юрисдикция въ нашата страна не може да съществува. (В. Поповъ: Само, че въ Белгия нѣма тия разбойници,

които има тукъ!) А пъкъ туй, което мисли и прѣдлага г. Венедиктъ Поповъ кара ме само да съжслямъ, че излиза отъ устата на единъ бившъ магистратъ. Защото азъ зная факти — и съжслямъ, че г. Марковъ нѣма тукъ да ги потвърди, че покрай обѣсването по този законъ на разбойници отъ Тетевенско, сж обѣсени и много невинни хора. Между прочемъ, обѣсена е жепата на единъ разбойникъ, защото е укривала мъжа си. Такива нѣща сж ставали! И, ако бѣха били само тия съображения, азъ поне щѣхъ да считамъ, че този е най-безобразниятъ законъ, който ни даде стамболовиятъ режимъ. Моля, прочее, да се отхвърли цѣлия членъ и да се приеме прѣдложението на г. Министра, не само защото се е злоупотреблявало съ него въ политическо отношение, но и защото въ една конституционна страна нѣма защо да съществува извънредна юрисдикция — а пъкъ военнитѣ полеви сѣдилища сж извънредна юрисдикция. Този законъ е далъ възмутителни резултати, като хора съвършено невинни сж обѣсвани. И това е естествено, защото онѣзи, които прѣслѣдватъ разбойницитѣ, тѣ сж и тѣхнитѣ сѣдии. Тѣ ги сждятъ въ единъ моментъ на раздражение, когато мозгътъ имъ не е съвѣтъмъ въ наличностъ. Азъ, даже, се готвѣхъ, и бѣхъ взелъ съгласието на 10 души другари, съгласно чл. 51 отъ правилника, да прѣдложа бързина по този законъ. Той е малъкъ, на първото четене може да се каже всичко, каквото има да се каже по него, та азъ бихъ молилъ утрѣ да стане второто четене, а въ идущето засѣдание да стане и третото му четене.

Прѣдсѣдателтъ: Ако имате такова прѣдложение, дайте го писмено.

Д. Ризовъ: Може и не писмено да го направя.

Д-ръ К. Милановъ: Г-да народни прѣдставители! И азъ макаръ да имамъ къса адвокатска практика, но понеже се занимавамъ съ адвокатство въ Шуменъ, дѣто най-много има такива процеси, зная, а вѣрвамъ, че и г. Краевъ, който имаше неприятностъ да види подобни случаи, както този фактъ, който наведе г. Ризовъ ще потвърди, че се обѣси едно лице, което е укривало брата си, когато наказателния законъ такива лица не ги счита за прѣстѣпници и не ги прѣслѣдва. Азъ съмъ лидѣлъ случаи, дѣто благодарение на тази процедура, която е създадена съ този законъ, често пъти хора невинни, политически неприятели на нѣкого, попадатъ подъ ударитѣ на този законъ за разбойницитѣ. Дайте ги на общитѣ сѣдилища, увеличете даже наказанието, но отгървѣте ги отъ тази бърза процедура, отъ тѣзи полеви военни сѣдилища, и вие ще направите една голѣма добрина на българското общество, отколкото съ този специаленъ законъ. Ето защо азъ съмъ за отмянението на този законъ, но понеже нѣма такова прѣдложение, азъ ще гласувамъ за отмянението на чл. 13. Защото

горчивата практика ме е научила, практика, макаръ и къса, но съпроводена съ доста много примѣри — че този законъ е излишенъ; че той е създаденъ при едни изключителни обстоятелства, които сж се измѣнили и нѣма *raison d'être* да съществува сега.

Д. Петковъ: Г-да прѣдставители! Азъ не съмъ юристъ, та вѣрвамъ г. Ризовъ нѣма да отпрати къмъ мене този упрекъ, който отпрати къмъ юриститѣ. Трѣбва да знаемъ историята на създаването на този законъ и тогава да се укорява миналото и да се иска махването на този законъ. Много хубаво забѣлѣжи г. Венедиктъ Поповъ, че благодарение на този законъ, разбойничеството, което въ източния край на страната върлуваше въ голѣми размѣри, се изтрѣби. Може да е станало нѣкъдѣ прѣкаленостъ, това е възможно, и нѣма да го откаже никои, но вие ще съзнаете, че трѣбва да е имало прѣкаленостъ и отъ онѣзи, които се занимаваха съ разбойничество, за да може Правителството да вмѣкне такава нѣщо въ този членъ. (Д. Ризовъ: На основание на този членъ обѣсиха Миларова, Георгиева и др.!) И Васъ щѣха да обѣсятъ, ако не бѣха Ви екстернирали и ако знаяха когато бѣхте тукъ, че Вие сте съучастникъ въ убийството, както сами признахте въ писаната отъ Васъ брошура, която издадохте въ Бѣлградъ. Този законъ е създаденъ въ изключително врѣме, когато имаше не само хора, които се занимаваха специално съ разбойничество, но имаше и други, които устройваха бунтове и правѣха комплоти. И този законъ постигна цѣльта си: всички сѣднахте на мѣстото си. (Д. Ризовъ: Но и Стамболовъ сѣдна на мѣстото си!) Не зная, дали имате пакъ такава намѣрение, че искате съ такава бързина да приемете отмѣнението на този членъ. (Д. Ризовъ: Сега Вие ще правите комплоти!) Но азъ мисля, че не е първата грижа на едно Народно Събрание отъ прогресивни и демократически елементи да улеснява и настръчва разбойничеството или да махне този законъ, който прѣслѣдва разбойничеството. Начинътъ, по който ми отговаряте, ми дава право да мисля, че пакъ такива работи мислите да вършите, затова именно съ такава бързина искате приемането на този законъ. (Д. Ризовъ: Сега Вамъ оставаме да ги вършите!) Ние съ такива работи не се занимаваме. Азъ, г-да прѣдставители, ще си кажа откровенно, че ще гласувамъ противъ този законъ и не приемамъ даже редакцията на г. Венедикта Поповъ макаръ да зная, че ще я приемете, защото увѣренъ съмъ, че този законъ не прѣчи никому. Ако прѣдполагате, че ние ще вършимъ такива работи, нѣма защо да се бонте, оставѣте закона да съществува. Но азъ искамъ да кажа, че ако вие дѣйствително толкова много настоявате, по такъвъ бързъ начинъ да искате прѣмахването на този законъ, то ние имаме право да прѣдполагаме, че вие искате да махнете всички прѣчки, които ви създава този законъ, че имате намѣрение да се занимавате пакъ съ такива работи,

та съ това отмѣнение на закона искате да улесните цялтъ си. Въ всѣки случай, азъ съмъ противъ този законопроектъ, съ който се иска отмѣнението на чл. 13 отъ закона за разбойничеството.

Д-ръ П. Табурновъ: Азъ ще гласувамъ за този законопроектъ съ измѣнението, което отпослѣ може да се направи въ комисията, и което нѣма да противорѣчи на принципа. Но ще отговоря на г. Ризова, който се чуди, че хора юристи се обявили въ полза на закона. Мене не ми е чудно очудването му, защото вие знаете, колко той обича юриститѣ и правото, но азъ не мога да разбера какъ той намира противоконституционенъ такъвъ единъ законъ. Той казва, че всѣка специална юрисдикция е противъ конституцията. Отъ дѣ черпите, г-нъ Ризовъ, това? (Д. Ризовъ: Азъ казахъ. Вие трѣбва да сте спали тогазъ!) Съ това, което казахте, едно дѣте само може да убѣдите. Единъ естественъ съдъ за съденето на единъ прѣстѣпникъ е този, който е прѣдназначенъ, прѣдвиденъ отъ закона, прѣди да извърши той прѣстѣплението.

Ако утрѣ дадемъ една по-голѣма юрисдикция на единъ мирови съдия, това не значи, че е противоконституционно. Онзи законъ, който съществува, може да се измѣни, но ако днесъ стане едно прѣстѣпление и заради него прѣстѣпление учредимъ единъ особенъ съдъ, такъвъ единъ съдъ ще бѣде противоконституционенъ, защото учреждаването на този съдъ е станало слѣдъ извършването на прѣстѣплението. Докато единъ законъ казва, че всички разбойници ще се съдятъ отъ военнитѣ съдилища, това не значи, че е специална юрисдикция противъ конституцията. Заради туй съображенията на г. Ризова сж неоснователни, не могатъ да се взематъ въ внимание, и азъ съмъ на мнѣние да се приеме законопроектътъ.

Министъръ И. Вѣлиновъ: Г-да народни прѣдставители! По внесения отъ нашия колега на Вътрѣшнитѣ Работи законопроектъ, азъ искамъ да кажа нѣколко думи, както въ опровержение изобщо на това, което каза г. Ризовъ, така и въ опровержение особено на онова, което каза г. Петковъ. Трѣбва да призная заедно съ г. Ризова, че съ този законъ, може би, най-много се е злоупотрѣбявало у насъ. Бѣше врѣме, когато и нашитѣ колеги, които сега на тая маса сѣдатъ, се съдѣха отъ военни полеви съдилища по закона за разбойничитѣ. (Д. Петковъ: Единъ даже отъ тѣзи, които Ви съдѣха, стои при васъ. — Смѣхъ.) Но да ви кажа друго нѣщо: нѣма да забравятъ ония, които миналата година бѣха въ България, че само когато военни полеви съдилища се учредиха, нещастнитѣ български селяни, които ги трепѣха по Тръстеникъ и Дуранъ-Кулакъ, въздъхнаха свободно. (Д. Ризовъ: То зависи отъ политическата атмосфера, въ която се намирахме. Дайте този законъ на Петкова и ще видите, какво ще направи!) Именно,

затуй искамъ да кажа, че въ извѣстно отношение азъ ще кажа нѣщо срѣщу Васъ, а въ друго отношение — и срѣщу уважаемия г. Петковъ. Зависи всичко, значи, не отъ това: има ли особена военна юрисдикция, ами отъ това: кой е натоваренъ съ раздаването на правосъдие въ извѣстни изключителни обстоятелства. Бѣше врѣме, повтарямъ, когато съ закона за разбойниците се злоупотрѣбляваше до тамъ, щото се бѣсѣха не само мъже, но и жени — дори една непразна жена се обѣси! . . . Но бѣше пъкъ и врѣме, когато българскиятъ народъ, този народъ, който въ масата си се прѣслѣдваше отъ неразбраната и необузdana българска полиция, почувствува, че е свободенъ само тогава, когато на чело на полицията застанаха военните власти. Това бѣше миналата година. Цѣлѣта, която се гони съ внасянето на настоящия законопроектъ, прочее, не е да се постигне онова, което г. Ризовъ иска, т. е. да се махне нѣкаква особна юрисдикция, каквато въ случая нѣма, и въ който случай азъ съмъ напълно съгласенъ съ прѣкраснитѣ мисли, изказани отъ г. Табурнова, нито пъкъ се готви нѣщо, та по тая причина да искаме да отмѣнимъ закона за разбойниците, както каза г. Петковъ. Несъмнено е, обаче, че отъ миналитѣ режими този законъ е, може би, най-големия срамъ върху българското законодателство, и понеже настана сега врѣме, когато много срамове отъ миналото трѣбва да се измиятъ, законътъ трѣбва да се гласува, колкото и г. Петковъ да подозира, че се готви нѣкакво нѣщо въ бъдаще.

Д. Петковъ: Г-да прѣдставители! Азъ ви казахъ, че най-послѣ болшинството е свободно да гласува или не. Азъ си изказахъ мнѣнията и позрѣнията. Г-нъ Министърътъ на Обществения Сгради много право сега забѣлѣжи, че миналата година военните сѣдилища сж били тѣзи, отъ които населението е почувствувало едно облекчение; сжцитѣ нѣща, ми се струва, че неотдавна говорѣхте, когато се касаеше въпросътъ за тамъ, дѣто войската запазила избирателитѣ отъ полицията: силавахте се на войската, на офицеритѣ, на тѣхното благородство. Защо тогава се възмущавате отъ това, че офицеритѣ сждятъ разбойниците, когато за разбойниците трѣбва една по-бърза процедура? Защо се възмущавате? Тѣзи офицери, които сж сѣдили разбойници, сега командуватъ девизии и единъ отъ тѣхъ е воененъ министъръ сега. (Д. Ризовъ: Ако Ви е въ рѣцѣтъ, Вие ще намѣрите единъ Драндаревски. . .) Този законъ е необходимъ и е принесълъ своята полза. Махнете го, ако мислите, че е лошъ. Азъ не приемамъ думитѣ на г. Министра за твърдѣ искрени, че той нѣма никакви задни цѣли, а просто иска да го махне като едно леке на миналото. Ако Вие сте сюнгеръ да триете лекетата, махнете го! (Министъръ И. Бѣлиновъ: И Вие ще гласувате.) Азъ нѣма да гласувамъ. Ние нѣмаме намѣрение да правимъ разбойничество, за да искаме да се махне законътъ за разбойниците.

Прѣдсѣдательтъ: Турямъ на гласуване да се приеме по принципъ законопроектътъ и да се изпрати въ комисията по Вѣтрѣшнитѣ Работи. Моля ония, които сж за това прѣдложение, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събраниято приема.

Министъръ М. Сарафовъ: По дневния редъ желалъ бихъ да направя едно прѣдложение. По независящи причини закѣснѣ съ нѣколко дена внасянето на законопроекта за измѣнение на избирателния законъ. Азъ бихъ молилъ почитаемото Народно Прѣдставителство да се съгласи, макаръ днесъ да не е на дневенъ редъ, да го четемъ на първо четене слѣдъ отидна, за да отиде въ комисията да се изучи по-скоро. (Гласове: Съгласни!)

Прѣдсѣдательтъ: Турямъ на гласуване това прѣдложение на г. Министра. Моля ония, които сж съгласни, да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събраниято приема. Подиръ отидна ще се чете на първо четене тоя законъ.

Давамъ 5 минути отидхъ.

(Слѣдъ отидхъ.)

Прѣдсѣдательтъ: (Звѣни.) Отидхътъ изтече. За сѣданието се продължава.

Г-нъ секретарътъ ще прочете законопроекта за измѣнение на избирателния законъ.

Секретаръ М. Златановъ: (Чете.)

„Докладъ до Народното Събрание.

Прѣзъ послѣднитѣ три години станаха нѣколко всеобщии законодателни, окръжни и общински избори, които показаха, че дѣйствиущиятъ сега избирателенъ законъ отъ 23 мартъ 1897 г., макаръ единъ пътъ — декемрий 1898 г. — и да бѣше измѣненъ, трѣбва да прѣтърпи наново нѣкои сжществени измѣнения, за да се гарантира колкото е възможно по-голяма свобода на избирателитѣ и да се отстранятъ злоупотрѣбленията, които се вършатъ по изборитѣ. За тая цѣль рѣшихъ да внесе за разглеждане въ Народното Събрание, прѣзъ тая извънредна сесия, приложения тукъ законопроектъ. Съ тоя проектъ въ избирателния законъ се въвеждатъ ония измѣнения и допълнения, които ми се видѣха най-належащи. Такива сж: опрѣдѣление съ законъ избирателнитѣ секции и тѣхнитѣ центрове; увеличение числото на секциитѣ отъ 261 на 375; раздѣление голѣмитѣ административни околии на избирателни околии; въвеждане избирателна книга; осигуряване правилното раздаване на избирателнитѣ карти; подобрѣние състава на избирателнитѣ бюра; възлагане върху сѣдилищата събирането гласовѣтъ по секции, прогласяване избранитѣ и провѣряване окръжнитѣ и общинскитѣ избори, и други нѣкои по-маловажни.

Гр. София, 3 май 1901 г.

Министъръ на Вѣтрѣшнитѣ Работи:

М. К. Сарафовъ.

„Законопроектъ

за измѣнение избирателния законъ.

§ 1. Къмъ чл. 3 се прибавя: „сѣщо не могатъ да бѣдатъ избиратели, додѣто сѣ на служба, стражаритѣ (полицейски, горски, акцизни, митнишки) и общинскитѣ пожарници“.

§ 2. Къмъ чл. 4, п. 7 се прибавя: „въ това число циганитѣ не християни“.

§ 3. Въ чл. 11, 2-ра алинея, слѣдъ думитѣ „номерацията въ цѣлия списъкъ слѣдва непрекъснато“, се прибавя: „макаръ общината и да е съставена отъ нѣколко села. Селата се нареждатъ по азбученъ редъ. Въ списъка се оставятъ. . . .“

§ 4. Новъ членъ 30. Избирателитѣ, внесени въ избирателнитѣ списъци, които ще се приключатъ на 1 юлий 1901 г., ще се запишатъ въ една книга, нарѣчена „книга за избирателитѣ“, и отъ нея не могатъ да бѣдатъ заличени, освѣнъ по причинитѣ, изложени въ чл. 29, и по реда, указанъ въ настоящия законъ.

Така съставената избирателна книга служи за основа на всички бѣдѣщи избирателни списъци.

§ 5. Новъ членъ 31. Книгата за избирателитѣ е постоянна и е пронумерована, пронизана и подпечатана отъ мировия съдия. Слѣдъ имената, записани на всѣка буква, се оставя празно мѣсто за записване ежегодно новитѣ избиратели. Напълни ли се празното мѣсто по нѣкоя буква, завежда се нова книга като томъ 2-й, 3-й и т. п.

§ 6. Новъ чл. 32. При ежегодното прѣглеждане избирателнитѣ списъци, отъ 1902 г. нататъкъ, за основа служи избирателната книга.

§ 7. Къмъ чл. 30, който става 33, се прибавя: „но, ако населението ѝ надминава 70.000, тя се раздѣля на деѣ избирателни единици, нарѣчени „избирателни околии“. Това раздѣление става съ законъ.“

§ 8. Чл. чл. 31—36 ставатъ 34—39.

§ 9. Къмъ чл. 37, който става 40, се прибавя забѣлѣжка: „Кой изборъ се счита нестаналъ, опрѣдѣли избирателното бюро. Въ съставения за тая цѣль протоколъ се излага обстоятелствено случката, която е побъркала да стане изборътъ. Едновременно съ това прѣдсѣдателътъ на бюрото съобщава телеграфически на окръжния управителъ, за да направи потребното за повтаряне избора.“

§ 10. Чл. чл. 38—43 ставатъ 41—46.

§ 11. Въ чл. 44, който става 47, се прибавя: „Пунктъ 6. Кметовѣтѣ, кметскитѣ помощници, както и всички други лица, които получаватъ заплата отъ общинитѣ и окръжията.“

§ 12. Чл. чл. 45—47 ставатъ 48—50.

§ 13. Чл. 48 става 51 и се измѣнява така: „Всѣка административна и избирателна околия се раздѣля на избирателни секции.

Раздѣленето околитѣ на избирателни секции и опрѣдѣленето центровѣтѣ на секциитѣ става съ законъ, слѣдъ всѣко ново прѣбройване населението.“

§ 14. Пунктъ е на чл. 49, който става 52, се измѣня така: „Всѣка административна или избирателна околия се раздѣля на толкова избирателни секции, колкото пѣти числото 10.000 се съдържа въ броя на населението ѝ. Остатъкътъ по-голѣмъ отъ 5.000 се брои за 10.000, а по-малкиятъ отъ 5.000 не се взема въ внимание.“

§ 15. Пунктъ д отъ чл. 49, както и цѣлиятъ чл. 50 се изхвърлятъ, а вмѣсто тѣхъ се прѣдвижда новъ членъ 53. 25 дена прѣди деня на избора общинскитѣ съвѣтѣ на общината, която е центъръ на секцията, опрѣдѣля помѣщението, дѣто ще стане избора. Тия помѣщения трѣбва да бѣдатъ обществени здания, въ това число и училищата, да се намиратъ къмъ срѣдата на селото или махалата, да иматъ дворъ или да сѣ на площадъ, или широка улица. Общинскитѣ съвѣтѣ разгласява веднага своето рѣшение.

Всѣки избирателъ, ако намѣри, че избраното помѣщение не отговаря на опрѣдѣлението на закона или прѣдставлява неудобства, има право да обтѣжи, прѣдъ надлежния мирови съдия, рѣшението на общинския съвѣтъ и да посочи по-сгодно помѣщение. Мировиятъ съдия, като провѣри чрѣзъ поемни лица оплакването, издава своето рѣшение. Всички направени разноси се плащатъ отъ общинския съвѣтъ или отъ тѣжителя.

§ 16. Чл. чл. 51—55 ставатъ 54—58.

§ 17. Въ първата алинея на чл. 56, който става 59, вмѣсто „три дена“, туря се: „10 дена“. На края на члена се прибавя слѣдующата нова алинея: „Ако въ опрѣдѣления тукъ срокъ нѣкои избиратели не получатъ избирателнитѣ си карти, отиватъ сами въ общинското управление да си ги взематъ. Въ случай, че кметътъ откаже да имъ ги даде, тѣ се отнасятъ до мировия съдия. Тоя издава карти на неполучившитѣ, като си послужи съ картитѣ, които своеврѣменно се изпращатъ на разположението му, заедно съ по единъ екземпляръ отъ избирателнитѣ списъци. Едновременно съ издаване картата, мировиятъ съдия съставя актъ, който изпраща прокурору за наказание виновника, съгласно чл. 155 (старъ чл. 151) отъ избирателния законъ.“

§ 18. Чл. чл. 57—65 ставатъ 60—68.

§ 19. Втората частъ на първа алинея и втората алинея на чл. 66, който става 69, се изхвърлятъ.

§ 20. Въ чл. 67, който става 70, думитѣ „отъ грамотнитѣ съвѣтници“ се замѣнятъ съ: „двама учители отъ народнитѣ училища, които отговарятъ на условията, прѣдвидени въ чл. 46 (старъ чл. 43)“.

§ 21. Въ чл. 68, който става 71, думата „най-малко“ се замѣня съ: „точно“, а послѣ думата „избора“ се вмѣкватъ думитѣ: „т. е. въ четвъртъка, 9 часа сутринта“. На края на втората алинея се прибавя: „подпрѣдсѣдателитѣ и членоветѣ на касацията, прокурорскитѣ помощници, платенитѣ кандидати за сѣдебна длѣжностъ и секретаритѣ на касацията, апелативнитѣ и окръжни сѣдилища“.

§ 22. Въ чл. 69, който става 72, при думата „щото“ се прибавя: „подпрѣдсѣдателитѣ и членовѣ на Касацията да се избиратѣ прѣимуществено за прѣдсѣдателѣ на секциитѣ въ столицата“; при думитѣ „сѣдебни слѣдователи“ се прибавя: „прокурорски замѣстници“, а при думитѣ „мировитѣ сѣдни — „платенитѣ кандидати за сѣдебни длѣжности и секретаритѣ“.

§ 23. Втората алинея на чл. 70, който става 73, се заличава.

§ 24. Въ чл. 71, който става 74, думитѣ „най-малко“ се замѣняватъ съ: „точно“, а послѣ „избора“ се прибавя: „т. е. въ недѣля, 9 часа сутриньта“.

§ 25. Въ чл. 72, който става 75, думитѣ „избирателна секция отдѣлно и списъкъ на грамотнитѣ общински сѣвѣтници за всѣка избирателна секция отдѣлно“ се замѣнятъ съ: „административна околия отдѣлно и прѣдадения му отъ Министерството на Народното Просвѣщение списъкъ на учителитѣ въ народнитѣ училища (чл. 70) тоже за всѣка административна околия отдѣлно“.

§ 26. Чл. чл. 73 и 74 ставатъ 76 и 77.

§ 27. Въ алинея 1-ва на чл. 75, който става 78, при думитѣ „по азбученъ редъ на“ се прибавя: „административнитѣ околии и“, а въ втората алинея думитѣ „общинскитѣ сѣвѣтници“ се замѣнятъ съ: „учителитѣ“.

Забѣлѣжката подъ сѣщия членъ се изхвърля, а вмѣсто нея се прибавя нова алинея: „Кметовѣтѣ и учителитѣ не могатъ да бѣдатъ членове на бюро, освѣнъ въ своитѣ околии.“

§ 28. Чл. чл. 76 и 77 ставатъ 79 и 80.

§ 29. Новъ членъ 81. Уволнение отъ служба или прѣмѣстване лицата, избрани за прѣдсѣдателѣ и членове на избирателни бюро, не може да става прѣзъ всичкото врѣме отъ теглене на жребие то дѣня, въ който изборътъ стане, включително.

§ 30. Чл. чл. 78 и 79 ставатъ 82 и 83.

§ 31. Къмъ забѣлѣжката на чл. 80, който става 84, се прибавя: „отсѣтствието на единъ или повече членове отъ бюрото не може да спрѣ произвеждането на избора“.

§ 32. Чл. чл. 81—84 ставатъ 85—88.

§ 33. Въ чл. 85, който става 89, втори редъ, при думата „общинитѣ“ се прибавя: „и селата“.

§ 34. Въ края на чл. 86, който става 90, се прибавя: „и нѣма право да се връща въ изборното мѣсто“.

§ 35. Чл. чл. 87—96 ставатъ 91—100.

§ 36. Въ края на чл. 97, който става 101, се прибавя: „освѣнъ по искането на прѣдсѣдателя на бюрото“.

§ 37. Чл. чл. 98—113 ставатъ 102—117.

§ 38. Въ чл. 114, който става 118, послѣдния алинея, думитѣ „окръжна постоянна комисия“, споменати два пѣти, се замѣнятъ съ: „окръженъ сѣдъ“, а при думата въ 1-ва алинея „се състави“ прибавя се: „веднага“.

§ 39. Чл. 115, който става 119 се измѣня така: „Като се получатъ изборнитѣ дневници и

книжа отъ всичкитѣ избирателни секции на окръжието, окръжниятъ сѣдъ, въ разпоредително засѣдание, най-късно петъ дѣна слѣдъ дѣня на избора, разглежда изборнитѣ дневници, събира гласовѣтѣ, получени по всичкитѣ избирателни секции на околията отъ всѣкого одного отъ кандидатитѣ, и прогласява избрани за народни прѣдставители ония отъ тѣхъ, които сѣ получили най-много гласове въ околията. Окрѣжниятъ управителъ обявява за знание по всичкитѣ общини на окръжието, кои сѣ прогласени за народни прѣдставители и едноврѣменно съобщава писмено на тия послѣднитѣ за избирането имъ.“

§ 40. Въ чл. 116, който става 120, думитѣ „тегли се“, замѣнятъ се съ: „сѣдътъ тегли“.

§ 41. Чл. чл. 117—119 ставатъ 121—123.

§ 42. Къмъ чл. 120, който става 124 се прибавя нова алинея: „Слѣдъ като Народното Събрание провѣри изборитѣ, бюлетинитѣ и избирателнитѣ карти, оставени въ сѣда, се унищожаватъ.“

§ 43. Чл. чл. 121—128 ставатъ 125—132.

§ 44. Чл. 129, който става 133, се измѣня така: „Бюрото, което ръководи изборитѣ за окръжнитѣ сѣвѣти, има сѣщия съставъ, и се образува по сѣщия начинъ, както и онова за народнитѣ прѣдставители.“

§ 45. Чл. 130 става 134.

§ 46. Въ чл. 131, който става 135, думитѣ „особена комисия“, повторени два пѣти, се замѣнятъ съ „окръженъ сѣдъ“.

§ 47. Чл. 132, който става 136, се измѣня така: „Окрѣжниятъ сѣдъ изврѣшва провѣрката и прогласяването въ течение на двѣ недѣли отъ дѣня на избора. Въ съставеното за тая цѣль постановление се означаватъ имената на прогласенитѣ, а сѣщо — и на още толкова други отъ ония, които по числото на полученитѣ гласове идатъ слѣдъ прогласенитѣ, като при това се забѣлѣзва, кой колко гласа е получилъ. Въ случай, че се рѣши касирането на избора, излагатъ се мотивитѣ.“

§ 48. Чл. чл. 133—138 ставатъ 137—142.

§ 49. Въ чл. 139, който става 143, думитѣ „по реда, указанъ въ членъ 129“, се замѣнятъ съ: „отъ окръжния сѣдъ въ публично засѣдание, 10 дѣна прѣди дѣня на избора“.

§ 50. Чл. чл. 140 и 141 ставатъ 144 и 145.

§ 51. Въ чл. 142, който става 146, се замѣнятъ: „7 дѣна“ съ „14 дѣна“ и „отъ кмета въ присѣтствието на цѣлия сѣвѣтъ“, съ „отъ мировия сѣдия“.

§ 52. Чл. 143 става 147.

§ 53. Въ чл. 144, който става 148, думитѣ „постоянна комисия“ се замѣнятъ съ „окръжния сѣдъ“.

§ 54. Чл. 145, който става 149, се измѣня така: „Втората алинея на членъ 136, относително постановлението, се отнася и до селскитѣ избори“.

§ 55. Въ чл. 146, който става 150, думитѣ „слѣдъ изтичането този срокъ“ се изхвърлятъ.

§ 56. Чл. 147, който става 151, се изменя така: „Окръжният управител не може да утвърди за общински съветници други, освен лица, които са провъзгласени за такива от съда.“

§ 57. Към чл. 148, който става 152, се прибавя: „Същото наказание се налага и на всеки държавен чиновник, който, възползуван от официалното си положение, върши агитации по изборит.“

§ 58. Чл. чл. 149—169 стават 153—173.

§ 59. Към чл. 170, който става 174, се прибавя следующата втора алинея: „За възбуждане углавно преследване против длъжностни лица, както и за даването им под съд за нарушения и престъпления по изборит не се изисква разрешение от надлежното началство.“

§ 60. Чл. чл. 171—173 стават 175—177, а чл. 174 се отменява.

§ 61. Нов член 178. „Законът за изборителни околии и изборителни секции (чл. чл. 33 и 51) ще се внесе на разглеждане в Народното Събрание през редовната му сесия в 1901 г. До това време, ако се случи да станат някъде избори, раздѣленieto околит на изборителни околии и на секции ще се извърши от надлежнит окръжни съдилища с участието на окръжнит управители или технит делегати.“

§ 62. Нов член 179. „Ако се случи допълнителен избор за народен представител в някоя околия, додѣто трае законодателният период на едно Народно Събрание, измененията в състава на тая околия, в случай, че такива са станали, не се вземат в внимание, и изборът се произвежда по оня състав, който околията е имала, когато са се извършили първит избори за това Събрание. В такъв случай, ако околията е закрыта, работата по избора, възложена от изборителния закон, се извършва от ония съдебни и административни власти, в чиито окръзи и околии влиза бившият център на закрытата околия.“

А. Филипов: Има да направя някои бѣлѣжки, които вървам Народно Събрание ще вземе в внимание. Най-големит злоупотреби по предишния изборителен закон ставаха с изборителнит секции. Г-н Министърът не е примахнал тия злоупотреби и с настоящия законопроект, който имаме пред вид в едно от нашит заседания, когато стана въпрос да се приготвят изменения в изборителния закон. Г-н Министър в § 61 на законопроекта казва, че законът за изборителнит околии и изборителнит секции ще се внесе на разглеждане в Народното Събрание през редовната му сесия в 1901 г. Аз мисля, че той има всички материали на разположение и още в тая сесия, като отиде законопроектът в комисията, да даде в комисията всички данни, да може законът да се допълни по отношение опредѣленieto на изборителнит секции. Всички знаем, че против пър-

вит изборителни секции, през 1899 г., за Х-то Обикновено Народно Събрание, нѣмаше никакви оплаквания; тѣ могат да се вземат още сега и да се поставят по начало в закона. За новит или за закрытит околии имаме всички материали и може да стане набързо изучаване. Картата на България не е боз-на колко голяма, че да вземаме да изучаваме разпредѣленieto цѣла година. Затова бих искал още в тая сесия да се опредѣлят изборителнит секции в околит.

Министър М. Сарафов: Г-да народни представители! За прѣходното време до есенната сесия е прѣвидено: съдилищата ще опредѣлят секциит. Засега не разполагаме с всички данни, за да внесем още сега разпредѣленieto на секциит. В комисията ще имаме случай да говорим за тази работа. Мисля, че на съдилищата може да се върва за допълнителнит избори до есенната сесия. (А. Филипов. Същият материал, който имаме за административното дѣленie!) Този материал сега ще го събираме — разпратили сме писма, и ще го събираме. Така щото, не мога да направя веднага туй нѣщо, в тая сесия. Затова моля Народното Събрание, ако обича, тѣзи дебати да се отложат, по-добре в комисията, там да се разисква.

Д. Христов: Понеже по този изборителен закон ще говорим в комисията, аз нѣма какво да кажа сега, освен да обърна внимание върху двѣ точки, които заслужават това. Ще обърна внимание, което желая да го има пред вид комисията, именно: тъй като в бъдѣще провъзгласяването на избранит се прѣдоставя на особени комисии, съставени по начин прѣвиден в закона, то ще бъде добре, по всички контестирани избори, въпросът да се урежда не само от Народно Събрание, но по съдебен ред, и да се остави, в концѣ-концов, Народно Събрание да се произнася. И второто, на което ще обърна особено внимание: мен ми се струва, че улучшенията, които се правят в закона, отговарят на нуждит, но, г-да народни представители, всички улучшения, които могат да се направят в изборителния закон, с всичкит нови мѣроприятия, струва ми се, в голяма част от нашит околии, тѣ могат да бъдат осуетени, когато законът ще се прилага, от недобросъвестни власти. А вие знаете, че добрит закони се правят, именно, за въ такъв случай. Изборителния закон, слѣдователно, ще прѣдставлява голяма празнота, ако не засѣгне друга една важна материя, а тази материя е относително намѣсата на полицейската власт по време на изборит. В нинѣ съществуващия закон, тая материя е засѣгната отчасти: дава се право на прѣдсѣдателя на секцията да разполага с полицейската власт, само в деня на избора и в изборното мѣсто. Известни ви са скандалит, правени от лица, които са

имали интересъ да развалятъ единъ изборъ. Струва ми се, че ще бъдемъ послѣдователни, ако рѣшимъ, што то ва право, което инакъ е толкова вѣдно за правата на избирателитѣ, да го дадемъ въ разширена смисълъ на прѣдсѣдателитѣ на избирателнитѣ секции. Азъ ще изтъкна слѣдующата мисълъ, която не искамъ да развивамъ тука, но въ комисията ще поддържамъ: што 5 или 10 дена прѣди изборитѣ, административната властъ да бѣде суспендирана отъ рѣцѣтъ на началника и бѣде повѣрена на прѣдсѣдателя на избирателната секция, който да отговаря за реда и тишината въ избора и за избирателната свобода на самитѣ избиратели. Твърдѣ е възможно да е смѣла тая мисълъ, но, менѣ ми се струва, че заслужава върху нея да се сирѣмъ, защото въ миналитѣ избори, дѣто тая властъ бѣше неутрална, имаше ли това, което видѣхме въ Раховскитѣ и Конушкитѣ избори? Дѣ е гаранцията, че въ бѣдхитѣ избори този редъ нѣма да бѣде повторентъ? Менѣ ми се струва, че избирателния законъ трѣбва да дава гаранция въ много отношения. Началото е турнато въ нинѣ съществуващия избирателенъ законъ, касае се сега да разширимъ тия права на прѣдсѣдателитѣ въ тая мисълъ, што да се повѣри тѣмъ полицейската властъ не само въ училищния дворъ, дѣто се произвежда изборътъ, но и въ цѣлата секция и не само въ дѣня на избора, но и 5 или 10 дена прѣди избора. Това е същественото измѣнение, което мисля за твърдѣ важно, да се има прѣдъ видъ отъ комисията, като разглежда този законопроектъ. Защото, още единъ пѣтъ повтарямъ, оставена съвършено тая властъ въ рѣцѣтъ на хора недобросъвѣстни, всичко ще бѣде осуетено. Като имаме прѣдъ видъ миналото, менѣ ми се струва, не трѣбва да се спираме прѣдъ никакви съображения да направимъ това. (Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Най-хубаво е цѣла година да суспендираме полицията.) Не. Само 5 или 10 дена. Толкозъ повече, че този принципъ е прокаранъ въ закона.

Д. Петковъ: Г-да прѣдставители! Азъ по начало приемамъ този законъ и нѣма съмнѣние, че той ще отиде въ комисията и тамъ ще се разгледа. Искамъ да обърна внимание само на комисията, че тукъ се прави едно отстъпление отъ чл. 86 на конституцията, това е, че се отнима правото на извѣстни хора да гласоподаватъ. Желателно е комисията да обърне внимание на това. Най-послѣ, ако сте дошли до убѣждението, че въ „новата ера“ може да се демократизира едно такова течение, нѣмамъ нищо, може да се приеме, но е желателно да иде законопроектътъ въ комисията и тамъ да се разгледа. Тѣй лесно правата на хората не бива да се отнематъ.

Г. Кирковъ: Несъмнѣно е, че най-добрата гаранция за свободата на изборитѣ сѣ самитѣ избиратели: какъвто щете законъ създавайте, шомъ нѣма

съзнателни избиратели, шомъ тѣ нѣматъ съзнанието на избирателнитѣ си права, всѣки добъръ законъ ще отиде на вѣтъра. Несъмнѣно е така ещо, че единъ добъръ законъ, който дава извѣстна гаранция, който дава добри условия, за да се прояви свободната воля на народа, може да влияе на избирателитѣ и може да служи като форма, чрѣзъ която да се възпитватъ избирателитѣ. Безсъмнѣно е, казвамъ, че внасянитѣ въ закона измѣнения не сѣ маловажни и може да се мисли, че отъ тѣхъ ще произлѣзе нѣщо добро. Обаче, за да можемъ да постигнемъ единъ резултатъ такъвъ, който да ни даде една добра Камара, едно добро Народно Прѣдставителство, съществуватъ и редъ други технически и материални условия, които не трѣбва да изпущаме отъ прѣдъ видъ. Фактътъ е, че една Камара, тогава дѣйствува добрѣ, когато тя прѣдставлява въ същностъ цѣлия народъ, когато тя прѣдставлява всички онѣзи мнѣния, всички онѣзи възгледи и мирогледища, които се проявяватъ въ самия народъ. А това може да се достигне чрѣзъ една избирателна система не като днешната, която господствува у насъ. Нѣмамъ на рѣка тукъ даннитѣ да ви покажа цифри, че и въ отсъствие на злоупотрѣбления България се е управлявала всѣкога отъ едно меншество — и въ общинскитѣ съвѣти, и въ окръжнитѣ съвѣти, и въ самата Камара всѣки пѣтъ е доминирало едно меншество отъ народа. Може би, затова само, защото не е развита нашата страна, избирателитѣ нѣматъ голѣма зрѣлостъ, но, отъ друга страна, причината е самата избирателна система. Да вземемъ една община: явяватъ се 4—5 листи, печели, обаче, една отъ тѣхъ; ако съберете гласовѣтъ отъ всички получени отъ останалитѣ листи, вие ще видите, че е грамаднобольшинство спрѣмо ония лица, обаче, градскиятъ съвѣтъ остава въ рѣцѣтъ на меншеството и то взема въ рѣцѣтъ сѣдинитѣ на цѣлия градъ. Трѣбва да се търси такава една избирателна система, която, като дава възможностъ, што Народно Прѣдставителство или всички изборни учреждения да сѣ дѣйствително огледало на политическитѣ подразделения въ нашата страна, въ същото вѣме да спомага въ това Народно Прѣдставителство да бѣде цѣлѣтъ, най-добритѣ отъ цѣлия народъ. Азъ не познавамъ друга по-добра избирателна система и по-благоприятна въ това отношение отъ пропорционалната избирателна система. Тази система вече се пригърна отъ малкитѣ народи, отъ малкитѣ държави и лека-полека пробива си пѣтя и въ голѣмитѣ държави. Тя ще даде, първо, една по-голѣма възможностъ за прѣвъзпитанието на нашитѣ избиратели; второ, ще даде възможностъ, што нашитѣ общински и окръжни съвѣти, а и самата Камара, да прѣдставляватъ въ единъ даденъ моментъ дѣйствителното, естественото подразделение на българския народъ, значи, и, тѣзи мнѣния, които съществуватъ въ него; и, трето, ще даде най-добритѣ елементи, съ които дѣйствително може да се работи и да се направи нѣщо за тази страна. Ето защо азъ моля при разискванията въ

комисията, да се има прѣдъ видъ и тази избирателна система, и колкото малко да се даде въ това отношение, то ще бѣде една крачка напредъ.

Сега, трѣбва да се спра и да свърша върху първия параграфъ, въ който се прѣдвижда едно нововъведение, за което спомена г. Петковъ, а то е отнемането на избирателнитѣ права на стражаритѣ полицейски, горски, акцизни, митнишки, на пожарникаритѣ, а тъй сѣщо и на бѣднитѣ цигани, които нѣматъ честта да бѣдатъ християни. Това е едно мѣроприятие, което съ нищо не може да се оправдае. Вие знаете, че избирателното право е най-върховното и свещено право на българския гражданинъ, тъй щото, тъй леко да се отнема това право, не може. Напримѣръ, ако искаме да бѣдете послѣдователни, трѣбва да отнемете избирателнитѣ права на всички чиновници и служаци въ България, а не само на полицейскитѣ стражари. Истина, на всинца ни е останала една утайка отъ умраза спрѣмо полицейскитѣ стражари; истина, тѣ сѣ били оръдия, чрѣзъ които извѣстни власти сѣ потискали народната воля, тѣ сѣ се появявали да прѣчатъ да се прояви народната воля; но, г-да, не трѣбва да се сърдимъ на тоягата, която ни удря по гърба, а на този, който я държи, а още повече трѣбва да се сърдимъ на този, който си подлага гърба, и търпи да го удрятъ. Тъй щото, не е логично да се отнематъ избирателнитѣ права само на една категория служаци, на тази категория, която, наистина, въ нашата кратка история се е показало че прѣчи. Подиръ туй съ нищо не може да бѣде оправдано, а най-малко съ конституцията, отнемането правата на циганитѣ не християни избиратели. Вѣрно е, че стражаритѣ както и циганитѣ сѣ сѣщо единъ елементъ, съ когото се ползуватъ партиитѣ, които, наистина, нѣматъ връзки съ масата и почва за съществуване; но може ли да откажете, че този елементъ — циганскитѣ — единъ денъ нѣма да се вдигне, и питамъ, какво е направено досега за да се повдигне? И подиръ, ако направимъ едно сравнение, ще видимъ, че и българскитѣ елементъ не стои така високо въ това отношение. Та искамъ да кажа, че нѣмаме никакви основания, а още помалко можемъ да се спремъ върху конституцията, за да отнемемъ на едни избирателнитѣ права. Ето защо, по принципъ не съмъ съгласенъ съ такова срѣзване на избирателнитѣ права, защото, ако трѣгнемъ по този пътъ, днесъ ще отнемемъ избирателнитѣ права на стражаритѣ, утрѣ — на всичкитѣ служаци, послѣ отъ циганитѣ християни ще прѣминемъ къмъ циганитѣ нехристияни, послѣ къмъ селянитѣ, и по този начинъ ще вървимъ по този пътъ, именно, за орѣзване на избирателнитѣ права. Та, по принципъ съмъ противъ такова орѣзване, защото не може да бѣде мотивирано съ нищо. Признавамъ мотива, че наистина сѣ служили като оръдия, съ които сѣ тъпкани избирателнитѣ права на българскитѣ граждани, по този мотивъ не е, който може да се обоснове съ този висшъ законъ, който дѣйствува у насъ — конституцията. И ето

защо, като намирамъ, че другитѣ внесени работи въ избирателния законъ сѣ една крачка напредъ, виждамъ въ първия параграфъ една крачка назадъ и принципиално съмъ противъ това нововъведение въ настоящия законопроектъ.

Министъръ-Прѣседателъ П. Каравеловъ: Азъ мислѣхъ поне, че г. Кирковъ като социалистъ трѣбваше да се води отъ утилитаризма. Върховното благо на народа е висшиятъ законъ за сѣдбинитѣ на тоя народъ, а не логиката, за която нѣкои говорятъ. Защото, ако постѣпваме точно по конституцията, трѣбваше да пуснемъ и солдатитѣ и офицеритѣ да избиратъ и да бѣдатъ избираеми, а ние отъ самото начало, макаръ, че въ конституцията нѣма нищо, което да ги спира, сме ги изключили. Защо? Или трѣбва да има войска, която ще да бѣде дисциплинирана и да слуша своето началство, и ако слуша, ще имаме лоши депутати — или трѣбва да се изключатъ тѣ. И ние сме ги изключили. Сѣщиятъ този мотивъ ни кара да лишимъ и всички ония слуги въ общинскитѣ сѣвѣти, които безусловно слушатъ онѣзи, които имъ заповѣдватъ. Даже нѣщо повече. Една отъ сѣсиинитѣ на градскитѣ сѣвѣти е и това, че се наематъ въ навечерието на изборитѣ извѣстни слуги за два дена за да правятъ избори. Въ цѣла България става това. (Г. Кирковъ: Туй е вѣрно.) Стражаритѣ трѣбва да слушатъ своитѣ околийски началници и пристави и, тѣ гласоподаватъ за оногова, за когото имъ заповѣда приставтъ. Значи, не свободна воля, а насилие противъ свободната воля ще бѣде да ги допуснемъ. Тукъ въ члена сѣ всички наемни службаши. За чиновникитѣ това не може да се направи. Не може да се каже, че нашитѣ чиновници гласоподаватъ по заповѣдъ на своето началство. Ако бихме се убѣдили въ това, и тѣхъ ще изключимъ, но въ него не сме убѣдени. Затова, ако слушаме принципътъ на обществената полза, на общественото благо, дѣйствителната народна воля ни кара да изхвърлимъ тая груба неразсѣждающа сила. Колкото за циганитѣ има и единъ другъ принципъ, който ни кара да ги изключимъ. Просецитѣ ние изключваме, а не може да откаже никой, че всички мюсюлмански цигани, съ малко изключения, сѣ просеци. Идѣте по улицитѣ и ще ги видите! Мюсюлманскитѣ цигани сѣ мюсюлмани, но я попитайте всички турци какво ще ви кажатъ, за тѣхъ: и тѣ ги не допускатъ да участвуватъ въ избора на мюфтиитѣ. Радославовъ бѣше направилъ лани единъ голѣмъ либерализъмъ, че бѣше накаралъ циганитѣ въ Пловдивъ да избиятъ турцитѣ и да взематъ училищното настоятелство, но всички турци протестираха. Азъ не допускамъ, че могатъ да станатъ цивилизовани, защото и въ Америка, и въ Англия, и въ Испания циганитѣ сѣ сѣ цигани, сѣ просеци. И въ ромжнитѣ, ако четете, ще видите това. Мѣчно могатъ да станатъ цивилизовани. Ако се цивилизоватъ, азъ прѣвъ ще настоя да имъ възвърнемъ избирателното право. Но дотогава, докогато за

едно парче хлѣбъ се продаватъ, ще бѣде срамъ и пародия съ свободни избори, ако ги допуснемъ къмъ избирателнитѣ урни.

Така щото този върховенъ принципъ, върховното обществено благо ме кара да поддържамъ, че мюсюлманитѣ цигани, даже допускатъ редакцията малко по-широка, сѣщо и съ неустановено мѣстожителство, влашки вретенари и тѣхъ да изключимъ. Установатъ се на края на града, живѣятъ 6 мѣсеца, и заповѣдайте да избираме народни прѣдставители! Бихъ молилъ всичкитѣ тия бѣлѣжки — може да се защитава и принципътъ на г. Киркова — да се разгледатъ въ комисията. При второто четене ще разсѣждаваме по тѣхъ.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ ще направя една бѣлѣжка върху една подробностъ на избирателния законъ, и правя я, защото може да нѣмамъ случая да отида въ комисията, която ще разглежда този проектъ, и, послѣ, веднажъ прието при второто четене, може да е мъчно замѣстването на ония разпореждания, които ще приеме комисията, съ други. Думата ми е за слѣдующитѣ двѣ разпореждания. Първо, като прѣдсѣдатели на избирателнитѣ секции, въ проекта е прѣдвидено да влизатъ и членовѣтъ на Касаціонния Сѣдъ. Азъ не мога да се съглася да влизатъ и тия хора въ избирателното бюро като прѣдсѣдатели, и ето защо. (Н. Антикаровъ: Само въ столицата!) Макаръ и въ столицата. Изборитѣ въ столицата малко различаватъ отъ изборитѣ въ нѣкои други градове. Комисията е включила и тия лица въ числото на бѣдѣщитѣ прѣдсѣдатели на секциитѣ, защото има нужда отъ повечко лица. Съ това, обаче, не се покрива нуждата, защото въ Касаціонния Сѣдъ има 12 души, а може догодина да бѣдатъ само 9 души; а съ 9 души членове отъ Касаціонния Сѣдъ не се покрива оная нужда, която имаме отъ 45 души, дѣто ни липсватъ, и ми се чини, че и повече отъ 45 души липсватъ. (Министъръ М. Сарафовъ: 70 души липсватъ!) 70 души липсватъ. Азъ ще моля комисията да изключи тия 12 или 13 души отъ Касаціонния Сѣдъ.

Има и съображения чисто организационни въ това отношение. Сѣдѣнитѣ въ Касаціонния Сѣдъ по своето положение, споредъ законитѣ, сѣ контролѣри, тѣй да се каже, на сѣдебнитѣ дѣйствия на всичкитѣ други сѣдилища и тѣ се занимаватъ съ чистата наука, тѣй да се каже, като контролѣри за правилното прилагане на законитѣ въ страната. Азъ ще ви моля, тия сѣдии, които завзематъ такава положение въ страната и които съ другитѣ атрибуции, които законитѣ имъ възлагатъ, сѣ поставени на много високо положение, да не ги сваляте въ борбитѣ по изборитѣ, особено като възлагате на прѣдсѣдателитѣ на секциитѣ и много други обязанности нови, каквито ги нѣмаха досега: полицейски, напримѣръ, за пазенето на тишината не само въ изборното мѣсто, ами и въ цѣлия изборенъ участъкъ и пр. Азъ ще ви моля, тия сѣдии,

които сѣ върховни контролѣри за правилното прилагане на законитѣ, не ги сваляйте въ избирателнитѣ борби. Освѣнъ това, г-да, Касаціонниятъ Сѣдъ е послѣдната инстанция, по сѣщество инстанция, за сѣденето на ония сѣдии, които ще се провинятъ въ нарушение на избирателния законъ. Не ги поставяйте въ неловкото положение по нѣкогажъ да сѣдятъ единъ свой другаръ, защото, ако извѣстенъ сѣдия отъ Касаціонния Сѣдъ бѣде прѣдсѣдатель на една секция и се провини въ нарушение на избирателния законъ не само умишлено, ами и по погрѣшка, ще го сѣдятъ неговни другари. Тѣ могатъ да сѣдятъ другитѣ сѣдии отъ по-долнитѣ сѣдилища, защото нѣматъ такава связь на колегиалностъ, каквато иматъ помежду си. Тѣй щото, оставѣте тия хора да сѣ свършено непричастни въ тази борба и въ процедурата на изборитѣ, защото, както имавъ честта да кажа, това вие го правите отъ утилитарностъ, да попълните нуждата, да имате сѣдии за прѣдсѣдатели на секциитѣ навсѣкѣдѣ. Тѣ сѣ 12 души, а вамъ ви липсватъ 50—60 души, може и 70, които ги допълняте съ секретаритѣ и помощницитѣ на прокуроритѣ. (Министъръ М. Сарафовъ: 371 прѣдсѣдатели на секциитѣ ще бѣдатъ, а има 434 души сѣдии съ секретаритѣ и помощницитѣ на прокуроритѣ.) Тѣй щото, като се попълнятъ и съ учителитѣ . . . (Министъръ М. Сарафовъ: Учителитѣ не ги гуждаме, защото имаме 434 сѣдии, а нѣкъ има около 370 мѣста.) Като имате 434 души за 370 мѣста, смѣло може да се извадятъ членовѣтъ на Касаціонния Сѣдъ.

Втора една бѣлѣжка. Тя, споредъ мене, е още по-важна. За прѣдварителната провѣрка изборитѣ за народни прѣдставители отъ сѣдилищата, азъ съмъ съгласенъ, защото тамъ тѣ нѣма да влизатъ въ сѣществото на работата, ако щете, тя е една външна, чисто формална провѣрка. Такава може да става. Но, да се възлага, г-да, на сѣдилищата да провѣриватъ общинскитѣ избори и окръжнитѣ избори. т. е. изборитѣ на окръжнитѣ сѣвѣтници, е много опасно, и да провѣриватъ така, щото да сѣ единствената и послѣдна инстанция на утвърждението на тия избори, да нѣма никой право да контролира тѣхнитѣ дѣйствия. И ето защо, г-да. Азъ, като прѣдставител на сѣдилищния персоналъ, трѣбва да поблагодаря на Събранието и на комисията даже, дѣто считатъ, че единственото спасение, единствената гаранция за правилността на провѣрката на тия избори сѣ сѣдилищата. Това е една висока честь за нашитѣ сѣдилища. Но като имъ възлагаме такива атрибуции, страхъ ме е да не би тия сѣдилища, тия учреждения да ги увлечемъ и понижимъ къмъ уровня, на който стоеха досега учрежденията, които утвърждаваха изборитѣ. Вие знаете, г-да, какви борби има между партиитѣ и между лицата, които се борятъ въ тия партии по изборитѣ за общински сѣвѣти, какви контестації има, какви незадоволства и какви до днесъ упреци въ пристрастие, въ партизанство се хвърлятъ било

на окръжните управители, било на Министерството на Вътрешните Работи, било на всички тия чиновници, които боравят съ утвърдението на тия избори. Увѣрявамъ ви, че партизанските страсти ще си позволят да ги хвърлят утрѣ и на сѣдилищата, и голѣмата частъ отъ населението, която се бори за тия общински учреждения за да ги тури въ рѣка, ще гледа съ недоверие на сѣдилищата. Вземѣте примѣръ, г-да, отъ малките партизански процеси, поиѣкогашъ какви упречи се хвърлят на сѣдиитѣ и колко уронватъ тѣхното достоинство, и колко угорчаватъ съ обвинението въ пристрастие самитѣ сѣдии, които се отчайватъ отъ тѣхното положение. Даже имаме случаи, дѣто сѣдиитѣ да бѣгатъ, да си даватъ оставките, да се правятъ на болни отъ страхъ да не би, когато се гледатъ партизански дѣла, да присѣствуватъ и да ги упрекнатъ въ пристрастие. Прѣдставѣте си сега тия горещи дѣла, тия производства на изборитѣ да ги възлагате на сѣдиитѣ да ги разглеждатъ. Това ще каже да ги отчаемъ или да направимъ и сѣдиитѣ партизани. Та заради това, като вие прѣварително имате мнѣние, че ако има нѣщо довѣкдѣ здраво у насъ останало, това сѣ сѣдилищата, моля ви да не прѣсаждате въ тѣхъ атрибуции, които могатъ да поврѣдятъ здравето на тия учреждения. Азъ ще ви моля, отъ името на неприкосновеността на тая независимостъ на сѣдилищата, за да ги запазимъ такива, каквито поне досега ги имаме, и за да ги запазимъ още повече, да не имъ възлагаме и тия атрибуции, защото, както ви казахъ, страхъ ме е. И мисля, че не ще мога да пося отговорността за бѣдѣщето положение на сѣдилищата, щомъ като имъ възлагате сега такива дѣла.

Д. Ризовъ: То е по-малко зло, отколкото сегашното.

Д-ръ А. Ходжевъ: Г-да народни прѣдставители! Нека бѣде позволено и на мене да направя една поправка за една непълнота, която не се поправи съ измѣнението, което се иска сега. Тая непълнота се състои въ слѣдующето. Вие знаете, че по чл. 80 отъ избирателния законъ, когато прѣдсѣдателътъ на бюрото не се яви, тогазъ избирателното бюро избира измежду другитѣ членове на бюрото единъ прѣдсѣдателъ, който ръководи избора, и изборътъ се продължава. Това начало, прокарано въ чл. 80, сега се освѣщава наново съ измѣнението, което се иска да се направи, или, по-добрѣ, съ допълнението, което се прави съ § 31, дѣто се казва слѣдующето: „Кѣмъ забѣлѣжката на чл. 80, който става 84, се прибавя: „Отсутствието на единъ или повече членове отъ бюрото не може да спрѣ произвеждането на избора.“ Това е много хубаво и желателно би било щото неявката на нѣкои членове на бюрото да не може да попрѣчи на производството на избора. Но прѣдставѣте си такава алтернатива, че може да се яви само единъ членъ

на бюрото, а споредъ избирателния законъ — чл. 67 — то се състои отъ 5 души: единъ прѣдсѣдателъ, който бива сѣдия, и 4 души членове; прѣдставѣте си такава алтернатива, че се явява само прѣдсѣдателътъ на бюрото, а другитѣ членове не се явяватъ. Тогава какво ще стане? Съгласно чл. 80 и бѣлѣжката, която се прилага сега, изборътъ трѣбва да стане. Но, възможно ли е да стане, когато има само единъ прѣдсѣдателъ, който да ръководи избирателното събрание? Това е невъзможно. Той не може самъ да получава картитѣ, да получава бюлетинитѣ, да прави отмѣтки и т. н. Значи, фактически ще стане невъзможно да се извърши изборътъ; ще стане невъзможно даже и тогава, ако се яви и още единъ неговъ другаръ. Заради това азъ смѣтамъ, че за да може да се изпълни това разпореждане на избирателния законъ, съ прибавката, която се прави, съ § 31, трѣбва да се направи едно допълнение, като се каже тѣй: че ако се яви само единъ членъ отъ избирателното бюро или двама души, да се дава право на явившитѣ се да попълнятъ състава на бюрото, за да може да стане изборътъ и да стане по единъ редовенъ начинъ. Защото, казвамъ, ако туй нѣщо не се направи, може да се прѣдстави такъвъ случай, дѣто само по себе си, ео ipso, производството на избора да стане невъзможно, ако се явятъ само единъ или двама членове, а не цѣлия съставъ. За да направя тази бѣлѣжка, ме кара обстоятелството, че отъ провѣрката на изборитѣ, които станаха прѣди нѣколко врѣме, ние констатирахме, че въ с. Галиче, ако се не лъжа, бѣше станало такова нѣщо. Тамъ не се е явилъ единъ членъ отъ бюрото, отстранили нѣкой си Димитровъ и произволно попълнили състава на бюрото и продължили избора. Заради това азъ мисля, за да се избѣгнатъ тѣзи нѣща и за да може да се даде пълна санкция на тоя членъ, трѣбва комисията, когато ще разглежда респективния членъ, да вземе мѣрки, щото да се тури едно постановление въ закона, да се прѣдвиди тази алтернатива, че ако се яви единъ или двама души членове, то останалитѣ да се попълнятъ отъ грамотнитѣ избиратели и по този начинъ изборното събрание да бѣде въ пълненъ съставъ. Вѣрвамъ, че г. Министѣра на Вътрешните Работи ще намѣри, че тая бѣлѣжка е умѣстна и ще я приеме.

Министѣръ М. Сарафовъ: Моятъ колега отъ Правосѣдието ви говори за употреблението на членоветѣ отъ Касацията като прѣдсѣдатели на секции въ Софийската избирателна околия. Азъ трѣбва да ви кажа, че имаме една погрѣшка въ числата, които той спомена. Избирателнитѣ секции, както прѣдвижда сега едно приблизително разпрѣдѣление, което сме направили, ще възлизатъ отъ 370 до 375. Сѣдиитѣ, по списѣка, който ми дадохъ отъ Министерството на Правосѣдието, които би могли да се употребятъ като прѣдсѣдатели, заедно съ секретаритѣ на апелативнитѣ сѣдилища и на окръжнитѣ сѣдилища, и помощницитѣ прокурори, вли-

затъ на около 434. Азъ вземахъ, че около 15—20% отъ тѣхъ, не ще могатъ да бѣдатъ на разположение — ще бѣдатъ болни, или по други нѣкои причини; така щото, числото, което бихме имали, заедно съ членоветъ на Касацията, точно би отговаряло на онова, което ни е нужно. Отъ 434, ако извадимъ 60 души — 15% горѣ-долу — за болни, или по други причини, които не би могли да присѣствуватъ да изпълнятъ тази длъжностъ, която имъ възлага законътъ, тогава ще се яви точното число, което ние бихме имали на разположение. Това ме заставяше да прѣдвидя, че трѣбва членоветъ на Касацията да влизатъ като прѣдсѣдатели на секциитъ.

Относително провѣрването на изборитъ, менъ ми се струва, че самото онуй довѣрие, което досега населението показва къмъ нашитъ сѣдилища, трѣбва да ни вдъхновява, че онѣзи опасения, които другаритъ ми отъ Правосѣдието повдигна, че, може би, да се урони престижътъ на сѣдиитъ, това довѣрие казвамъ, само показва, че сѣдилищата, може би, ще се повдигнатъ още повече, отколкото да се уронятъ. (Д. Ризовъ: Нѣма съмнѣние! Ние ги повдигнахме съ този законъ. — Г. Недѣлковъ: Вѣрно!) Именно. И азъ имахъ случай при провѣрката на избори — съ каквито, за жалостъ, Министерътъ на Вжтрѣшнитъ Работи е много прѣтоваренъ и принуденъ да търпи укори отъ една и отъ друга страна — имахъ случай да се убѣдя, че когато прѣдсѣдателитъ и прокуроритъ на сѣдилищата, като членове на провѣрочната комисия, сѣ казали едно мнѣние, на хората не е мѣчно, ако съмъ усвоилъ туй мнѣние. Вие знаете, че по закона, Министерътъ на Вжтрѣшнитъ Работи е вързанъ съ рѣшението на провѣрочната комисия. Но когато дойдатъ по равни гласове, ако се каже, че прокурорътъ и прѣдсѣдателътъ на сѣда сѣ били на туй мнѣние, противницитъ обикновено не възразяватъ, а се прѣкланятъ. А увѣренъ съмъ, че ако цѣлото сѣдилище се произнесе въ тази или въ онази смисълъ, хората ще бѣдатъ доволни и не ще иматъ причини да му се сърдятъ. Остава въ едно отношение само, че сѣдилищата ще бѣдатъ малчотия; то ще бѣде, когато ще се произвеждатъ общи избори. Въ България има около 1.800 общини. Изборитъ на тѣзи 1.800 общини, ще бѣдатъ възложени на сѣдилищата да ги рѣшаватъ. Тамъ уважавамъ бѣлѣжката на г. Радева, че сѣдилищата ще бѣдатъ прѣтрупани. Но като вземете отъ друга страна прѣдъ видъ, че изборитъ за селскитъ общини ставатъ на двѣ години единъ пѣтъ, а за градскитъ още по-редко, то работата не ще бѣде сравнително толкова голѣма. При това, провѣрката на изборитъ е една типична работа: протоколитъ сѣ еднообразни; провѣрката на изборитъ е работа, която не отегчава сѣдиата, не му дава материя за да се изучава, за да се докладва и пр.; така щото, едно отдѣление ще може въ единъ день 30—40 провѣрки да направи. По този начинъ ще се улесни доста много работата. И, ако

вие, г-да народни прѣдставители, желаете единъ пѣтъ да се избѣгне това наблѣгане сѣ къмъ администрацията, тя да потвърждава изборитъ и да ги утвърждава сама, за да можете да дадете и онази самостоятелностъ, която би се изисквала отъ общинскитъ учреждения, азъ мисля, че не можете да намѣрите по-добри учреждения, отколкото сѣдилищата.

Забѣлѣжката, която уважаемиятъ г. Д-ръ Ходжевъ направи, е донѣдѣ права, но въ законопроекта, мисля, че ние прѣдвиждаме — не помня точно дѣ — двама допълнителни члена да иматъ тая работа. Азъ не мога да ви кажа точно дѣ. Но на всѣки начинъ, това ще се поправи въ комисията.

Д. Петковъ: Г-да прѣдставители! Проектътъ има своитъ недостатѣци и своитъ добри страни; затуй казвамъ да отиде въ комисията и тамъ да се прѣгледа. Но сега тукъ изпѣква едно нѣщо, което другъ пѣтъ не сме виждали. Министерътъ на Правосѣдието излиза да говори противъ извѣстенъ принципъ въ този законъ, Министерътъ на Вжтрѣшнитъ Работи излиза да го защищава. (Д. Ризовъ: Отъ скромностъ!) Не отъ скромностъ. Този проектъ е миналъ прѣзъ Министерския Съвѣтъ, проучвалъ се, но тукъ виждаме, че го отблѣсватъ. На туй нѣщо комисията би трѣбвало да обърне внимание, когато ще разгледа този законопроектъ, за да не водятъ министритъ тукъ кавга. Г-нъ Министерътъ на Правосѣдието има право, като обръща внимание на извѣстни въпроси. И азъ съмъ на това мнѣние, администрацията да не провѣрва изборитъ, защото всички сме дошли до убѣждение, че администрацията е лошава; но хайде сега сѣдиитъ да ги провѣрватъ и тѣхъ да окаляме! Трѣбва и тамъ да бѣдете прѣдпазливи. Желателно е комисията да обърне внимание на думитъ на г. Министра на Правосѣдието, който ви каза доста хубави нѣща, защото можете да оцанате и сѣдилищата. А пѣкъ, ако имате нѣщо да се карате, можете да се карате вънъ, колкото искате, а не тукъ въ Народното Събрание.

Министъръ М. Сарафовъ: Нѣма защо да се карае, уважаемий г. Петковъ.

Прѣдсѣдателъ: Г-нъ Юрданъ Теодоровъ има думата.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Г-нъ прѣдсѣдателю! Една дума, една забѣлѣжка ще кажа.

Прѣдсѣдателътъ: Азъ дадохъ думата на г. Теодорова.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Той ми отстъпни. Понеже не желая да правя утѣшение на г. Петкова, ако това го утѣшава, че това ни кара да се карае, ще му кажа тържествено, че това не е вѣрно. Просто принципиално мнѣние изказваме.

Д. Петковъ: Менѣ ми прави впечатление, че смѣшно е двама министри да излѣзатъ да се прѣпиратъ на масата!

Д. Ризовъ: Това е свобода на мнѣнията!

Д. Петковъ: Това показва, че вие не сте изучили законопроекта — нищо не сте изучили!

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Ние сме го изучили.

Д. Ризовъ: Въ Стамболово врѣме ставаше иначе: Стамболовъ заповѣдваше, а вие всички слушахте. Сега е иначе!

Ю. Теодоровъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ не зная каква ще е била нуждата, която е заставила г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи да внесе такъвъ единъ важенъ законопроектъ въ туй врѣме, когато толкова много дълго врѣме стояхме и малко работа свършихме, и много дрънкахме, а пъкъ много работа има да вършимъ, твърдѣ сериозни, напр., поправянето на нашитѣ финанси да се постави контрола на държавнитѣ пари, а не разсишничество, да се уреди Банката, да се уредятъ желѣзницитѣ и пр. и пр. работи. Улавяме сега на бърза ръка да се занимаваме съ тоя законопроектъ, който е отъ такава голѣма важностъ. И азъ вървамъ, че ако се заловимъ да го разгледаме въ тази сесия, като имамъ прѣдъ видъ другитѣ работи, които има да вършимъ, наистина, трѣбва или да стоимъ до юлий или августъ и, наистина, да изядемъ економитѣ, които мислимъ да направимъ, или же да направимъ криво-лѣво единъ законъ не добръ обмисленъ. Виждамъ, че има нѣкои подобрѣния, които се прѣдлагатъ, има и нѣкои нарушения на нашето конституционно право за всеобщото гласоподаване, защото има лишаване на нѣкои граждани, били тѣ и мюсюлмански цигани. Еп parenthèse ще кажа, че катунаритѣ, които не сж записани въ никоя община, трѣбва да бждатъ лишени отъ правото да гласоподаватъ. Но това да оставимъ. Азъ по принципъ говоря противъ закона, не че е лошавъ, има и нѣкои подобрѣния станали, но азъ казвамъ, дипъ ако настоявате да го приемемъ, и ако се приеме въ комисията, да го не разгледаме въ тази сесия. (Гласове: А а а!) Моля, моля да го оставимъ да го обмислимъ въ идущата сесия, защото е сериозенъ законъ, и още да станатъ допълнителнитѣ избори и да дойдатъ още депутати, та и ние да имаме врѣме да го изучимъ добръ. (Д. Ризовъ: Много добръ сме го изучили!) Каква нужда има? Има нѣколко допълнителни избори да ставатъ. Сега, вие знаете, г-да, че сжществующиятъ нинѣ законъ, макаръ да има нужда отъ нѣкой поправки, но всѣ-таки е много по-добъръ отъ онзи, който бѣше прѣди години. Несравнено е по-добъръ. (Г. Недѣлковъ: Този ще бжде още по-хубавъ!) Съ него можемъ да си послужимъ още нѣколко врѣме. Азъ разбирамъ нѣкои принципиални работи да се въвеждатъ

тукъ, та да ги прокараме. Но това е кърпежъ, това е подобрѣние на стария законъ. Разбирамъ, ако трѣбваше, слѣдъ едно обмислюване, да се попълни нашата конституция, да се ревизира, което е необходимо нужно. (Гласове: А а а!) И тогава, напр., да се избира на 40.000 души единъ депутатъ, особено избирателнитѣ колегии да си избиратъ единъ по единъ, а не както е сега: съ единъ достоенъ депутатъ се избира и единъ невѣжа за хатѣра на другия; или, же, напр., да се поведе нѣкой принципъ, щото провѣрката за правилността на изборитѣ на депутатитѣ, да се възложи на нѣкой специална комисия или друго учреждение. Разбирамъ нѣкои принципиални работи да има, та да се залавяме за този законопроектъ. Туй е единъ кърпежъ на сжществующия законъ, и то може да побърка, защото, както ви казахъ, сегашниятъ законъ е несравнено много по-хубавъ отъ стария.

Най-главното нѣщо, дѣто куцатъ нашитѣ работи, г-да, е слабостта на нашата конституция. (Д. Ризовъ: А а а!) Вие виждате, че въ продължение на 25 години, практиката го доказва това, ние не можемъ да направимъ никакъвъ прогресъ. Ние се съсипваме и народътъ се деморализира. Не, че е лошава конституцията, тя е хубава, идеална, но хората не сж ангели. Слаба е конституцията. Това се показва на дѣло, г-да. (А. Филиповъ: Първата кражба държавна стана, когато се суспендира конституцията.) И ние, които бѣхме новородени въ политическия животъ, си помислихме, че много знаемъ я отхвърлихме, като едно нищожно парче хартия, проекта, който ни бѣше прѣдставенъ отъ нашитѣ избавители, и се заловихме да правимъ конституция такава, каквато въ свѣта нѣма. Конституцията е слаба. Азъ не казвамъ да я измѣнимъ въ консервативенъ, напротивъ, въ либераленъ смисълъ. (Д. Ризовъ: Конституцията е добра, а хората лоши!) Нашата конституция, г-да, дава голѣми права на нашитѣ министри, и тѣ си присвояватъ още по-голѣми права, и отговорността на министритѣ остава илюзорна. Никой министъръ за злоупотреблиение не е даденъ подъ сждъ. (Гласове: Сега ще ги сждимъ!) Нашата конституция не дава прѣдварителенъ контролъ. Ние даваме на Министъръ Радославова 2.000.000 л. да събере десетъка; ако му трѣбваше десетъкъ и ако му трѣбваха контрольори, трѣбваха ли му и ревизори? Ако имаше прѣдварителенъ контролъ, щѣше да му каже: стига. Прѣдварителенъ контролъ разбирамъ, когато министърътъ ще иска една частъ отъ кредита, който се вотира еп bloc отъ Народното Собрание, когато ще иска министърътъ единъ разходъ да се отнесе до едно учреждение, каквото бѣше едно врѣме Държавния Свѣтъ, да пита: бива ли или не бива да се похарчатъ още такива и такива суми, и Държавния Свѣтъ да каже, какво да прави министърътъ. (Н. Цановъ: Кои да туримъ въ Държавния Свѣтъ?) То има прѣдвидено, кои могатъ да бждатъ: има цензъ. Заради това

ви казвамъ, че нѣма належаща нужда да правимъ тия малки подобрѣния въ избирателния законъ. Възможно е да побъркаме нѣкои работи. Заради това, ако не е узрѣла тази идея, идеята за ревизиране на конституцията, азъ покрайней-мѣрѣ прѣдлагамъ като се приеме и изпрати въ комисията, тамъ да остане, поне за идущата сесия.

Н. Антикаровъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ нѣма да говоря по закона, защото ще гласувамъ за приемането му по принципъ. Само едно нѣщо ще забѣлѣжа. Ще обърна вниманието на почитаемата комисия по Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи, да вземе поне тя въ внимание всички изказани думи и желанія отъ страна на депутатитѣ, когато се прѣвъряха изборитѣ за народни прѣдставители. Помните всички вие и на всички е ясно въ паметъта, че врѣмето за 10 засѣдания изгубихме да разсѣждаваме и разискваме само за шайки. Заради това, ако г. Министерътъ е пропусналъ, може би, неволно или нарочно, да упомене нѣщо въ закона противъ шайкитѣ, да огради свободата на избирателитѣ, азъ моля Народното Събрание да се съгласи съ мене, и да прѣпоръчае на комисията по Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи да намѣри нѣкакъвъ начинъ, за да се огради свободата на избирателитѣ въ изборния денъ отъ тѣзи шайки. (Гласове Съгласни! — Д. Цанковъ: Bravo!)

Е. Начевъ: Г-да народни прѣдставители! Ако има единъ законъ, върху който ние трѣбва да обърнемъ сериозно внимание, то безъ друго е избирателния законъ. Ако ние всички тукъ се възмущаваме отъ шайкаджилѣцитѣ, ако ние всички тукъ изгубихме 1½ мѣсеца за прѣвѣрка на изборитѣ, то не е друго причината, а главната причина на това е сегашниятъ несъстоятеленъ законъ, върху който всички народни прѣдставители изказаха желание, тоя законъ единъ денъ да се ревизира. Азъ отиравамъ една признателностъ на г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи, че той е благоволилъ, щото още въ тази сесия да внесе една ревизия на избирателния законъ. Туй е необходимо нужно да стане, г-да народни прѣдставители, и върху тия реформи, които се прѣдлагатъ, върху които ще трѣбва сериозно комисията на Вътрѣшнитѣ Работи да се сезира, да направимъ нови измѣнения, поправки и прибавки на този законъ, които се указватъ необходими. Необходимо е да се обърне внимание върху едно обстоятелство. Тукъ се прѣдвѣжда, въ бюрото да бѣдатъ учители, вмѣсто общински съвѣтници. Ще моля почитаемата комисия да прибави думата „класни учители“, защото и учителитѣ по селата, които учителствуватъ, и тѣ не сѣ келениръ. (Гласове: А а а! — Други гласове: Вѣрно е!) Това е вѣрно! Никой не може да го откаже. Може би, изключение да има, но позволѣте ми да кажа, че всички учители по селата сѣ партизани или най-послѣ голѣма частъ отъ

учителитѣ сѣ партизани. (Д. Ризовъ: По-добри сѣ отъ общинскитѣ съвѣтници!) Ще направятъ по-голѣма пакостъ отъ общинскитѣ съвѣтници! Забѣлѣжете и друго. Думитѣ на г. Министра на Правосѣдието сѣ много сериозни. Желанието на г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи, щото прѣвѣрката на общинскитѣ избори да става отъ съдилищата, е една идея прѣкрасна, но нека има прѣдъ видъ г. Министерътъ на Вътрѣшнитѣ Работи доводитѣ, които наведе г. Министерътъ на Правосѣдието и онѣзи, които може отъ по-сетѣи да се наведатъ. Има се голѣма опасностъ, да не би, като прокараме тази партизанска разпирания въ съдилищата, да ги направимъ партизански учреждения и съдиитѣ партизани. Върху това да се обърне сериозно внимание, и законътъ още въ тази сесия да се приеме съ особенитѣ поправки, съ което ние ще направимъ особена услуга на нашитѣ избиратели.

Прѣдсѣдательтъ: Турямъ на гласуване прѣдложението да се приеме по принципъ законопроектъ и да се изпрати въ комисията по Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи. Моля ония, които го приематъ, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство.) Събранието приема.

Минаваме на слѣдующия прѣдметъ отъ дневния редъ — прѣдложението на Хасковския народенъ прѣдставителъ г. Урумова, за допълнение на чл. 9 отъ закона за пенсиитѣ по гражданското вѣдомство.

Моля, г. Урумова да го прочете.

А. Урумовъ: (Чете.)

Прѣдложение

за допълнение чл. 9 отъ закона за пенсиитѣ на чиновницитѣ по гражданското вѣдомство.

Г-да народни прѣдставители,

Пенсионниятъ съвѣтъ както и съдилищата, повикани да се произнесатъ по чл. чл. 4 и 9 отъ закона за пенсиитѣ на чиновницитѣ по гражданското вѣдомство, сѣ изтълкували тѣи цитиранитѣ членове, че освѣнъ дѣто не се постигна цѣльта, която е гонило Народното Прѣдставителство на IX-то Обикновено Народно Събрание, но се дохожда до обратенъ резултатъ. По всичко се вижда, че Народното Прѣдставителство се е въодушевлявало отъ желанието да възнагради българскитѣ учители, които сѣ учителствували въ българскитѣ училища прѣди освобождението и прѣди припознаването на българската народна църква; защото не може да се спори, че, ако може да стане дума за нѣкакви труженици въ полето на народната просвѣта, това именно сѣ тѣзи учители, които, съ не малкъ рискъ на живота и имота си, сѣ способствували за отваряне на български училища. Макаръ, че това желание явствува отъ цитиранитѣ членове, както казахъ, Пенсионниятъ съвѣтъ, а впоследствие и съдилищата се произнесоха, че при опрѣдѣление размѣра на пенсиитѣ на чинов-

ниците по гражданското вѣдомство се смѣтатъ не само годинитѣ, прѣкарани въ учителство при нѣкое българско училище прѣди освобождението, но и заплатата, която тогава сѣ получавали като учители. Счита́мъ, че съ такова тълкуване на чл. чл. 4 и 9 отъ закона за пенсиитѣ се изопачава смисълъта имъ, а главно изпуща се изъ видъ и цѣлътъ, която е въодушевлявала Народното Прѣдставителство при създаването имъ.

За да се избѣгне това несправедливо тълкуване и за да се поправятъ станалитѣ грѣшки, моля Народното Събрание да гласува слѣдующитѣ забѣлѣжки къмъ чл. 9 отъ закона за пенсиитѣ на чиновницитѣ по гражданското вѣдомство.

Забѣлѣжка 1. Учителскитѣ години, прѣкарани въ нѣкое българско училище въ турско врѣме, се смѣтатъ само за опрѣдѣление числото на прослуженитѣ години, но при опрѣдѣление размѣра на пенсиитѣ получаванитѣ прѣзъ тия години плати не се взематъ въ смѣтката.

Забѣлѣжка 2. Съобразно първата забѣлѣжка да се приравнятъ всички пенсии, на които размѣра е опрѣдѣленъ възъ основа на чл. 4 отъ дѣйствиющия законъ за пенсиитѣ.

Прѣдсѣдательтъ: Касае се да се приеме по принципъ, и да се прати въ комисията.

Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Азъ, г-да народни прѣдставители, съмъ противъ самия принципъ на това прѣдложение. (А. Блажевъ: И ние сме противъ.) Първо, че нашитѣ пенсии жално е да се раздаватъ на хора, които не сѣ участвували въ създаването на пенсионния фондъ. Пенсиитѣ се основаха на теорията на вѣроятноститѣ, на одръжкитѣ отъ собствени капитали. Ние нѣмаме право да вкарваме между пенсионеритѣ свършено чужди елементи, които не сѣ внасяли пари. Вие знаете, че учителитѣ отъ турско врѣме се ползуватъ съ една доста сериозна привилегия, че за врѣмето прѣди освобождението сѣ освободени отъ всѣкаквъ вносъ. Когато трѣбваше по закона да участвуватъ съ одръжки, тѣ това не го правятъ. Сега искатъ да имъ направите друга привилегия: да не се смѣта какво сѣ получавали тогава, а какво сѣ получавали слѣдъ освобождението. Вие да не мислите, че това е малка сума и че малко сѣ хората: повече отъ 800 души сѣ сега, а като го приемемъ, още ще се прибавятъ и ще станатъ и отъ 1.000 повече; съ това ще увеличите разноснитѣ и ще скъсате фонда, а пъкъ това вие нѣмате право да направите, защото паритѣ сѣ чужди. Ще ви кажа още, прѣдъ видъ на този кризисъ, който съществува въ страната, прѣдъ видъ на това, че съкративаме навсѣкѣдъ разноснитѣ, прѣдъ видъ на това, че се уволняватъ съ хиляди чиновници, много отъ които ще легнатъ на пенсионния фондъ, ние нѣмаме право да увеличаваме по таквъ начинъ числото на ползующитѣ се отъ него. Ще забѣлѣжа, че хората сѣ доста хитри.

Казватъ, че съ малко нѣщо ще се увеличатъ пенсиитѣ на старитѣ учители. А това не е истина. На доста хора увеличението ще бѣде доста голѣмо, ако се приеме това прѣдложение. Най-послѣ никакъ пазарлъкъ не е правенъ тогава. Ония, които въ турско врѣме сѣ били учители, сѣ живѣли най-добрѣ и нѣматъ право сега да казватъ: ние облагодѣтелствувахме народа. Всички сѣ го облагодѣтелствуваха. Фондътъ си е чуждъ за тѣхъ — той е собственостъ на сегашнитѣ чиновници. Да благодарятъ и на това, че имъ се взематъ въ внимание годинитѣ прѣди освобождението и да благодарятъ, че не имъ се взематъ одръжки за ония врѣмена, а пъкъ сега искатъ да не имъ се счита нито колко сѣ получавали тогава! (Д. Цанковъ: Какъ не те е срамъ, бе!) Азъ не се боя да го кажа: Г-нъ прѣдсѣдателю! Моля да задържите тоя безуменъ старецъ. (Д. Цанковъ: Благодарение на тия учители, ти си станалъ днесъ министъръ, бе! Не те е срамъ!) Азъ съмъ туренъ да пазя хазната и законитѣ на страната. (Д. Цанковъ: Благодарение на тия учители, ти си станалъ министъръ! — Прѣдсѣдательтъ: Моля, г-нъ Цанковъ, ще Ви дамъ думата — тогава ще говорите!) Единъ Петъръ Станчевъ, който е главниятъ... (П. Станчевъ: Моля, г-нъ Каравеловъ, не е въпросъ за мене! Цитирайте другитѣ.) Ама и Вие се осигурявате тукъ. Понеже и Вие фигуритате, въ числото имъ, азъ съмъ обязанъ и за Васъ да говоря. Сега получавате 1.378 л., като измѣнимъ закона, ще получавате 2.688 л. (П. Станчевъ: Имате голѣма погрѣшка. Кой ви е далъ смѣтката? Много глупаво е.) Имаме тукъ 1.000 души като Васъ, и азъ съмъ противъ самия принципъ на измѣнението... (Д. Цанковъ: Той е противъ всѣко добро на България.) Азъ желая да мълчите, и докато съмъ министъръ, искамъ да ме уважавате. И сте длъжни да ме изслушате. Азъ не искамъ тукъ политически свежърви. Туренъ съмъ да пазя законитѣ и хазната, и желая да зачитате положението ми.

Д. Ризовъ: Г-да прѣдставители! Азъ съмъ единъ отъ подписавшитѣ прѣдложението. Обаче, когато го подписахъ, казаха ми, че такива учители сѣ най-много 14—15 души. На г. Киркова пъкъ казали, че сѣ 4—5 души. Значи, ония, които направиха прѣдложението, просто сѣ ни подвели. (П. Станчевъ: Подведенъ е Министъръ-Президентътъ.) Защото за 4—5 души и за 15 души работата е съвсѣмъ друга, а за 800 и 1.000 души е съвсѣмъ друга. Ето защо азъ заявявамъ, че се отказвамъ отъ прѣдложението, което съмъ подписалъ.

Д. Цанковъ: Язкъ, че не знаешъ колко учители сѣ отъ турско врѣме!

Прѣдсѣдательтъ: Моля, г-да, мълчание! Г-нъ Цанковъ има думата.

Д. Цанковъ : Азъ я казахъ (Смѣхъ.) — че благодарение на тия учители е днесъ министъръ.

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ : Азъ съмъ министъръ благодарение на българския народъ, който ме е избралъ.

Прѣдсѣдателътъ : Г-нъ Станчевъ има думата.

П. Станчевъ : (Отъ трибуната.) Почитаеми г-да народни прѣдставители! Прѣди всичко желателно би било да се успокоимъ малко отъ първото впечатление, което избухна, тъй да се каже, като послѣдствие на неудържаниятъ езикъ, който държа уважаемиятъ нашъ Министъръ-Прѣдсѣдателъ, и вслѣдствие на което, отъ друга страна, почитаемиятъ нашъ старъ дѣятел Дѣдо Цанковъ въ любовта си къмъ тия стари учители, които сж негови съврѣменици и цѣни дълбоко заслугитѣ имъ, се възмути отъ строгия езикъ, съ който се обърна г. Министъръ-Прѣдсѣдателътъ. (А. Филиповъ : Какъвъ строгъ езикъ? Той каза, че сж чужди пари и Държавата не може да разполага съ тѣхъ.) Нека бжде най-тежката дума, която съмъ казалъ, — азъ ще бжде готовъ да попрося извинение.

Въпросътъ, г-да, за пенсиитѣ на старитѣ наши учители за службата имъ до прѣди освобождението, е единъ въпросъ, който е узаконенъ по единъ най-редовенъ начинъ отъ едно Народно Събрание и утвърденъ отъ надлежния Държавенъ Глава. Азъ искамъ да ви говоря съ закона въ рѣка, който г. Министъръ-Прѣдсѣдателътъ не трѣбва да игнорира. Тукъ е внесено прѣдложение да се даде тълкувание на единъ членъ отъ закона, (Х. Филиповъ : По-спокойно! — Д. Ризовъ : Г-нъ Станчевъ, Вие сте заинтересовани.) вслѣдствие на което тълкувание да се прибави известенъ членъ, известна бѣлѣжка къмъ чл. 9 отъ закона. Тѣй като е работата, внесеното прѣдложение не е, което интересува мене, а интересува единъ старъ дѣятелъ, какъвто е г. Манчевъ, който прѣди получаваше 150 л., а сега получава 100 л. Той е единъ старъ дѣятелъ, който не е въ състояние да работи и на който обществото отъ 15 години е оцѣнило заслугитѣ и ги е признало въ чл. 9 отъ закона. Ето какво казва чл. 9 отъ закона, върху който е борбата: (Чете.) „При опрѣдѣление пенсиитѣ, смѣтатъ се само годишнитѣ прослужени, съ изключение на ония на общински и окръжни служби, или въ отпускъ безъ заплата, по което и да е вѣдомство — отъ деня на освобождението, 19 февруарий 1878 г. Годишнитѣ въ заточение, както и годишнитѣ въ учителство прѣди и послѣ освобождението, се броятъ, ако сж прѣкарани въ нѣкое българско училище.“ Тукъ е всичкия споръ, собствено говоря, по първия законъ, както и въ миналата сесия се тълкува, се разбира — че като се взиматъ въ внимание годишнитѣ на ония учители отъ турско врѣме, дава имъ се възнаграждение отъ съразмѣрната частъ на срѣдното число припадающа се отъ заплатитѣ, които сж по-

лучавали отъ освобождението насамъ, а счита имъ законътъ само годишнитѣ, които ги причислява къмъ прослуженитѣ години на Княжеството. Тѣй като е тълкуванъ законътъ, възъ основание на този членъ, прави се това прѣдложение, за да се избѣгнатъ процеситѣ и недоразумѣнията, които слѣдватъ, отъ една страна, между пенсионеритѣ и Пенсионното отдѣление, и, отъ друга страна, между сѣдилищата и тѣзи пенсионери, тѣзи стари дѣятели, които вслѣдствие на това тълкуване, прѣди всичко, отъ Пенсионния съвѣтъ и бившиятъ Министерски Съвѣтъ ги е оставилъ на улицата. И тѣ не сж толкова много, както ги прѣдставява началникътъ на Пенсионното отдѣление. Той така прѣдставилъ работата и лани на Министра на Финанситѣ, но отъ разискванията, които сж станали и които стоятъ въ протоколитѣ, се вижда, че самъ г. Теневъ признава, че не сж вѣрни смѣткитѣ: не е разликата отъ 100 или 200.000 л., а всичката разлика е отъ 54.000 л. за цѣла година. Народното Събрание трѣбва да бжде хладнокрѣвно и нашето Правителство да изслуша разискванията и да се даде край на този въпросъ по единъ или другъ начинъ; нѣма защо съ такъвъ езикъ и по такъвъ начинъ да се обръща нашиятъ Министъръ-Президентъ сирѣмъ онѣзи стари дѣятели, които една частъ отъ живота си сж прѣкарвали въ затворитѣ. (Г. Анчевъ : Вие го прѣдизвикахте съ Вашето прѣдложение.) Моля Ви, азъ не говоря нищо лошо и Вие нѣмате право да ме прѣсичате; ако искате излѣзте да говорите. (Д. Ризовъ : Вие сте заинтересовани, като пенсионеръ, по-хубаво бѣше да не говорите.) Азъ не съмъ заинтересованъ, азъ съмъ заинтересованъ толкова, колкото и Вие — да се даде правилно тълкувание на закона.

Д. Петковъ : Г-да прѣдставители! Азъ нѣмаше да вземамъ думата, но виждамъ, че Събранието се развълнува за нѣкои въпроси, за които не трѣбваше да се вънува.

Такова прѣдложение имаше и миналата сесия, въ която вие бѣхте пакъ прѣдставители. Въ това прѣдложение, както виждате, фигурира и моето име. Кой ме е подписалъ не зная, но азъ не съмъ го подписвалъ. Тукъ имаме нѣколко Петковци, но тамъ стои Д. Петковъ, а азъ не съмъ подписвалъ. Нѣма съмнѣние, че има стари дѣятели, които иматъ известни заслуги и могатъ да искатъ известно възнаграждение, но ще трѣбва да признаете и вие, че едва-ли е имало нѣкога Събрание, освѣнъ българското, което е възнаграждавало всичкитѣ дѣятели. Едно врѣме, азъ зная, че тия, които сега правятъ прѣдложение, викаха толкова много противъ насъ, че сме отпуцали много пенсии, щото като дойдоха съ едно перо изличиха всичкитѣ пенсии, като унищожиха закона; но послѣ по единъ или по другъ начинъ пакъ го възстановиха. Азъ не зная, дали този списъкъ, прѣдставенъ отъ началника на Пенсионното отдѣление е вѣренъ или не, или както г. Теневъ миналата година казваше,

е прѣувеличенъ, но, вѣренъ или не, азъ мисля, че всички пенсионери досега сж достатъчно удовлетворявани, и ако има нѣкои, които не сж удовлетворени за миналитѣ имъ заслуги, нѣма, освѣнъ да се обърнатъ частно къмъ Народното Събрание, да ги удовлетвори, — както на мнозина е раздавало пенсия и тѣхъ ще удовлетвори. А сега да се упрекаватъ едни други; да казва единъ лъжешъ, другъ да казва ти лъжешъ; това не е достолѣнно да става тукъ. Менѣ ми се струва, че г. Цанковъ бѣше излишно прѣдизвиканъ отъ г. Каравелова и съ това и г. Каравеловъ бѣше прѣдизвиканъ да се обърне къмъ него съ думи, които си нѣмаха мѣстото тукъ. Менѣ ми се струва, че това прѣдложение не би трѣбвало да приемате по принципъ, защото тогава отваряте вратата на всѣки единъ да иде да иска пособие. Вие съ него правите специаленъ законъ, а пъкъ вие знаете, че за всички пенсионери има вече специални закони. Ако ли тоя законъ, досегашниятъ, не е пълненъ или има недостатъци, и съ него не се удовлетворяватъ нѣкои бивши служители, нека Правителството внесе новъ законъ, пълненъ. Наистина, може да има нѣкои, които да не сж добръ удовлетворени, както тѣ мислятъ, че трѣбва да бждатъ удовлетворени. Но азъ не вѣрвамъ да има стари дѣйци, които да сж се обърнали къмъ Министерството или къмъ Народното Събрание, и да не сж били удовлетворени. Събранието не може да дава това, което искатъ всички — тѣ трѣбва да сж доволни съ това, което имъ се дава. Ако държавната хазна е по-охолна и Събранието е наклонно да даде повече, може още да се размисли, дали да се приеме туй измѣнение на закона, но желанието на Правителството е да уравни всѣхъ бюджета, а това трѣбва да имаме прѣдъ видъ, и трѣбва да не приемаме това прѣдложение по принципъ.

Ю. Теодоровъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ мисля, че това прѣдложение е неумѣстно и не почива на никакво законно основание, макаръ г. Станчевъ и съ законъ въ рѣка да казва, че законътъ го изисква това. Ако законътъ го изисква, тѣ сж се отнесли къмъ сѣдилището; могатъ да се отнесатъ и къмъ по-горни инстанции и да получатъ правото си, по сѣдебенъ редъ. А тукъ, гледамъ, се прави прѣдложение, за да се допълни законътъ, както тѣ желаятъ. Но мисля, г-да народни прѣдставители, че учителитѣ или просителитѣ на това нѣщо нѣматъ право. Първо, защото учителитѣ, които сж служили въ турско врѣме още, не сж имали прѣдъ видъ, че ще получаватъ нѣкаква пенсия, но просто и чисто сж си вършили професията и сж вземали заплатата, когато сж се пазарявали. Второ, никакви одрѣжки не имъ сж правени за пенсия, и днесъ, безъ да имъ се одрѣжа нѣщо, както на държавнитѣ чиновници, направило се е едно снисхождение къмъ тѣхнитѣ заслуги, като имъ сж зачели тия години. Толкозъ нѣщо е доволно за тѣхъ. Тѣ сж служили като учители, служили сж

и като чиновници, смѣтатъ имъ сж тѣзи години и платата имъ; какво искатъ повече отъ това, когато одрѣжки за него врѣме не имъ се правятъ — какво повече да направимъ? Да дадемъ по-голъма пенсия отъ това, което имъ се пада по закона, значило би да турнемъ рѣка на чужди суми, събрани отъ одрѣжки на чиновницитѣ, съ това, може би, да изощримъ пенсионния фондъ и да не може да удовлетворява ония, на които имъ се взематъ одрѣжки. Заради това, като намирамъ това прѣдложение неумѣстно, моля да остане безъ послѣдствие.

А. Урумовъ: Г-да, мѣчно ми е, че моето прѣдложение стана причина на такива изступления, които не правятъ честъ на Камарата. Искамъ тѣй сжщо съ скръбъ да констатирамъ, че между насъ има хора, които сж подписали моето прѣдложение, а сега безъ свенъ да казватъ, че били подведени, че не сж знаели сжщността на въпроса, когато сж го подписвали, и за това се отказватъ отъ подписа си. Не съмъ очаквалъ това нѣщо, особено отъ г. Ризова, не съмъ очаквалъ това, тѣй сжщо отъ г. Киркова, заради това, защото смѣтамъ, че когато единъ народенъ прѣдставителъ подписва, не подписва за количеството, както казватъ тѣ, а подписва заради съображението. Когато съмъ поднасялъ прѣдложението си за подписване, азъ не съмъ го поднасялъ, защото сж били 100—200—30 или 10 пенсионеритѣ, а заради това, защото би заслужавало да се направи. Азъ смѣтамъ, че г. Ризовъ и г. Кирковъ сж турили подписа си, не за това, защото имало 5 или 10 души, но за това, защото сж заслужили да имъ се даде това, което искамъ да имъ се даде. (Д. Ризовъ: Има разлика между 5 и 800 души.) Това считахъ за длъжностъ на първо мѣсто да кажа.

Г-да, азъ не мога да разбера какъ може да се противопоставяме по принципъ противъ това прѣдложение, ако сме приели единъ законъ за пенсиятѣ, който има чл. 9, на основание на който годинитѣ на учителствуване, прѣкарани въ турско врѣме въ нѣкое българско училище и въ заточение, се броятъ. Ако имаме такъвъ законъ, менѣ ми е чудно, какъ можемъ да се противопоставимъ на това прѣдложение; принципътъ на туй прѣдложение не е другъ, освѣнъ принципътъ, прокаранъ въ послѣдната алинея на чл. 9. Защото ние би трѣбвало съ неприемането прѣдложението да отхвърлимъ и послѣдната алинея на чл. 9. Азъ съ това прѣдложение не искамъ да създамъ нѣщо ново, а искамъ да поправа едно погрѣшно тълкувание, което е далъ Пенсионниятъ съвѣтъ и впоследствие възприето и отъ Касационния Сѣдъ. Ако Народното Събрание приеме, че когато IX-то Обикновено Народно Събрание е създадо закона за пенсиятѣ и е приело прибавката къмъ чл. 9, я е изтъкувало въ такъвъ смисълъ, както я тълкува Пенсионниятъ съвѣтъ или Върховниятъ Касационенъ Сѣдъ, нѣмамъ нищо противъ; безспорно е, че ще бждемъ прави. Но, ако не изтъкуваме прибавката къмъ чл. 9, както мисля, че е, и както е право и както нашитѣ видни юристи,

принадлежащи на различни наши фракции, сж поддържаха въ Касационния Съдъ, мисля, че ще бъдемъ смѣшни прѣдъ насъ, ще бъдемъ смѣшни прѣдъ свѣта, като казваме, че трѣбва да правимъ, именно, туй тълкуване. За честта на тѣзи хора, които сж поддържали този възгледъ прѣдъ апелативнитѣ сѣдилища, а тѣ сж г. Бѣлиновъ, г. Даневъ и г. Радевъ, всичкитѣ адвокати, които сега сж на министерскитѣ скамейки, въ това число и всичкитѣ видни адвокати, които се числятъ въ другитѣ партии и не се намиратъ въ Народното Събрание, за честта на всичкитѣ тѣзи хора, моля Народното Събрание да погледне сериозно на въпроса, да се позамисли малко нѣщо, не за туй, че е прѣдставенъ единъ списъкъ, както каза г. Петковъ, че е прѣдставенъ отъ началника на Пенсионното отдѣление, да се позамисли малко и да изтъкува правилно прибавката къмъ чл. 9 на закона за пенсиитѣ. По моето разбиране, прибавката къмъ чл. 9 не може да се тълкува другояче, освѣнъ тѣй, както я тълкува и г. Бѣлиновъ, г. Даневъ и другитѣ адвокати тѣхни другари, когато сж защищавали г. Веженова въ Върховния Касационенъ Съдъ. И туй мнѣние е изказано и отъ прокурора г. Данчевъ, обаче сѣднитѣ не сподѣлили тоя неговъ възгледъ. Когато Народното Събрание, г-да прѣдставители, е турило тази забѣлѣжка къмъ чл. 9, безспорно, е искало малко да облагодѣтелствува народнитѣ учители, които сж голѣмъ рискъ на имотъ и животъ сж просвѣщавали българския народъ въ турско врѣме, отваряли сж училища и сж го повдигали както въ образователно отношение, така сжщо сж направили първитѣ стѣпки къмъ политическото ни възраждане. Тѣзи сж били, може би, мотивитѣ и причинитѣ, които и днесъ не можемъ да ги откажемъ, които сж движили Народното Събрание, когато е искало щото годинитѣ, които сж прѣкарани въ турско врѣме въ български училища да се зачитатъ при даването на пенсия. Не може да се допусне, че когато Народното Събрание е искало да облагодѣтелствува народнитѣ учители, като имъ смѣта годинитѣ, прѣкарани въ турско врѣме въ български училища, че то е искало да се смѣта и заплатата, която сж получавали тогава, защото, ако дѣйствиелно Народното Събрание е искало да облагодѣтелствува народнитѣ учители, учителствували въ турско врѣме, безспорно, е искало да направи да получаватъ по-голѣми пенсии, като се прѣсмѣтатъ само годинитѣ на учителствуването, но не и заплатитѣ, които сж получавали. Ако приемемъ възгледа на Пенсионния свѣтъ и на апелативния сѣдъ, тогава ще дойдемъ до туй заключение, че, намѣсто да се турятъ въ привилегировано положение, учителитѣ дожаждатъ тъкмо до обратния резултатъ отъ цѣльта, която сж прѣслѣдвали, защото, понеже сж получавали въ турско врѣме малка заплата, всѣки пѣтъ срѣдната заплата, получавана въ турско врѣме, ще бѣде по-малка отъ срѣдната заплата, получавана слѣдъ освобождението, и по този начинъ, като се прѣсмѣтне срѣдната заплата, получавана

въ турско врѣме, ще се намали срѣдната заплата, получена въ българско врѣме. Азъ питамъ, може ли такъвъ абсурдъ да приемемъ, може ли да приемемъ, че българскитѣ прѣдставители въ IX-то Обикновено Народно Събрание сж били толкова обезумѣли, когато, като сж искали да облагодѣтелствуватъ учителитѣ, които сж учителствували въ турско врѣме, приели сж единъ членъ, който ги поставя въ отчаяно положение. Азъ това не допускамъ, като считамъ, че Камарата, когато е турила послѣдната алинея на чл. 9, турила я е, именно, въ такава смисълъ, щото като се смѣтатъ само годинитѣ, да се не смѣта заплатата, която сж получавали. Ще моля Народното Събрание, прочее, да приеме този възгледъ, да приеме прѣдложението по принципъ, и да го изпрати на комисията.

Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Азъ не мога да се съглася и съ аргументитѣ на г. Урумова. Прѣди всичко не виждамъ защо да се пишатъ закони за облагодѣтелствуване. (А. Урумовъ: Позволѣте, азъ казвамъ, че чл. 9 е такъвъ!) Не зная какъвъ е той, но нашитѣ сѣдилища, които сж по-компетентни въ нѣкои случаи, отколкото адвокатитѣ, по тая причина, че всѣки адвокатъ трѣбва да защитава интереситѣ на клиентитѣ си — той дава клетва за това и трѣбва да ги защитава, право или не, а сѣдитѣ се отрѣшаватъ отъ интереситѣ на частнитѣ лица — нашитѣ тукашни сѣдилища: Касацията и Софийската и Русенската апелации сж рѣшили противъ. Значи, нашата официална юриспруденция се е произнесла противъ васъ. Подиръ това тукъ не е въпросъ за облагодѣтелствуване, а за справедливостъ. Пенсиитѣ, които даваме не сж малки; прочетѣте и вижте. Първо на първо, само зачитането на годинитѣ отъ турско врѣме, бѣше едно благодѣяние; второ, освобождаватъ се отъ това да плащатъ вноски и сега пѣкъ искатъ да се не счита какви жалвания сж получавали, за да си усилятъ голѣмитѣ пенсии, още повече, че благодарение на това, дѣто нѣмаше чиновници, учителитѣ слѣдъ освобождението заеха голѣми мѣста. Ако се допусне този принципъ, ще получаватъ голѣми пенсии. Азъ мога да покажа цифри. Онова, което ние даваме на нашитѣ пенсионери при сегашнитѣ условия, безъ ново тълкуване, е доста хубаво. Азъ не искамъ чрѣзъ пенсиитѣ да създаваме въ България аристократи. Пенсия се дава да не умира човѣкъ отъ гладъ, а не за разкошъ. (Я. Забуновъ: Да, но и сега има тлъсти пенсии!) Да, има, но сѣ сж по-намалени. (Я. Забуновъ: Още трѣбва да се намалятъ!) Тукъ въпросътъ е да не се вторачваме въ чужди фондове. Ние не можемъ да вземемъ суми отъ единъ фондъ, съставенъ отъ чиновнически пари, защото съ това ще унищожимъ този фондъ, а ако го унищожимъ, ще легне на нашия грѣбъ. А съ това прѣдложение даваме възможностъ на стотина нови хора, да легнатъ на фонда. И безъ това фонда ще се намали отъ наскоро уволненитѣ чиновници,

а вие искате да прибавите още 150 до 200 души годишно. Това не е право, а пъкъ не можете да откажете, че пенсията на учителите сж доста хубавички. Азъ не съмъ за тлъститъ пенсии и въобще ми е омръзнало да се говори постоянно за тѣхъ. Ние приличаме на онзи, който направилъ добро за грошъ, а иска десетъ. Омръзнали сж на българския народъ тия стари поборници и учители съ постоянните си претенции. Азъ съмъ тукъ поставенъ да пазя интересите на хазната и ще ги пазя и ще ви кажа, че нѣмате право да прахосвате сумите, които принадлежатъ на чиновниците. (Д. Цанковъ: Ще те види съ бюджета на Военното Министерство!) Ще ме видите. Въ всеки случай моята задача състои въ това. (Д. Цанковъ: Тамъ не крика!) Ще видя какво ще прави. Не виждамъ защо да харчимъ повече пари за ония пенсионери, на които и безъ това се плаща доста хубаво. Парите на чиновниците не сж наши поне нравствено, ако не юридически. По-голяма несправедливостъ е когато нѣкой е служилъ 14½ години и не му даваме нито стотинка пенсия, въпреки, че е внасялъ въ фонда, а учителите отъ турско време искатъ постоянно увеличение на пенсията си. Мога да ви приведа сума примѣри, че сж служили нѣкои по 5—6 години въ турско време и получаватъ хубави пенсии и пакъ претендиратъ да имъ се увеличатъ. Молилъ бихъ да оставимъ фонда да си върви, както е вървѣлъ досега и нѣма нужда непрѣмънно да го товаримъ съ нови разности. Слава Богу, направено е съ този законъ доста много и нѣма нужда сега да се измѣнява.

Прѣдседателъ: Има думата г. Блажевъ.

А. Блажевъ: Отказвамъ се.

Прѣдседателъ: Подиръ него слѣдва г. Златановъ.

М. Златановъ: Отказвамъ се.

Прѣдседателъ: Тогазъ, има думата г. Забуновъ.

Я. Забуновъ: Отказвамъ се.

Прѣдседателъ: Слѣдва тогазъ, г. Кжнчевъ.

В. Кжнчевъ: И азъ се отказвамъ.

Прѣдседателъ: Г-нъ Никола Поповъ има думата.

Н. Поповъ: Г-да народни прѣдставители! (Глъчка. — Нѣкои отъ прѣдставителите: Откажи се и ти. — Прѣдседателъ: Моля, г-да, пазѣте тишина; досега щѣше да свърши ораторътъ.) Ние, г-да, знаемъ какъ се подписватъ тия прѣдложения. Прави единъ прѣдставителъ едно прѣдложение, поднася го на прѣдставителите и го подписватъ. Подписътъ не ангажира вота на народните

прѣдставители. Когато се подписваше това прѣдложение, г. Петъръ Станчевъ, Дѣдо Цанковъ и други казаха: нѣколко учители, казватъ, има, ще го подпишемъ и гласуваме. Вчера, даже, г-да, азъ щѣхъ да дамъ това прѣдложение, защото нѣмаше г. Урумова, и г. Цанковъ ме помоли да го докладвамъ. Но веднажъ тѣй открита работата, какъ е станало, азъ съмъ длъженъ да ви кажа, че ще гласувамъ противъ това прѣдложение и най-малко ще се стѣснявамъ отъ упрека, който прави г. Урумовъ, че онѣзи, които сж го подписали, безъ друго трѣбва да го поддържатъ. Прѣдложението е подписано отъ 86 души и, ако тѣ искаха да го приематъ, щѣха да го приематъ. Азъ съмъ подписалъ, за да се разисква въ Камарата. Отъ обясненията, които даде г. Министъръ-Президентътъ азъ съмъ напълно убѣденъ, че ще гласувате противъ.

Д. Цанковъ: И Теневъ даде такива обяснения!

Н. Цановъ: Заявявамъ, че ще гласувамъ противъ прѣдложението.

М. Златановъ: Въ прѣдложението съмъ се подписалъ, но никой не ме е подвеждалъ. Подписалъ съмъ го доброволно, защото съмъ искалъ на тия хора да имъ се помогне. Но мисля, че никой прѣдставителъ не трѣбва да прави отъ това капиталъ, защото по въпроси, които засѣгатъ хазната, а въ дадения случай фонда, мѣрдавно е мнѣнието на г. Министра. Сега не е толкова голѣмъ въпросътъ, за да се карае съ Министра и не трѣбва да се стрѣскаме отъ това, че сме подписали прѣдложението. Подписали сме прѣдложението, по което трѣбва да чуемъ и мнѣнието на г. Министра. Казватъ ни, че нѣмаме пари и че ще се поврѣди на фонда. Какво искате повече: искате да дадете едно тълкувание такова и утрѣ да поврѣдите на други хора? Заявявамъ, че не съмъ подписалъ подъ давление, а доброволно, но ще гласувамъ противъ.

П. Станчевъ: Признавамъ г-да, че отъ нѣколко години насамъ такива агитации развивахме всички, дѣто при общата финансова криза гледахме да ставатъ економии, както и сега единичката ни задача е тази. Впрочемъ, когато се внесе това прѣдложение, както бѣше внесено и лани, и се поддържа отъ едно болшинство отъ народните прѣдставители, никой отъ подписавшите, въ това число и азъ, не сме допушали, че, прѣди да се влѣзе въ подробното изучаване на прѣдложението, ще бждемъ прѣдизвикани отъ страна на г. Министра на Финансите съ такива упреки, като че ли тия стари учители сж дошли да измаматъ орталѣжъ и да налегнатъ хазната. Този въпросъ се разисква и въ пресата доста време. Вѣрно е, че лани нѣкои хора отъ старите наши учители се адресираха до прѣдседателя на Събранието, адресираха се и до стария нашъ дѣятел г. Цанкова, адресираха се и до кой когото познава, както бѣха се сега адресирали и

до г. прѣдсѣдателя на Камарата да оплакватъ своята участъ, че сѣ привикнали по стария законъ да не се зачитатъ заплатитѣ имъ въ турско врѣме, които сѣ били незначителни, и че сѣ новия законъ туй право имъ е запазено въ чл. 9, алинея втора. Вслѣдствие неправилно прилагане на закона, въ разискванията въ Камарата велегласно членовѣтъ на комисията миналата година заявиха, че ние не сме разбирали такова едно тълкуване въ тая смисълъ, както я разбира Пенсионното отдѣление, а ние сме разбирали да помогнемъ на тия стари учители. Тоя въпросъ интересува цѣлото учителско тѣло въ България и купъ писма се получиха отъ всѣкого, и много отъ настоящитѣ министри бидоха справедливо насърчени, че ще дадатъ такова тълкувание на закона, каквотѣ авторътъ му е далъ и каквото и ние имаме намѣрение да му дадемъ. Тѣй като е работата, много отъ г. г. депутатитѣ, посвѣтени въ течението на тоя въпросъ, подписаха доброволно, по поканата както на прѣдложителя, така и на мнозина отъ насъ. Тукъ не е въпросътъ за нѣкакво изнасилване на волята и за нѣкаква измама.

Колкото до името на г. Петкова, ще кажа, че има двама-трима Петковци и, може би, погрѣшно да е прочетено това име. Помежду насъ въ Събраниято Петковци има нѣколко лица и нѣкой отъ тѣхъ може да си е турилъ подписа на това прѣдложение.

Желателно е, по тоя въпросъ малко по-подробно изучаване. И нека ме извини г. Министъръ Каравеловъ, ако му кажа, че началникътъ на Пенсионното отдѣление е, който въведе въ заблуждение миналата година Министерския Съвѣтъ, за да се даде едно криво тълкувание на закона, не по духа на закона, като смѣсваше, именно, че Пенсионниятъ фондъ не стигалъ и ще станѣло нѣкаква тегоба. Другъ е въпросътъ, че не стигалъ фондътъ и друго е да се тълкува смисъла на закона. Когато нѣма пари, то е другъ въпросъ. Туй прѣдложение защо се внесе въ Камарата? Единствено за да се даде надлежното тълкувание, дали има смисъла който му е далъ законодательтъ, или нѣма. Но нѣма основание съ такова остървенение да се хвърляме върху това заслужило учителско тѣло, между което има заслужили стари дѣятели, на които трѣбва, ако не сѣ удовлетворени, да имъ се даде възнаграждение особено отъ Събранието.

Ето защо малко по-великодушно трѣбва да се погледне на този въпросъ, по който се прѣдизвикаха нежелателни викове.

Д-ръ П. Табурновъ: Г-да народни прѣдставители! И азъ съмъ отъ тия 86 души прѣдставители, които сѣ подписали това прѣдложение и не съмъ на мнѣнието на тия, които казватъ, че така лесно може да се откаже човѣкъ отъ едно прѣдложение, подъ което е подписалъ и, че може така лесно да се дезиртира само съ извинението, че той е билъ подведенъ, защото това не е достолѣпно за единъ

човѣкъ. Всѣки единъ подписъ, поставенъ на каквато и да е бумага, доказва едно... (Д. Ризовъ: Недѣйте ни учи на моралъ!) Моля ви се, (Прѣрѣканія.) какъ може да се откаже отъ подписа си, г-да, единъ човѣкъ? Това би значило единъ министъръ да внесе единъ проектъ и да дойде въ първото засѣдание, когато ще се разглежда тоя проектъ, да каже: недѣйте го вотира, защото азъ се отказвамъ отъ своя подписъ, поставенъ на проекта.

Подписахъ това прѣдложение заради това, защото и миналата година го подписахъ и защото бѣхъ отъ тѣзи, които вотираха закона за пенсиятъ. Това прѣдложение не съдържа друго, освѣнъ тълкувание на единъ законъ, който съществува вече. Какво значение може да има числото на тия, които ще се ползватъ или които ще се поврѣдятъ отъ това тълкувание? Абсолютно никакво значение не може да има. Ако е право тълкуванието за единъ, то е право и за 100. Така щото, това извинение, че нѣкои сѣ били подведени, че сѣ този законъ щѣли да се ползватъ само нѣколко души учители, а сега тукъ излиза противното, не е основателно.

Ще забѣлжа само едно малко противорѣчие въ думитѣ на г. Министъръ-Прѣдсѣдателя за причинитѣ, по които той мисли, че това прѣдложение не трѣбва да се приеме. Той казва: азъ съмъ противъ принципа да се намѣсваме въ чужди смѣтки; сѣ чужди пари не можемъ да разполагаме. Туй го казва отъ една страна. Прѣди всичко, въ самия законъ ние виждаме разпорѣждания, по които законодательтъ, Народното Събрание, се намѣсва въ тия чужди пари. (Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Азъ ви казахъ нравствено, но не юридически! Види се за адвоката на нравствени работи нѣма.) Думата е за принципа. Азъ вѣрвамъ, че правото не може да бѣде противъ нравствеността. Правото и нравствеността обикновено се съвпадатъ. Азъ не прави голѣма разлика между тѣхъ. (Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Съжалявамъ!) Азъ мисля, че правото е всѣкога изразъ на нравствеността. Този принципъ, който се прокарва въ прѣдложението, т. е., че учителитѣ иматъ право да взематъ пенсия и за врѣмето прѣзъ което не сѣ внасяли одрѣжки, е прокаранъ въ сѣщиятъ законъ за пенсиятъ и въ другитѣ му разпорѣждания, които се отнасятъ до поборницитѣ. Значи, тоя принципъ не противорѣчи на тълкуванието, което се дава съ внесеното прѣдложение. Отъ друга страна, то би могло да бѣде причина за нѣкои измѣнения на прѣдложението въ комисията, но не и да се отхвърли прѣдложението по принципъ. Противорѣчието, което акцентуирамъ, се състои въ туй, че г. Министъръ-Прѣдсѣдательтъ слѣдъ като говори противъ прѣдложението, каза, че той ще пази всѣкога интереситѣ на хазната. Сега отъ двѣтъ нѣща едно: или тия пари сѣ чужди, не сѣ на хазната, или сѣ на хазната. Ако сѣ чужди, видите, че това твърдението на г. Министра на Финанситѣ, че той като пази

интереситъ на хазната, не желае да се накърнятъ, не може да бѣде причина за отхвърлянето на това предложение; ако сѣ на хазната, туй не е намѣсване на чужди пари. Ако сѣ чужди пари, значи, не е поврѣждане за хазната, и не е отъ компетентността на хазната да защитава чуждъ фондъ, щомъ ние тѣкуваме закона въ тази смисълъ. Ако нѣма пари, законътъ прѣдвижда, какви сѣ послѣдствията — намаляване дивидента на тия, които получаватъ пенсия. Така щото, въ всѣки случай хазната нѣма да прѣтърпи никаква загуба. Заради това, като съмъ послѣдователенъ на подписа, даденъ вече два пѣти, и поддържамъ тая идея, съмъ на мнѣние да се приеме по принципъ това предложение. Ако има нѣкои измѣнения да се направятъ, напр., да се правятъ одрѣжки за минало врѣме, то е друго нѣщо. Такова измѣнение може да стане въ комисията. Но въ всѣки случай, азъ мисля, че ония, които сѣ подписали предложението, сѣ нравствено задължени да го поддържатъ.

Министъръ-Прѣдсѣдателъ П. Каравеловъ: Съжалявамъ, че се говори толкова адвокатски. Задавамъ се за една глупава фраза, повтаряна стотина години . . . (Д-ръ П. Табурновъ: Това не е важно!) Много е важно. (Д-ръ П. Табурновъ: Недѣйте обижда своитѣ противници! Вие карате и азъ съ сѣщия езикъ да бѣда спрѣмо Васъ!) Не се сърдѣте! Вие казахте, че не билъ много важенъ въпросътъ, дали е 200.000 или 200 л. Този въпросъ е много важенъ за всички хора, освѣнъ за адвокатитѣ, които се държатъ за буквата, а не за сѣщността на закона. Подирѣ нравствена и юридическа страна не е едно и сѣщо; има голѣма разлика. Вие мислите, че съ друго едно нѣщо ще ме поставите въ страшна дилема, защото се азъ толкова интересирамъ, ако фондътъ е чуждъ. Вие това казахте. (Д-ръ П. Табурновъ: Вие казвате, че не трѣбва да се намѣсваме въ чужди пари.) Да, азъ ви казвамъ въ чужди пари да се не намѣсваме. Казвамъ ви, че ако се намѣсимъ и фондътъ пропадне, Държавата е обязана да внесе паритѣ. Ако бѣше едно частно учреждение, една частна банка, създадена на акционерни начала, ние нѣмаше да се бъркаме. Но тоя фондъ е създаденъ възъ основа на единъ законъ, подъ гаранцията на Държавата. Ако тоя фондъ се изчерпи, благодарение на наша вина, Държавата трѣбва да го допълни. Именно, азъ трѣбва да мисля за това. Като се уволнятъ сега нѣколко стотини чиновници, и легнатъ на фонда, и фондътъ се изчерпи, васъ ще обвинятъ, че допуснахте учителитѣ отъ турско врѣме да получаватъ пари отъ фонда, за което тѣ сѣ нѣмали право да получатъ. Ето защо Правителството се интересува отъ въпроса. Така щото, нѣма никакво противорѣчие въ онова, което азъ говорихъ. Съжалявамъ, че много тънко говорихте. Идѣте въ Бургазъ или въ нѣкое мирово сѣдилище, тамъ може да мине, но тукъ, въ Народното Събрание, трѣбва да се говори съ по-реаленъ езикъ, за да се разбираме.

А. Франгя: Г-да народни прѣдставители! Азъ подписахъ предложението съ убѣждение, че извършвамъ една справедливостъ и ще го поддържамъ. Имаше много лица, помежду които и почитаемиотъ прѣдсѣдателъ на нашия кабинетъ, които говориха за несправедливостъ. Справедливостъ ли е, моля, да ми се каже, когато вземаме паритѣ отъ едни и ги даваме на други за пенсии, които не сѣ изслужили още? Въ случая трѣбваше да се помисли малко, че ние не посѣгаме на държавни пари, а именно на паритѣ на чиновницитѣ, които не сѣ гарантирани. Единъ чиновникъ, който е служилъ 13 или 14 години и 9 мѣсеца, уволняватъ го, изпѣждатъ го на улицата и вие неговитѣ пари ги раздавате на други. Ето това е пенсионния законъ у насъ. Азъ щѣ ви направя една смѣтка. (Глъчка.) Азъ вземамъ много наредко думата, та ще ми позволите да направя двѣ-три бѣлѣжки. Ще ви направя една смѣтка и почитаемиотъ г. Министъръ на Финанситѣ ще ми даде право, мисля. На единъ старъ учителъ, на 60 години, който е служилъ 35 години, ще му се падне споредъ смѣтката 150 л. на мѣсецъ. Единъ сегашенъ учителъ на 36 години, който е служилъ 15 години, ще взима 200 л. Дѣ е справедливостта? Ако наистина посѣгаме на паритѣ на чиновницитѣ, които нѣдимъ и които имаме като парцали, и ги даваме на други, разбира се, че правимъ несправедливостъ. Но не можемъ да направимъ друго нѣщо. Ако г. Министърътъ на Финанситѣ има толкова ревностъ да запази нашата България отъ упадѣкъ, знаете ли какво трѣбваше да направи? Да намали пенситѣ на всички, а пъкъ ние посѣгаме само на тѣзи хора, които не сѣ имали право да взиматъ отъ фонда на ония, които плащатъ. Ние имъ даваме какво? Пенсия върху онази заплата, която сѣ взимали. Тѣкуванието, което сѣ дали нашитѣ сѣдилища на закона е малко казуистично, хитро. Тѣ смѣтатъ заплатитѣ на учителитѣ въ турско врѣме на грошове и ги прѣобрѣщатъ сега на левове. Грошътъ въ турско врѣме бѣше франка, сега франкътъ е грошъ; единицата за циркулирующитѣ пари днесъ е франкътъ; който живѣше съ грошъ, сега живѣе съ франкъ; онзи, който взимаше 200 гроша, сега 200 л. и даже тѣзи пари днесъ сѣ по-малко отъ 200 гроша. Припомнѣте си, какъ се е хранѣлъ и поддържалъ тогава учителътъ и недѣйте казва, че е билъ съ служба и добро положение. Тукъ му е мѣстото да припомнимъ, прочутитѣ думи на Вилхелма I, който, когато побѣдоносно се върна отъ Франция въ Берлинъ, каза прѣдъ храбрата си войска, която тържествено го посрѣщаше на редъ: „Вие не побѣдихте Франция, а онѣзи тамъ стари учители, които създадоха вашитѣ сърца, които ви направиха такива, каквито ви видѣхъ на бойното поле и каквито ви виждамъ тукъ; тѣ побѣдиха Франция.“ И, наистина, и ние можемъ да кажемъ това за нашитѣ стари борци учители, за тѣзи хора, които приготвяваха мѣченицитѣ ни на Батакъ и Перущица, юнацитѣ ни

при Шипка и соколитъ при Сливница. Тѣ заслужаватъ на стари години да имъ помогнемъ днесъ. Ще кажа и азъ съ думитъ на Дѣда Цанкова: ако не бѣха тѣ, учителитъ, може би, и ние не щѣхме да бѣдемъ тукъ, нито г. Каравеловъ щѣше да бѣде министъръ. Та затуй казвамъ, че ще направимъ голѣма справедливостъ, ако за тия стари учители, които иматъ още нѣколко години да живѣятъ, изтълкуваме закона, както е писанъ въ тѣхна полза, защото азъ съмъ убѣденъ, че никога законодателтъ въ тази ограда не е мислилъ да тълкува, че сегашниятъ франкъ е билъ въ турско врѣме грошъ. Той е казалъ да се броятъ годинитъ и заплатата. Въ сѣдилищата сѣдитъ го тълкуватъ, както могатъ. А когато се касае да се направятъ ужъ економии — това е въ натурата на българина — тогава се шиканира колкото се може. Учителтъ, казватъ тѣ, взимаше на мѣсецъ 200 гроша въ турско врѣме, а 200 л. днесъ, които сж 1.000 гроша. Оттамъ голѣмитъ економии! 60-годишенъ старецъ, който е работилъ 35 години, ще взима тъй по смѣтката една пенсия отъ 150 л., а единъ човѣкъ на 36 години, единъ момъкъ, който е работилъ само 15 години, ще взима 200 л.! Дѣ е справедливостта? Ако искаме да бѣдемъ справедливи, трѣбваше отъ онѣзи хора, които работятъ 13—14 години, да нѣмаме право да имъ вземаме паритъ, като ги изгонваме отъ служба, ами да имъ кажемъ: тѣзи сж ваши пари, и да имъ ги върнемъ, а не да казваме, че не можемъ да дадемъ на старитъ учители, защото ще дадемъ пари отъ Държавата. Тѣ не сж пари на Държавата. Азъ настоявамъ на това, защото съмъ убѣденъ, че ще направимъ голѣма справедливостъ за учителитъ. Г-нъ Министърътъ на Финанситъ има право да варди хазната, защото сме въ много лошо състояние; но би било хубаво, да не се скѣпимъ, когато се касае за 100—200 учители да имъ се даде пенсия, защото всичката сума, която ще заплатимъ на тѣзи старци, нѣма да излѣзе повече отъ 60.000 л. годишно. И азъ се хващамъ на басъ, защото направихъ самичъкъ смѣтка, че нѣма да излѣзе повече. Ако излѣзе повече — да я отхвърлимъ, но ако не излѣзе — да я дадемъ. Ето защо азъ ще гласувамъ за да се тълкува законътъ въ смисълъ, че ние не можемъ да дадемъ едно изнасилено тълкуване на закона каквото сж дали нашитъ сѣдилища. Ние тукъ, въ тази ограда, сме най-голѣмитъ сѣдии, по отношение тълкуването на законитъ. Тълкуването, което азъ давамъ, сж го мислили, увѣренъ съмъ, и законодателитъ, когато сж правили този законъ, особено по чл. 9, алинея първа, и ние трѣбва да направимъ тази справедливостъ за тия стари борци, които сж ни отхранили и възпитали.

Министъръ-Прѣдсѣдатель П. Каравеловъ: Може би, г-да народни прѣдставители, съществуващиятъ законъ да има много недостатѣци и възможно е да се направи нѣщо по-добро. Азъ не съмъ готовъ да внесе законопроектъ по-справед-

ливъ отъ онзи, който съществува сега, но имамъ право да се възпротивя да го направите по-лошъ. Вие искате при съществуващитъ недостатѣци да притуримъ още нови. Защо? Положително не разбирамъ, както и не разбирамъ, когато законодателитъ се събиратъ тукъ да говорятъ сѣ високопарни и „патриотически“ рѣчи, но съ малко съдържание. Хората сж хора, служили сж на отечеството и плащало имъ се е. Сега, благодарение на това, отечеството имъ даде пенсии, и пенсии много хубави. Не, дайте да ги увеличимъ! Тоя въпросъ е като поборническия — една язва, които умнитъ хора разбиратъ, но отъ трусостъ не смѣятъ да се изкажатъ а глупцитъ дрънкатъ. А пъкъ хора, които иматъ характеръ, трѣбва да иматъ смѣлостъ да кажатъ открито истината: стига вече сме застъпвали за старото. 22 години минаха, трѣбва вече да гледаме на напредъ, а не на назадъ. Ние сме наградилъ старото поборничество много подобро, отколкото нашитъ съсѣди сж го направили, и азъ съмъ рѣшително противъ това, което се прѣдлага.

Д. Петковъ: Азъ мисля, че нѣма нужда да се прибързва. Нека се обясни, да не би нѣкои приятели, които поддържатъ прѣдложението, да мислятъ, че ние правимъ това просто отъ нежелание да се възнаграждаватъ старитъ учители. Такива упреки биха си имали мѣстото, ако бихме имъ отричали, какво да е даване пенсии, но отъ единъ списъкъ, който имамъ тукъ, виждамъ, че даваме пенсии на всички. Азъ тукъ виждамъ, че попрѣдишния законъ на единъ старъ учителъ се е давало пенсия 3.832 л., по сегашния законъ се дава 3.625 л., а сега, споредъ това прѣдложение, което се прави, пенсията на такъвъ учителъ ще бѣде 4.498 л. Въ този списъкъ има слѣдующето нѣщо: отъ 651 пенсии 182 сж наслѣдствени, а 469 лични, значи, 65% сж лични пенсии. За стари се е давало пенсии 541.747 л., а споредъ новиятъ законъ 410.000 л. Значи, каква е разликата? 19% е намалено на старитъ учители, когато на чиновницитъ този процентъ е 25. Така щото не може да се говори за нѣкаква несправедливостъ? Азъ бихъ билъ на мнѣнието на всички ония г-да, които поддържатъ, да се даде пенсия за проживѣване на старитъ дѣйци, защото сж ни възпитавали и дали правилно направление, за да разбираме патриотизма, но ако нѣмаха никакви пенсии; но тукъ виждаме, че тѣ иматъ пенсии и тия пенсии, които имъ се даватъ, сж достатѣчни за прѣживѣване. Г-нъ Франгя, напр., казваше, че имало хора, които 20—30 години сж учителствували и нѣмали, какво да ядатъ. (А. Франгя: Не казахъ тъй!) Азъ виждамъ по единъ списъкъ, че на единъ нашъ приятелъ за 8 години държавна служба му се даватъ 1.380 л. пенсия. Значи, нѣма тукъ такова онеправдание, каквото би могло да ни даде поводъ да мислимъ, че има онеправдание и да кажемъ: дайте, да ги възнаградимъ. Ако имаше такова нѣщо, азъ бихъ вдиг-

налъ рѣка за това прѣдложение; но по този списъкъ азъ виждамъ, че се даватъ доста добри пенсии. Може би, да не сѣ такива, каквито тѣ желаятъ, но, въ всѣки случай, даватъ имъ се пенсии, за да се прѣпитаватъ хората и мисля, че това е достатъчно, да ни накара, да не приемаме това прѣдложение по принципъ.

Нека г. Станчевъ да не се сърди. Но менъ ме очудва, че той стана да ни говори съ такъвъ апломбъ, да се сърди и да ни чете единъ видъ моралъ, когато той е заинтересованъ по въпроса. (П. Станчевъ: Заразихъ се отъ стареца.) Вие г. Станчевъ, получавате пенсия, като старъ учител! (П. Станчевъ: Не съмъ отъ тия стари учители!) По този списъкъ, който имамъ на рѣка, се вижда туй, и трѣбваше на бъдете по-скроменъ по тоя въпросъ. Ако ние не допускаме заинтересовани хора въ Камарата, напр., предприемачитѣ да бждатъ прѣдставители, колко повече Вие, г-нъ Станчевъ, трѣбва да бъдете по-скроменъ въ говоренето си по тоя въпросъ. Мнозина отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които сѣ подписали това прѣдложение, ако бѣха видѣли този списъкъ, вѣрвамъ, нѣмаше да го подпишатъ. Сега за мене е ясно, че това прѣдложение е излишно и прѣлагамъ да се отхвърли.

Г. Кирковъ: Г-да прѣдставители! Станахъ да направя една бѣлѣжка. Когато ни се поднесе за подписъ това прѣдложение, ние го подписахме съ тази добра мисль, че дѣйствително е нужно да се изтълкува този членъ. Важното не е туй, че сме подписали това прѣдложение, но за насъ е характеренъ този случай, който ще ви съобщя. Когато ни се поднесе за подписъ това прѣдложение отъ г. Урумова — мисля, че бѣше тамъ и Дѣдо Цанковъ, — азъ бѣхъ, който запитахъ, че, ако е въпроса за нѣколко души, много лесно е да се свърши този въпросъ. Азъ запитахъ г. Урумова: колцина сѣ? Той ми каза, че 4—5 души сѣ, които утрѣ ще умратъ. Ето защо това трѣбва да констатирамъ, и азъ съжалявамъ, че г. Урумовъ го нѣма тукъ, за да му кажа, че той нѣмаше морално право да обвинява хората, че тѣ сѣ подписването на това прѣдложение сѣ си турнали ръцѣтъ подъ камъкъ. Защото той бѣше този, който подписа проекта за 7 окръга да има въ България, обаче, той мълчишката отстъпи отъ това нѣщо. Ние имаме куража да кажемъ, че дѣйствително при тия условия подписахме прѣдложението, обаче, слѣдъ като видѣхме отъ справката, която направихме въ дневницитѣ на Народното Събрание, че тѣхното число не е 4—5, а 753 души, слѣдователно, една голѣма сума се иска тукъ, разбира се, че сега трѣбва да се обмисли малко по-инѣтъ въпроса, а не така леко. Тая бѣлѣжка трѣбваше да направя, за да не мислите, че ние си вземаме думата назадъ. Ние ще разискваме върху това прѣдложение и си държимъ подписитѣ отдѣлно, обаче, за да имаме тази смѣлостъ, за да подпишемъ това нѣщо, намъ се

каза, че били 4—5 души хора, които утрѣ ще умратъ. Азъ изрично питахъ колцина сѣ, и ми се каза, че сѣ 4—5 души.

Прѣдсѣдателъ: Турямъ на гласуване прѣдложението на г. Урумова да се приеме по принципъ и да се изпрати въ комисията. Моля ония, които приематъ туй прѣдложение, да вдигнатъ рѣка. (Меншество.) Събранието не приема.

Г-да! Часътъ е вече 8 безъ четвъртъ и не можемъ да пристѣпимъ къмъ първото четене на другъ законопроектъ. Има само едно прѣдложение бързо отъ г. Министра на Търговията и Земледѣлието, за да се отстъпи на бѣднитѣ селяни въ Каварненската община, пострадали отъ землетръсение, да сѣкатъ безплатно дървенъ материалъ, за да си направятъ къщи. Съгласни ли сте да се прочете това прѣдложение? Гласове: Съгласни! Г-нъ секретаръ ще го прочете.

Секретаръ М. Златановъ: (Чете.)

„Министерство на Търговията и Земледѣлието. Отдѣление горско. № 7.413. Май 8-й день 1901 г. гр. София.

До Г-на Прѣдсѣдателя на XI-то Обикновено Народно Събрание.

По случай землетресението на 18 Мартъ т. г., въ Каварненската селска община (Балчишка околия) сѣ били съборени и полусъборени около 400 здания, а въ Шабленската община (сѣщата околия) около 275 здания.

За поправка на тия здания, както и за построяване на нови, пострадалиѣ жители иматъ нужда отъ безплатно отсичане дървенъ материалъ, особено прѣте за сграда, изъ държавнитѣ гори.

Въ чл. 36 отъ закона за горитѣ е постановено, че на сиромашкитѣ сѣмейства се позволява безплатно да бератъ дървенъ материалъ за гориво изъ държавнитѣ и общински гори за своя домашна нужда; а що се отнася за безплатно отпущане дървенъ материалъ за строение, въ закона нищо не е казано. Поради тази причина всичкитѣ искания за отпущане безплатно дървенъ материалъ за строение отъ държавнитѣ гори, Министерството не е удовлетворявало.

Въ дадения случай, имайки прѣдъ видъ, отъ една страна, че Министерството не може да разрѣши само въпроса, отъ друга пъкъ страна, понеже нуждата изисква да се помогне на пострадалото отъ землетръсение бѣдно население въ Каварненската и Шабленската общини, имамъ честъ, г-не прѣдсѣдателю, да Ви помоля, да внесете въпроса въ едно отъ първитѣ засѣдания на Народното Събрание и се разрѣши на пострадалото отъ землетръсението население отъ казанитѣ двѣ общини да отсѣче отъ държавнитѣ гори безплатно потрѣбния дървенъ материалъ за поправка на полусъборенитѣ и за построяване на съборенитѣ стѣ землетръсението здания.

Министъръ: Людскановъ.“

Прѣдсѣдательтъ: Туримъ на гласуване това прѣдложение. Моля ония, които сж за него — второ четене нѣма — да вдигнатъ ржка. (Болшинство.) Събранието приемва.

Засѣдание ще имаме утрѣ, г-да. На дневенъ редъ ще имаме продължение отъ днешния дневенъ редъ: първо четене на законопроектитѣ и прѣдложенията, които не можаха да се прочетатъ днесъ; отговоръ на г. Министра на Търговията и Земледѣлието на

нѣкои запитвания и питання, ако има; докладъ отъ комисията по провѣрката на избора, станалъ въ Поповската околия — избора на г. Славча Бабаджановъ. (Я. Забуновъ: Моето запитване?) Запитването на г. Забунова утрѣ ще се чете.

Засѣданието се закрива.

(Закрито въ 7 ч. и 45 м. вечеръта.)

Прѣдсѣдатель: И. Гешовъ.

Подпрѣдсѣдатели: { В. Кънчовъ.
А. Краевъ.

Секретари: { Д-ръ П. Гудевъ.
М. Златановъ.

Началникъ на Стенографическото бюро: Т. Гълъбовъ.